

הלכות עירובין

סיכום והארות

תמוז תשע"ו

אסף הר-נוי

- 4..... **סימן שמה' - דין ארבע רשויות בשבת :**
- 4..... סעיף א'- ד' הרשויות של שבת:
- 5..... סעיף ב'- מהי רשות היחיד:
- 6..... סעיף ג'- דין כתלים המקיפים את רה"י:
- 6..... סעיף ד'- חורי רשות היחיד:
- 6..... סעיף ה'- אויר רה"י עולה עד לרקיע:
- 7..... סעיף ו'- כלי שהוא רשות היחיד:
- 7..... סעיף ז'- מהי רשות הרבים:
- 8..... סעיף ח'- רחובות שיש בהם טז' והם מתקצרים:
- 9..... סעיף ט'- מבואות שיש בהם יג' אמות ושליש:
- 9..... סעיף י'- הגדרת מקומות ברה"ר:
- 10..... סעיף יא'- גומא שברה"ר:
- 10..... סעיף יב'- רה"ר עד י' טפחים לגובה:
- 11..... סעיף יג'- חורי רה"ר:
- 11..... סעיף יד'- מהי כרמלית:
- 12..... סעיף טו'- בית שאין בו חלל בגובה י' טפחים:
- 13..... סעיף טז'- גג הבולט על מחיצות הבית
- 13..... סעיף יז' חורי כרמלית:
- 14..... סעיף יח'- מידות ה"כרמלית":
- 15..... סעיף יט'- מהו מקום פטור:
- 16..... **סימן שמו' - דיני עירובין מן התורה :**
- 16..... סעיף א'- גדר חיוב הוצא המן התורה:
- 18..... סעיף ב'- איסור טלטול ד"א בכרמלית:
- 18..... סעיף ג'- קרפף שיש בו בית סאתיים:
- 21..... **סימן שמוז'- על איזה הוצאות חייב מן התורה :**
- 21..... סעיף א'- מן התורה חייב רק העוקר וגם מניח:
- 22..... **סימן שמה' - דין המושיט מרשות לרשות :**
- 22..... סעיף א'- המושיט מרשות לרשות האם יכול להחזיר את ידו:
- 24..... **סימן שמש' - דין ארבע אמות ברשות הרבים :**
- 24..... סעיף א'- לכל אדם יש ד' אמות ברה"ר:
- 25..... סעיף ב'- ד' אמות ואלכסונון:
- 26..... סעיף ג'- העברת חפץ מאדם לחברו לאורך רה"ר:
- 27..... סעיף ד'- היו אמותיו של זה בתוך של זה:
- 27..... סעיף ה'- אסור להוליך חפץ פחות פחות מ-ד' אמות:
- 28..... **סימן שנח' - דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה :**
- 28..... סעיף א'- דין קרפף:

- 30..... סעיף ב' - בנה ואח"כ הקיפו:
- 31..... סעיף ג' - תל דינו כקרפף:
- 31..... סעיף ד' - מיעוט גודל הקרפף ע"י נטיעת אלינות:
- 32..... סעיף ה' - מיעוט הקרפף ע"י עמודים:
- 32..... סעיף ו' - בנה מחיצה חדשה בתוך הקרפף:
- 33..... סעיף ז' - טח הכותל בטיט כדי למעט גודל הקרפף:
- 33..... סעיף ח' - בנה מחיצות על הקיימות/ על התל:
- 34..... סעיף ט' - קרפף שהוקף לדירה זרעו בו זרעים:
- 35..... סעיף י' - חצר המוקפת שיש בה גינה עם זרעים:
- 36..... סעיף יא' - קרפף שיש בו מים:
- 36..... סעיף יב' - קרפף שקירה חלק ממנו:
- 37..... סעיף יג' - קרפף שנפרץ לחצר:
- 37..... סעיף יד' - תיקן הקרפף ע"י מחיצה חדשה ונפלה:
- 38..... סימן שסב' - איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל:**
- 38..... סעיף א' - דין מחיצה העשויה לצניעות או לשמור:
- 39..... סעיף ב' - צירוף תל ומחיצה נמוכה:
- 39..... סעיף ג' - מחיצה העומדת מאליה ומחיצה שנעשית בשבת:
- 40..... סעיף ד' - טלטול בספינה:
- 40..... סעיף ה' - ממה עושים מחיצה:
- 41..... סעיף ו' - אנשים שהגיעו להיות מחיצה בלא ידיעה:
- 41..... סעיף ז' - ישתמש במחיצת בנ"א רק בשה"ד:
- 42..... סעיף ח' - פרוץ מרובה על העומד אסור:
- 43..... סעיף ט' - פרוץ כעומד ודין פירצה הגדולה מ-א אמה:
- 43..... סעיף י' - צורת הפתח:
- 45..... סעיף יא' - מהי צורת הפתח:
- 46..... סעיף יב' - צורת הפתח בפתח של "כיפה":
- 46..... סימן שסו' - דין עירוב להצר שהרבה בני אדם דרים בו:**
- 46..... סעיף א' - מהו עירוב חצירות:
- 47..... סעיף ב' - דין מחנה, שיירא וכד' בעירובי חצירות:
- 48..... סעיף ג' - עירוב משום דירה:
- 50..... סעיף ד' - נתינת העירוב בכלי אחד:
- 50..... סעיף ה' - שלא יקפידו זה על זה:
- 50..... סעיף ו' - אין מערבין בפרוסה אלא בשלמה:
- 51..... סעיף ז' - אחד יכול לזכות ע"י פרוסה:
- 51..... סעיף ח' - סוגי הפת שמערבין בה:
- 52..... סעיף ט' - אחד המזכה בפת את כל בני החצר:
- 52..... סעיף י' - על ידי מי יכול לזכות:
- 53..... סעיף יא' - הפת שלפני בני חבורה המסובין יחד הוא עירוב:
- 54..... סעיף יב' - אפוטרופוס של קטן:

- 54..... סעיף יג'- מצווה לחזר אחר עירובי חצירות:
- 54..... סעיף יד- הברכה על עירובי החצרות:
- 55..... סעיף טו'- אימתי מברך:

56..... סימן שפב'- אם דירת אינו יהודי מעכבת בערובו:

- 56..... סעיף א'- הדר עם עכו"ם צריך לשכור ממנו דירתו:
- 57..... סעיף ב'- ביטול הישראלים לאחד מהם:
- 58..... סעיף ג'- כשהצטרף העכו"ם צמודה לחצר ישראל:
- 58..... סעיף ד'- איזו שכירות מן העכו"ם מועילה:
- 58..... סעיף ה'- פרטים נוספים באופן השכירות:
- 59..... סעיף ו'- השכירות מן העכו"ם מועילה לזמן מרובה:
- 59..... סעיף ז'- כשנגמר זמן השכירות מן הגוי צריך לחזור ולערב:
- 60..... סעיף ח'- גוי שהשכיר את הבית לגוי אחר:
- 60..... סעיף ט'- אחד שוכר מהגוי לכולם:
- 60..... סעיף י'- שכירות בע"כ של העכו"ם לא מהני:
- 60..... סעיף יא'- מבני ביתו שוכר אפילו נגד רצון האדם:
- 61..... סעיף יב'- כיצד יעשה כשהגוי לא רוצה להשכירו:
- 61..... סעיף יג'- ייחד לו הגוי מקום מסויים:
- 62..... סעיף יד'- אם סילק הגוי את שכירו ולקיטו מתפקידם:
- 62..... סעיף טו'- ישראל וגוי הדרים בבית אחד:
- 63..... סעיף טז'- שכירים או לקיטים אינם אוסרים זה על זה:
- 63..... סעיף יז'- שתי חצרות זו לפנים מזו:
- 64..... סעיף יח'- שכירת הבית מגוי שהשכיר את ביתו לאדם אחר:
- 65..... סעיף יט'- ישראל ועכו"ם בחצר אחת וישראל אחר שכך בצד השני:
- 65..... סעיף כ'-

67..... סימן תח'-דין הנחת העירוב וקניית השביתה:

- 67..... סעיף א'- עירובי תחומין:
- 72..... סעיף ב'- המניח עירובו במקום המוקף מחיצות:
- 72..... סעיף ג'- השוכת בעיר יש לו את כל העיר:
- 73..... סעיף ד'- הנותן עירובו חוץ לתחום:

סימן שמה' - דין ארבע רשויות בשבת:

סעיף א' - ד' הרשויות של שבת:

שו"ע - "ארבע רשויות לשבת; רשות היחיד ורשות הרבים, כרמלית (פ"י ר"ך מל לא לח ולא יבש אלא בינוני הכא נמי לא רשות היחיד לפי שאין לו מחיצות, ולא רשות הרבים שאינו דומה לדגלי מדבר דלאו להלכא דרבים עבידא, רש"י) ומקום פטורי"¹.

¹ ד' רשויות - מקור הדין:

ברייתא במסכת שבת דף ו ע"א:

"תנו רבנן, ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית. ומקום פטור. ואיזו היא רשות היחיד - חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה - זו היא רשות היחיד גמורה. ואיזו היא רשות הרבים - סרטיא ופלטיא גדולה, ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה. אין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו, ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו; ואם הוציא והכניס, בשוגג - חייב חטאת, במזיד - ענוש כרת, ונסקל. אבל ים ובקעה ואיסטוויית והכרמלית - אינה לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד, ואין נושאין ונותנין בתוכה, ואם נשא ונתן בתוכה - פטור; ואין מוציאין מתוכה לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכה, ואין מכניסין מרשות היחיד לתוכה, ולא מתוכה לרשות היחיד, ואם הוציא והכניס - פטור".

סעיף ב' - מהי רשות היחיד:

שו"ע - "איזהו רה"י, מקום המוקף מחיצות² גבוהות עשרה טפחים ויש בו³ ד' טפחים על ד' טפחים או יותר⁴, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. **הגה:** י"א דבעינן באלו ארבעה על ארבעה הן ואלכסונו⁵, וכמו שיתבאר לקמן סי' שמ"ט (הגהות אשירי פ"ק דשבת ותוס' עירובין דף נ"א)".

2 כמה מחיצות צריך כדי ששטח ייחשב רשות היחיד? הב"י שואל שאלה זו שכן הטור לא הזכיר זאת והוא מביא שנחלקו הראשונים בדבר:

- **רמב"ם** - רשות היחיד היא עם 4 מחיצות ולעניין זה מהני 3+ לחי. וכ"ב הב"י **שהטור פסק כרמב"ם** אלא שלא רצה לכתוב ד' מחיצות כי היינו חושבים שרק ד' ממש, אבל ג' + לחי לא מהני. לכן כתב בלשון עלומה - "מקום המוקף מחיצות".
 - **שאר פוסקים (רש"י, תוס', רא"ש ועוד)** - מדאו' (לעניין לחייב את מי שזורק מרה"ר לרה"י) - סגי **ב-ג' מחיצות בלבד**, אבל גם הם סוברים שמדרבנן לא סגי ב- ג' מחיצות כדי שייחשב לרשות היחיד לעניין שיכול לטלטל בתוכה כמה שרוצה אלא בעינן שיעשה לכה"פ לחי או קורה (שו"ע, שסג', א').
 - **המג"א (א')** הסביר **שליטה זו** סגי ב-2 מחיצות+לחי, דק"ל לחי במקום מחיצה.
 - **שיטה שלישית (מובאת בבה"ל סימן שסג')** - מקצת מן הראשונים עשו הכרעה בין שיטת הרמב"ם לשאר הפוסקים ואמרו - שאם המקום הפתוח לרה"ר - לא מהני ג' מחיצות, הואיל ודחקי בה רבים לאו כרשות היחיד דמי.
 - **סיכום:** מחלק' הפוסקים מה חשיב רה"י לעניין שמתחייב הזורק לתוכה - הרמב"ם מצריך ד' מחיצות, שאר פוסקים - ג' מחיצות ויש שיטה ממצעת המחלקת בין מקום הסמוך לרה"ר לכזה שלא.
- מ"מ כתב המשנ"ב ע"פ שו"ע, סימן שסג':** שכל זה לעניין לחייב הזור מרה"ר לרשות היחיד המוקפת במחיצות אלו, אבל לעניין שיכול לטלטל חופשי בתוכה - לכ"ע לא סגי ב- ג' מחיצות, אלא בעינן לכה"פ ג' מחיצות+לחי/קורה.

3 האם מדידת ד' הטפחים היא כולל המחיצות עצמם או לא:

- **רא"ש, ש, תוס', רש"י, רמב"ם - להבנת הט"ז שנדחה ע"י שער הציון** - מוודדים ד' אמות כולל המחיצות.
 - **ר"ח רי"ף, רמב"ם, רשב"א ורוה"פ"ס** - צריך חלל ד' **ואין עובי המחיצות מצטרף לכדי ד' אמות**, כפי שכתב הרמב"ם (עירובין פ"ד, ה"א) - "וכן מקום שהוא מוקף ד' מחיצות ובניהן ד' על ד' או יותר".
- השו"ע העתיק לשון הטור שיש להסתפק בה** - "מקום המוקף מחיצות יש ב' ד' על ד'".
- האחרונים נחלקו בהבנת השו"ע:**

- **ט"ז, עלת שבת** - כוונת השו"ע שעובי המחיצות נמדד יחד עם החלל שהכל יהיה בוד' על ד'.
- **מג"א - ד"ק מלשון המחבר בסע' יט'** גבי מקום פטור [שכתב שם השו"ע - "ואין ביניהם ד' על ד'"] שהמחבר פסק כרוב ראשונים - שצריך שיהיה בין המחיצות ד' על ד' (דהיינו - לא כולל המחיצות).

משנ"ב (ג'): הלכה כמג"א שכן פסקו רוב הראשונים, וסיים שהסכימו האחרונים שכל המחלוקת היא האם להחשיב את המחיצות עצמם בכלל רשות היחיד, אבל לכ"ע אין שם רשות היחיד כל שאין בחלל ד' על ד' (לא כולל המחיצות).

4 האם שטח גדול מאוד המוקף מחיצות נחשב לרשות היחיד? [דין קרפף הגדול מבית סאתיים]:

הטור כתב כך: "ואפילו אם יש בו כמה מילין - אם מוקף לדירה ודלתותיו נעולות בלילה - הוי רשות היחיד".

הב"י ביאר העניין: באמת לעניין הזורק מרה"ר לרשות היחיד נחשב כל שטח-אפילו ענק - המוקף במחיצות שיהיה חייב כמכניס לרשות היחיד וכמו שאמר רבי יוחנן **בגמ' בשבת דף ז'**. כל העניין הוא לגבי טלטול בתוך אותו שטח גדול: לעניין זה אנו אומרים שכל שלא הוקף לדירה - אם יש בו יותר מבית סאתיים - אסור מדרבנן לטלטל בו אלא ד' ככרמלית - גזירת חכמים שמא יבוא לטעות ולטלטל ברה"ר.

סיכום: כל שטח הגדול מבית סאתיים שלא הוקף לדירה - יש בו גזירה להחשיבו לכרמלית לחומרא, אבל אם הוקף לדירה ודלתותיו נסגרות בלילה (ב"י) - לפחות אחת ודווקא במפולשות אחרת אין בעיה) - בו אין את גזיר הקרפף.

הן ואלכסונו - "הסבר דברי הגמ': לקמן בסימן שסט' נלמד שלאדם יש ד' אמות ברה"ר ו"א שזה לא ד' אמות רגילות אלא הן ואלכסונו" דהיינו שיעור של 5 אמות ושלוש חמישיות הטפח. לפי זה רצה הרמ"א לומר **ע"פ תוס'** שגם לעניין גודל רשות היחיד לא סגי במקום ד' אמות אלא בעינן גודל גדול מזה במעט - ד' אמות ואלכסונו, דהיינו 5 ו-3 חמישיות הטפח. **אולם המשנ"ב (ו')** כתב **שהלבוש ועוד אחרונים** השמיטו דין זה של "אלכסונו" דהוא לא שייך כא אלא רק לעניין ד' אמות שיש לו לאדם ברה"ר, כמבואר בסימן שסט'.

סעיף ג' - דין כתלים המקיפים את רה"י:

שו"ע - "כתלים המקיפים רשות היחיד, על גביהם רשות היחיד אפילו אינם רחבים ד'ט"ו.

סעיף ד' - חורי רשות היחיד:

שו"ע - "חורים⁷ שבכתלי רשות היחיד שכלפי⁸ רשות היחיד⁹, הם רשות היחיד¹⁰.

רמ"א: "ואם הם כלפי חוץ ואינם עוברים כלפי פנים, נדונים לפי גבהן ורחבן, כמו שיתבאר סי' זה סעיף י"ג (ב"י בשם הרשב"א והמגיד)".

סעיף ה' - אויר רה"י עולה עד לרקיע:

שו"ע - "אויר רשות היחיד הוא רשות היחיד עד לרקיע¹¹".

⁶ע"פ שבת דף צט. פירוש: אע"ג שבעובי הכתלים אין שיעור של רה"י - מ"מ מכיוון שהם עצמם יוצרים את רה"י ק"ו שנחשיב אותם כרה"י.

⁷גודל החור: נחלקו הראשונים האם יש שיעור לחורים אלו כדי שיחשבו "חורי רה"י כרה"י":

- תוס' - אין דין החור כרה"י אא"כ הוא בגודל ד' על ד' טפ' לכה"פ.
- רשב"א, מאירי - כל גודל שהוא יש לו דין חור רה"י.

⁸חורים בכותל שיש להם פתח גם לרשות היחיד וגם לרשות הרבים: אפילו חורים כאלה שהם מקצה לקצה והם למעשה כמ חלון בכותל שיש לו פתח גם מרשות היחיד וגם מרשות הרבים - ג"כ חשיב חורי רה"י ודינם כרשות היחיד. ונפק"מ למשל להוצאת והכנסת דואר וכד' מחור בכותל שיש לו כניסה ויצאה.

⁹האם דווקא חורים שמעלי טפח' נחשבים לרה"י או כל חורי הפונים לרה"י:

- תוס', ר' ירוחם: דווקא אם הם למעלה מ-טפחים, כי בפחות מכך אין דרך להשתמש ולא חשיב רשות היחיד.
- רוב הפוסקים-חולקים שחורים מכל גובה היו חורי רה"י.

להלכה - מהשו"ע והרמ"א משמע כרה"י - שלא מחלקים ואומרים שכל חור בכל גובה היו "חורי רה"י", וכ"כ המג"א ותוספת שבת, שלא כגר"א.

¹⁰שבת ז, ע"ב. ולפ"ז יש להיזהר שלא להוציא שום דבר מחור זה רשות הרבים כגון שליפת מכתב וכד'.

¹¹רב חסדא בשבת, ז' א'.

סעיף ו' - כלי שהוא רשות היחיד:

שו"ע - "אפי' כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת, אם יש לרבע בו ארבעה על ארבעה¹² והוא גבוה עשרה, הוי רשות היחיד"¹³.

סעיף ז' - מהי רשות הרבים:

שו"ע - "איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער¹⁴ (ואין דלתותיו נעולות בלילה) (טור) הוי רשות הרבים¹⁵. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים¹⁶."

¹² **כלי גדול שאינו רשות היחיד:** כלי שהוא פחות מ-ד' על ד' ברום י' - מקבל את דין המקום שהוא נמצא בו. אם הוא עומד ברה"ר - דינו כרה"ר וכד'. אבל בפני עצמו אין לו דין כרמלית "דאין כרמלית בכלים" אא"כ הם מחוברים לקרקע (מג"א, ד'; משנב, י'), ולכן - אפילו דקיי"ל שכל שטח שהוא רחב ד' על ד' ובגובה למעלה מ-ג' טפ' ועד ט' טפ' ברה"ר שדינו ככרמלית - זה לענין שטח אבל לא לענין כלי. **לכן** - אם למשל יש לו כלי גדול שהוא ד' על ד' ובגובה ז' טפ' ועומד ברה"ר - לא נחשיבו לכרמלית לאסור להוציא ממנו לרה"ר, אלא כיוון שהוא כלי - עדיין חשיב רה"ר ומותר להוציא ולהכניס לו - "דאין כרמלית לכלים".

לסיכום: כלי שיש לו ד' על ד' ברום י' טפ' - הוי רה"ר. אבל כל שאין לו כן דינו כדין במקום שהוא עומד עליו - ואם הוא ברה"ר דינו כרה"ר.

¹³ **דין כלי שעומד ברשות הרבים:** במסכת שבת דף ח, א' למדנו - שמי שזרק כוורת (שיש בה 4 על 4 וגבוהה י') לרשות הרבים - שהוא פטור - מפני שהיא רשות היחיד ואינה חפץ. **וכן למדנו שם:** "היתה קופתו מונחת ברה"ר, גבוה עשרה ורחבה ד' - אין מטלטלין לא מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה, פחות מכן [=שהאין בה ד' על ד' או שאין לה דפנות בגובה י'] מטלטלין".

נמצאו למדים שכל כלי שיש בו שיעור של רשות היחיד - נחשב לכזה, ואם לא, והוא נמצא ברה"ר, הוא נחשב לרה"ר - דאין כרמלית בכלים. **לפ"ז** - כל כלי ברה"ר או שיש לו דין רה"ר בפני עצמו או שמיד הוא ייחשב לרה"ר.

¹⁴ **מפולשים משער לשער:** דהיינו - דבעינן שאותה דרך רחבה (טז' על טז' אמה) שמשני הצדדים שלה יהיו פתחים, אבל רחוב כזה שבסופו הוא סגור, כגון מבוי, לא הוי רה"ר.

האם יש הכרח ששני הפתחים של הדרך יהיו דווקא זה מול זה?

- **המג"א כתב** שמפולשים משער לשער היינו שהשערים יהיו מכוונים זה כנגד זה.
- **אבל הריב"ש והאג"מ כתבו** - שסגי במה ששני ראשי הרחוב הגדול יהיו פתוחים משני ראשיהם לדרך הרבים ואפילו אם אינם זה מול זה אלא כמין "דלת" - ג"כ חשיב מפולשין. דהיינו - דלא בעינן שהרחוב הראשי שהוא רה"ר יהיה בדווקא ישר - שני פתחיו זה מול זה. **בבה"ל (ד"ה אם הם מפולשין) כותב** דלא בעינן שכל שטח רה"ר יהיה כנגד הפתח המפולש אלא כל שיש טז' אמה כנגד הפתח המפולש - חשיב הכל רה"ר. דהיינו - נניח יש שוק ענק גדול בהרבה מט"ז אמה על טז" - אם הוא מתחם בגדר מסביב - כמובן שאינו רה"ר, אבל אם יש לו שני פתחים ענקים של טז' אמה זה מול זה - הוי מפולש והוא רה"ר - ואז כל שטחו הוא רה"ר ולא רק מה שכנגד הפתחים המפולשים.

¹⁵ הגדרת רשות הרבים:

- א. **רחבה:** למדנו **במסכת שבת דף ו' ודף צט** - שרחוב רשות הרבים הוא טז' אמה על טז' אמה (7.3 מטר) ולמדו כן מן המשכן שזה היה השיעור בו יכלו לעבור 2 עגלות מהעגלות שהובילו את המשכן.
- ב. **ללא גג:** תנאי נוסף לרה"ר הוא שהיא לא תהיה מקורה בגג. וכך למדנו **בשבת דף צ"ח, א'**: "אמר רב - המעביר ד"א ברה"ר **מקורה** - פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר", **וכ"פ הרמב"ם** - **וכ"פ כאן השו"ע**.
- ג. **ללא חומה מן הצדדים:** שתוחמת את רה"ר א"כ היא מפולשת משני צידיה והדלתות לא ננעלות.
- ד. **60 ריבוא מהלכין בה:** מחלוקת גדולה שנחלקו הראשונים אי בעינן ג"כ שזה יהיה מקום הילוך של ס' ריבוא איש או לא, כמבואר בהערה הבאה.

¹⁶ האם צריך שיעברו 60 ריבוא כתנאי להגדרת רשות הרבים:

- **לא צריך ס' ריבוא:** רמב"ם, ר"ת, רמב"ן, רשב"א ועוד.
- **בעינן ס' ריבוא להגדרת רה"ר:** בה"ג, רש"י, סמ"ג, רא"ש ועוד. [לפי שיטה זו יוצא שרק ערים ענקיות כמו "ניו יורק" וכד' הם בגדר רשות הרבים, אבל בסתם ערים גדולות אין רחובות שעוברים בהם ' ריבוא ביום אחד ודינם ככרמלית].

סעיף ח'- רחובות שיש בהם טז' והם מתקצרים:

שו"ע- "מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרים בקצתן ואין בהם ט"ז אמה, י"א שאם ארכן לאורך רשות הרבים הרי הם רשות הרבים"¹⁷.

❖ **הנפק"מ המרכזית בין השיטות:** האם העירוב מסביב לעיר שעשה ע"י "צורת הפתח" מועיל להתיר טלטול בעיר. שכן כל ההיתר לטלטל בתוך צורת הפסח הוא דין דרבנן- שהם יכולים להקל רק בכרמלית שגם היא מדרבנן, אבל אם הו"ר דאו"י כיצד חכמין יוכלו לטלטל שם ע"י עירוב של צורת הפתח.

❖ **הרחבה:** **בביאור הלכה** מנה שנים עשר ראשונים מקילים ושנים עשר ראשונים מחמירים. וכתב שדעת השו"ע בפשטות להחמיר שהרי הביא בסתמא שלא צריך ואחרי כן ציין רק כיש אומרים את שיטת המקילים. **הבה"ל** דחה את הראיה מדבי השו"ע בסימן שג' ואמר שמה שהוא כתב ששם זה רק לשונו של בעל התרומה שהביאה כדי ללמד זכות.

והקשו על שיטת המקילים (בה"ל): א. איך לא הוזכר תנאי זה של 60 ריבוא בגמרא? ב. מדוע גזרו חכמים שלא לתקוע בשופר שהוא מ"ע מהתורה לכלל ישראל בשבת שמא יטלטל ד"א- הרי מסתבר שבימיהם לא היה מקום של 60 ריבוא וא"כ הו"ר רק כרמלית ולמה לגזור גזירה לגזירה ולבטל מ"ע מהתורה? ג. כל הדברים שגזרו שלא תצא אשה בהם שמא תבוא לטלטל כמו ירושלים של זהב וכד'- ג"כ אמאי יש לחוש אי לא הו"ר דאו"י?

❖ הלכה למעשה- שיטות האחרונים:

- **[מחמירה]- ילקוט יוסף (שמה, ד'), מנוחת אהבה (ח"ג, כז סע' י', נט')**- לכתחילה צריכים הספרדים לנהוג לחומרא ולא לסמוך על העירוב של צורת הפתח, שכן השו"ע סתם לחומרא.
- **[מקילה]- מג"א, ערוך השולחן, ט"ז- השו"ע לא הכריע** כי בכמה מקומות משמע שהוא סובר כמקילים (ס' שג, יח'-**לשון השו"ע**: "דהשתא דלית לן רה"ר גמור כל רשות הרבים שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת", אבל **בבה"ל** דחה ראיה זו ואמר- שהמחבר העתיק שם את לשון בעל התרומה רק כדי ללמד זכות); סימן שכה', ב'). ודעת רוב הפוסקים נוטים להקל ולפיכך אפשר לסמוך על עירוב של צורת הפתח כמו בימינו.
- **[ממצעת]- הרבה אחרונים (משנ"ב, כג')**- **ממצעים ואומרים** שאף שאין למחות במקילים- מ"מ בעל נפש ראוי שיחמיר דהוי ספק באיסור תורה וכן משמע מלשון השו"ע.

❖ הלכה למעשה בימינו אנו:

- א. למעשה נוהגים רוב ישראל כדעת המקילים, דלא הו"ר אלא במקום שמהלכים בו 60 ריבוא. ויש לצרף מס' עניינים בכדי להבין מנהג זה, הלא בדין תורה כל שיש לנו ספק צריך להחמיר בו?
- א. כל הני פוסקים דסברי שאין רה"ר אלא כשיש 60 ריבוא.
- ב. לדעת רש"י ועוד- רק רחוב החוצה את העיר בקו ישר כסרגל הוא הנחשב לרה"ר, וברור המקומות אין הדבר כן.
- ג. יש שיטה בתוס' על פיה ניתן לומר שכיוון שמדינת ישראל מוקפת מחיצות משלושה צדדים- אף שהן מאוד רחוקות זמ"ז- מ"מ מדא' מהני.
- ד. יש מהאחרונים שביארו שדרך שנוסעים בה מכוניות אינה רה"ר- כי אינה דומה לדגלי מדבר שהלכו שם, וכן כי המכוניות עצמן הן רה"י, והן משום שאין דרך ללכת שם רגלית. **לפ"ז**- כל שאין מדרכה שהיא לבדה רחבה ט' אמה על טז' אמה- לא חשיב רה"ר (ישועות מלכו סי' כז ועוד- **ע' שו"ת היכל שלמה, עמ' כח**).

לכן, אם נצרף את השיטות הללו נגיע לכך שאפשר לנקוט כדעת המקילים ולסמוך על העירוב בימינו אנו.

¹⁷המקור לדין זה הוא ברשב"א.

סעיף ט' - מבואות שיש בהם יג' אמות ושליש :

שו"ע - "מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, יש אומרים שהוא רשות הרבים¹⁸." 19.

סעיף י' - הגדרת מקומות ברה"ר :

שו"ע - "כל דבר שהוא ברשות הרבים אם אינו גבוה (שלשה) טפחים, אפי' הם קוצים או צואה שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע והוי רשות הרבים ; ואם הוא גבוה שלש, ומשלש עד תשעה ולא תשעה בכלל אם הוא רחב ארבע על ארבע, הוי כרמלית ; ואם אינו רחב ארבע על ארבע, הוי מקום פטור ; ואם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו, הוי רה"ר אפילו אינו רחב ארבעה ; ויש מי שאומר דהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו²⁰, הוי רשות הרבים אפי' אינו רחב ארבעה ; ומעשרה ולמעלה, אם הוא רחב ארבעה הוי רה"י ; ואם לאו, הוי מקום פטור אפי' אם יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה²¹."

¹⁸ הסבר - מדובר על רחובות המחברים בין 2 רשויות הרבים, וכתב הרא"ש בשם ר"י שכיוון שרחובות אלו מחברים משני צידיהם לרה"ר - חשיבי כרה"ר, וכ"כ תוס'.

מדוע דווקא יג' אמות ושליש: כתב הט"ז (ז"ז) שזה כמו שיעור המרחק שבפסי ביראות (עירובין, יט') שבין דופן לדופן שהוא שיעור בו יכולים לעבור שני רבקות של ארבעה בקר כשהם נוגעות זב"ז - אחת יוצאת ואחת נכנסת (וכל בקר הוא 1.666 אמות שאם נכפיל ב-8 נגיע ל-13.666).
¹⁹ היחס בין סע' ח' ל-ט' (בה"ל ד"ה שלש עשרה אמות): בבה"ל כותב שסע' ח ו-ט הם למעשה מחלק' ראשונים בדבר מבוי המחובר לרה"ר, שבסע' ח' היא שיטת רשב"א ומיאירי דהוי רה"ר אפילו במקומות שהרחוב הוא פחות מט' אמה (ואפילו פחות מיג' אמות ושליש), ואילו לשיטת הרא"ש דווקא אי הוי 13 אמות ושליש אז הוא נחשב לרה"ר אבל בפחות מכך אינו רה"ר, וכפי שהביא המחבר בסע' ט'. אלא שכתב בבה"ל שהסבר זה הוא קשה שא"כ היה לו לשו"ע לכתוב את שתי השיטות בסע' אחד, כפי שהוא עושה בד"כ. ולכן כתב שיש מן האחרונים שכתבו שהסע' עוסקים במקרים שונים: סע' ח' מדבר על מבוי שמקביל (=לאורך) לרה"ר - ובזה מהני אפילו בפחות מיג' אמות, וסע' ט' מדבר כשהמבוי מתחבר לרה"ר (והוא אך לרה"ר = לרוחב) שבזה בעין דווקא יג' אמות ושליש כדי שייחשב לרה"ר, כי הוא כלל לא מקביל ולא דומה לרה"ר).
היחס בין סע' זה לסימן ססד': בסימן שבד משמע שמבוי שמחובר משני צדדיו לרה"ר - אין לו דין רה"ר, ולכאור קשה מסע' זה ממנו ברור שדינו כרה"ר? וכתב לתרץ המשנ"ב (כז'): 1. כאן מדובר שיש בו יג' אמות ושליש ושם פחות ולכן לא שם לא חשיב רה"ר. 2. שם מדובר במבוי המתעגל ואע"פ שמשני צדדיו הוא מתחבר לרה"ר - אין הרבים עוברים בו כי זה אירוק ולכן לא חשיב רה"ר.
²⁰ הסבר - יש מחלק' ראשונים האם אותו גובה שאומרת הגמ' ט' טפ' דהוא רה"ר - הוא דווקא ב-ט' טפחים כי שם מכתפים אבל מעבר לכך ועד ל-י' טפ' לא, או שכל הטפח שבין ט' ל-י' חשיב כרה"ר:

- רמב"ם - דווקא באותו גובה של ט' טפ' מצומצמים, אבל יותר מ-ט' לא הוי רה"ר אפילו אם הוא רחב ד' על ד'.
- טור - כל שהוא בין ט' ל-י' ורבים מכתפין עליו - חשיב רה"ר.

להלכה - השו"ע נקט בסתמא כרמב"ם ואחרי כן הביא את הטור כ"ש מי שאומר, וכתב המשנ"ב (לו') - "ולדינא נקטינן כסברא ראשונה דהרבה פוסקים עליו (על הטור)".

²¹ סיכום: רשות הרבים נחשב רק מקום שהרבים משתמשים בו. לכן, כל שהוא ג' טפ' מהקרקע - חשיב כקרקע של רה"ר - ובה אנשים משתמשים להליכה ולכן הוא רה"ר. אבל כל שהוא למעלה מ-ג' ועד ט' טפחים - אין דרך להשתמש בו ולכן א חשיב רה"ר אלא מקום פטור, אא"כ יש לו ד' על ד' ואז הוא כבר כרמלית (ולא רה"י) כי אין לו מחיצות של י' טפ'. ולמעלה מ-ט ועד ל-י' זה גם מקום משתמשים בו ולכן חשיב רה"ר, כי מכתפים עליו, אבל למעלה מ-י' שוב פעם לא משתמשים ושם נגמרת רה"ר והוי מקום פטור אא"כ יש שם ד' על ד' ואז הו רשות היחיד. דהיינו - אין רה"ר וגם לא כרמלית מעל ל-י' טפ' כי כבר אין דרך להשתמש שם, משא"כ ברה"י שהיא עולה עד הרקיע, כדלעיל.

מקור הדברים - בפרק ראשון במסכת שבת מדף ו' ועד לדף ח', וכך למשל בדף ח': "אמר עולא: עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו, וזרק נח על גביו - חייב. מאי טעמא? פחות משלשה - מדרס דרסי ליה רבים, משלשה ועד תשעה - לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי, תשעה - ודאי מכתפין עליו".

*דין עמוד שברה"ר ראה סע' יב'.

סעיף יא' - גומא שברה"ר :

שו"ע - "גומא ברשות הרבים אם אינה עמוקה שלש הוי ר"ה. משלש עד עשרה, אם רחבה ארבעה הוי כרמלית; ואם לאו, הוי מקום פטור; ואם היא עמוקה עשרה, הוי רה"י והוא שתהא רחבה ארבעה".²²

סעיף יב' - רה"ר עד י' טפחים לגובה :

שו"ע - "רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה, אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור".²³

²² דין גומא כדן אויר של רה"ר, כשיטת רב יוסף בגמ' בשבת דף ח', אלא שבגומא מסכימים הפוסקים שבין ט' ל-י' הוי מקום שימוש ע"י הדחק ולכן לא חשיב רה"ר (לעומת דבר הגבוה שעומד בר"ה - בגובה ט' טפ' ודאי הוי רה"ר כי רגילים לכתף בו) אלא רק ג' טפ' ראשונים.
גומא (בור) המלאה בדברים - האם דינה כרשות היחיד (מג"א, י'): דהיינו - גומא שיש בה ד' על ד' בעומק י' טפ' אבל מלאה במים/ פירות וכד' - מה דינה?

כך למדנו בגמ' בשבת דף ק' - "אמר אביי בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה ארבעה - מלאה מים וזרק לתוכה - חייב, מלאה פירות וזרק לתוכה - פטור. מ"ט? מים לא מבטלי חיצתא, פירות מבטלי מחיצתא". **והרמב"ם פסק גמ' זו להלכה.**

כתב המג"א שדין זה תלוי במה היא מלאה:

- **אם היא מלאה במשהו שמאפשר לראות את המחיצות והן ניכרות** - עדין חשיב רשות היחיד (כגון שמלאה במים וכד').
 - **אם היא מלאה בפירות שמסתירים דפנותיה** - כבר לא חשיב רשות היחיד כי לא ניכרות המחיצות (והרשב"א **כתב** שזה דווקא אם הפירות הם טבל ולא יכול להוציאם בשבת - אז ורק אז לא חשיב רשות היחיד כי נחשב כסתום, אבל בסתם פירות לא חשיב ביטול כי בטלה דעתו שאצל שאר העולם). **ובשער הציון (מג"א) כתב** דווקא מלאה, אבל מעט לא מבטלות את שם רה"י מנו.
- ²³ **שבת דף ק' -** "הזורק ד' אמות בכותל - למעלה מעשרה טפ' - כזורק באויר". דהיינו - מי שעומד ברה"ר וזורק שם חפץ למרחק יותר מד' אמות - אם הוא נוחת למעלה מ-י' טפחים ונשאר שם, כגון דבילה שנדבקת על חלק גבוה בקיר - הוא פטור - דלמעלה מ-י' לא הוי לא רה"ר ואפילו לא כרמלית. **ובשה"צ (מ' כתב שמ"מ אין לעשות כן לכתח' שמא תיפול למטה מ-י' ויעבור על איסור תורה.**

☒ **עמוד גבוה ברה"ר: בשבת דף ח' למדנו:** "אמר עולא: עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו, וזרק ונח על גביו - חייב. מאי טעמא? פחות משלשה - מדרס דרסי ליה רבים, משלשה ועד תשעה - לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי, תשעה - ודאי מכתפין עילייה".

לעיל בסע' י' מצאנו שנחלקו הראשונים אי דווקא בגובה ט' טפ' מצומצמים הוי רה"ר או כל הטפח התשיעי כולו נחשב לרה"ר (ע"ש).
אם העמוד לא רחב ד' - כל שהוא גבוה מ-י' טפ' חשיב מקום פטור והזורק עליו פטור. אבל אם לעמוד הזה יש בסיס רחב ד' ומחיצות גבוהות י' טפ' (כמו טרסקל) - הוי רה"י והזורק עליו חייב.

☒ **עמוד שיש עליו טרסקל (סל) - משנ"ב (מד'):** למדנו במסכת **שבת דף קא' -** "ר' יוסי ב"ר יהודה אומר - נעץ קנה (גבוה י') ברה"ר ובראשו טרסקל (סל רחב ד') על ד' **אבל אינו עמוק ד' -** ונח על גביו - חייב. וחכמים פטרינן". **דהיינו** - מדובר שיש עמוד דק וגבוה שעליו יש כלי רחב: **ברור הוא** שאם הטרסקל שעליו עמוק י' טפ' ורחב ד' - הוי מחיצות והוא עצמו נחשב רה"י. אבל אם הטרסקל בגובה י' טפ' אבל אין לו מחיצות עמוקות - לא חשיב רשות היחיד אלא מקום פטור ואפילו הוא רחב ד' טפ'.

☒ **הליכה על קורה גבוה ברה"ר:** לפי דין זה דאין דין רה"ר למעלה מ-י' טפ' והוי מקום פטור - נראה - שאין איסור לילך על קורה גבוה המצויה ברה"ר ותקועה מכותל לכותל וחפציו בידו, דלא הוי איסור טלטול בלמעלה מ-י' טפ' (שה"צ, מח').

סעיף יג' - חורי רה"ר:

שו"ע - "חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים"²⁴, אם הם גבוהים למעלה משלשה, אינם כרשות הרבים, אלא נדונים לפי מדותיהם"²⁵.

סעיף יד' - מהי כרמלית:

שו"ע - "איזה הוא כרמלית"²⁶, מקום שאין הלוך לרבים כגון ים²⁷ ובקעה ואצטונית ואצטבא²⁸ (פירוש אצטונית מקום שלפני החנויות שיושבים שם הסוחרים, ואצטבא הוא מקום שמניחין עליו פרקמטיא) שלפני העמודים ברשות הרבים, והיא רחבה ארבעה וגבוהה משלשה ועד עשרה, וקרן זווית הסמוכה לרשות הרבים²⁹ (וכגון מבואות

²⁴ דווקא כאלו שאינם עוברים כלפי פנים ולא נפתחים לרה"ר, שהרי אם הם גם נפתחים לרה"ר - כבר למדנו בסע' ד' דחשיבי כרשות היחיד.

²⁵ דין חורי רה"ר: בשונה מחורי רה"י שלמדנו לעיל שדינם כרה"י, לחורי רה"ר יש דין שונה ואינם כרה"ר. דין זה נלמד בגמ' בשבת דף ז', ע"ב: **בו נפסקה הלכה כרבא (מול אביי) שאמר - "חורי רה"ר לאו כרה"ר דמי", וכתבו שם הראשונים - שדינם אותם בפני עצמם לפי מידותיהם. וכ"פ כאן בשו"ע.**

דהיינו: אם הם גבוהים י' טפ' ורחבים ד' - הוי רה"ר. ואם אינם גבוהים י' אבל רחבים ד' - הוי כרמלית. ואם לא רחבים ד' בין נמוכים מ' - בין אם גבוהים מ' - הוי מקום פטור.

דין תיבת דואר: את תיבת הדואר נדון כדין חור ברה"ר: אם היא מתפלשת מרה"ר ונכנסת לרה"י - הרי היא כרשות היחיד לכל דבר ועניין ואין להכניס לה מכתב מהכרמלית. אבל אם התיבה היא רגילה ואינה נכנסת לרה"י - אזי היא נחשבת בכל מקרה כמקום פטור שהרי היא פחות מ' - טפ' ולכן בכל גוונא מוותר להכניס מרשות הרבים/כרמלית לתוכה (ובוודאי שאם היא בגובה ט' דהוי רה"ר כמו עמוד בגובה ט' ברה"ר שנחשב כרה"ר - שמות להכניס מרה"ר לתוכה).

²⁶ ע"פ הברייתא בשבת דף ו' - "ים ובקעה (שדות) ואיסטונית והכרמלית - אינה לא כרה"ר ולא כרה"י".

²⁷ מדוע ים/נהר נחשב לכרמלית (משנ"ב, מח"?): הרי למדנו לעיל בסע' יא' - שאין מים מבטלים מחיצות (אלא רק פירות וכד') ואם כן מדוע הם לא נחשבים לרשות היחיד?

- **המג"א והפמ"ג כתבו הטעם** - שכיוון שאין בו שיפוע של י' טפ' בכדי ד' אמות ולא הוי תל המתלקט.
- **במאירי כתב טעם אחר:** שכיוון שמחיצותיו רחוקות מאוד זמ"ז - לא מצטרפות להחשיבו לרשות היחיד. דהיינו - לעומת בור שמחיצותיו ניכרות, בים וכד' אין מחיצותיהם ניכרות לפי שמים צפים על כל עומקם ולכן מימיהם כקרקע עבה.
- **והנפק"מ ביניהם בנהר וכד' שירוד בשיפוע גדול בסמוך לשפתו** - שלמג"א אפשר להחשיבו רשות היחיד, אבל למאירי לא כי סו"ס מחיצותיו רחוקות מאוד זמ"ז.

מה דין שלולית (רקק) ברה"ר? אני מבין שהדין שלה כדין גומא ברה"ר, ואם יש בה ד' על ד' בגובה י' - לכאורה היא רשות היחיד, אבל הרמב"ם כתב שדינה ככה"ג ככרמלית, וזה תמוה שהרי זה בדיוק גדרי רשות היחיד, ואין המים מבטלים מחיצות? **ובאמת הסתפק בכך הפרי מגדים וכתב** - שרק לחומרא הוי ככרמלית - שלא להוציא מתוכה לרה"י, אבל מן התורה באמת היא רשות היחיד.

²⁸ דין אצטונית ואצטבא: בגמ' בשבת דף ז' נחלקו האמוראים מה מהם נחשב כרמלית ומה רה"ר [אצטבא = ה"באסטות" של המוכרים בשוק ושם היו מניחים את הסחורה. בין העמודים - לפני הבאסטות היו עמודים שעליהם היו תולים סחורה כגון בגדים למכירה וכד'):

- **רבי יוחנן:** "בין העמודים נידון ככרמלית... כיוון דלא מסתגיא להו בהדיא" וכש"כ שהאצטבא עצמה = ה"באסטות" אינה רה"ר אלא כרמלית שהרי עליה ודאי אין דרך הרבים ללכת שם, וכ"פ הרי"ף הרשב"א והרא"ש ורוה"פ.
- **רבי יהודה:** "אצטבא שבין העמודים נידון ככרמלית", כי דווקא הדוכן (הבאסטות) עצמו אין הולכים בו, אבל בין העמודים הרבים עוברים שם ולכן חשיב רה"ר. וכ"פ הרמב"ם.

והשלחן ערוך נקט להלכה כרבי יהודה ורמב"ם - כי כתב במורש אצטבא שלפני העמודים - שהיא ככרמלית, אבל לגבי בין העמודים לא כתב שהוא ככרמלית משמע דס"ל שבי העמודים חשיב רשות הרבים! של כרוה"פ.

²⁹ קרן זווית הסמוכה לרה"ר: בגמ' בשבת דף ז' מובאת בשם ר' יוחנן דוג' נוספת לכרמלית: "קרן זווית הסמוכה לרה"ר, דאע"ג דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה - כיון שלא ניחא תשמישתיה ככרמלית דמי".

- **רש"י מבין** - שמדובר במין חצר קטנה של בית שצמודה לרה"ר ולפעמים נדחפים אליה בני רה"ר.

שיש להן שלש מחיצות ואין להם לחי או קורה³⁰ ברביעית³¹ (טור), ורשות הרבים שהיא מקורה, ותל שיש בו ארבע על ארבע ואינו גבוה עשרה, וכן חריץ שהוא ארבעה על ארבעה ואינו עמוק עשרה".

סעיף טו' - בית שאין בו חלל בגובה י' טפחים:

שו"ע - "בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה יש בו ארבע על ארבע, תוכו כרמלית ועל גבו רשות היחיד³². ואם חוקק בו ארבע על ארבע, אפי' באמצע רחוק מן הכתלים, נעשה כולו רשות היחיד³³".

-
- **אבל הרמב"ם והטור(והביאם הרמ"א כאן) הסבירו** שהכונה למבואות שיש להם ג' מחיצות אבל אין להם לחי או קורה רביעית-שכפי שראינו לעיל בסע' א' לשיטת הרמב"ם לא היו רה"י בכה"ג.
[שאר הראשונים החולקים על הרמב"ם וסוברים שגם מקום עם מחיצות הוא רשות היחיד- יסביר אות "קרן הזוית הסמוכה לרה"ר" כפי שרש"י הסביר- שזו חצר שפתוחה ולפעמים הרבים נדחקים אליה, כי להסביר כרמב"ם אינם יכולים שהרי לדידם היו רה"י גמור.
³⁰**ההבדל בין לחי לקורה:** הב"י מבאר את ההבדל בין לחי לקורה- שמבוי שיש לו לחי נחשב לרה"י גמור, דלחי משום מחיצה ונחשב כמחיצה ממש, לעומת זאת קורה שמלמעלה לא היו מחיצה אלא היכר בעלמא ולכן המבוי לא חשיב לגמרי כרשות היחיד. **כמובן שכל זה לפי שטת הרמב"ם שהתבאר לעיל בסע' ב' שסובר דבעינן ד' מחיצות כדי שייחשב לרה"ר, אבל לשאר פוסקים דסגי ב-ג' מחיצות זה לא משנה אם זה קורה או לחי, דבלאו הכי שי' ג' מחיצות שלמות.**
³¹כפי שלמדנו לעיל בסע' א' דלרמב"ם רשות היחיד חייבת לכה"פ ג' מחיצות+לחי או קורה.
³²מימרא דרב בשבת ז' והטעם- דלא היו רה"י כל שאינו י' טפ'.
³³**חוקק חור בבית הנמוך: שבת דף ז':** "אמר אביי- ואם חקק בוד' על ד' והשלימו לעשרה- מותר לטלטל בכלו" **והטעם**- דאותם מקומות שאין בהם י' טפח נעשה דינים כחורי רה"י שכבר למדנו שדינים כרה"י(אע"ג) שבהם עצמם ודאי אין י' טפ'.
במשנ"ב(ב"סג) כתב- שמה שהחיקוק מועיל להחשיב הכל כרשות היחיד זה **דווקא אם גובה הכתלים מבחוץ הוא י' טפ' אבל אם אין מבחוץ י' טפ'-** חייבת החקיקה להיות זמורה תוך ג' לכותל- אחרת היא לא מועילה למקומות בתוך הבית שאינם חקוקים. **אבל הא"ר מסתפק בכך ולדעתו בכל** גונו מצטרף גובה הכתלים שבחוץ עם החקיקה, ואפילו אין מבחוץ גובה י'.

סעיף טז' - גג הבולט על מחיצות הבית

שו"ע - גג הבולט³⁴ על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג, הוי כרמלית³⁵ ואפי' הוא גבוה ורחב הרבה³⁶; ואם חלון פתוח לו מן הבית הוי כרה"י. וכן זיזין הבולטים מן הכותל ויש בהם ד' על ד', הוי כרמלית אלא אם כן חלון הבית פתוח להם³⁷.

סעיף יז' חורי כרמלית:

שו"ע - "חורי כרמלית אינם ככרמלית, אלא הם נדונים לפי גבהם ורחבם".

³⁴ **כמה הגג צריך לבולט (בה"ל ד"ה "גג הבולט"):** דהיינו - למדו שגג הבולט יוצא מגדר רה"י שאלה האם בכל בליטה?

הבה"ל מביא בשם המג"א את דעת התוס' דווקא בבליטה גדולה של ד' טפחים מעבר למחיצות אז אנו לא מחשיבים אותם, אבל בפחות מכך הוי רה"י והמחיצות לא בטלות, אבל בבה"ל דחה זאת ואמר - שכיון שהטעם הוא שהמחיצות לא ניכרות אזי ברור שכל בליטה שהיא כבר מבטלת את המחיצות. לפ"ז אפילו בליטה כל שהיא של הגג על פני מחיצות הבית - כבר לא חשיב רשות היחיד.

אולם מביא בבה"ל שכיוון שיש את שיטת הא"ר והגר"א שכל אין בגג כזה דין כרמלית שהרי הוא למעלה מ-י' טפ' וכמו שהזכרנו בהערה הבאה - א"כ יש לצרף את שיטתם ולסמוך להתיר ללטל - כי א': לתוס' דווקא בליטה של יותר מ-ד' הוא שמבטלת המחיצות ועשוה את הגג לכרמלית + ב. לשיטת הא"ר והגר"א - כלל אין כרמלית בכה"ג דהוי למעלה מ-י' טפ'.

³⁵ **איך נחשב לכרמלית אם הוא גבוה מעשרה (משנ"ב, סו'):** ויש לשאול ולהקשות כאן - כיצד הגג למעלה נחשב לכרמלית הרי למדנו כלל שרה"ר וכרמלית דינים שווה ואין הם קיימים למעלה מעשרה טפ' (סע': יב', יח') - ואם כן איך כאן בגג הגבוה מעשרה כן חשיב כרמלית?

▪ **המשנ"ב כאן כתב -** שמה שאומרים שיא עד עשרה זה כשהיא מתחלת במקום נמוך = מהקרקע, אבל כאן מתחילים למדוד מהגג עצמו עד עשרה טפ'.

▪ **א"ר וגר"א -** מפקפקים בפסקו של השו"ע שכן מכמה ראשונים ברור שבכל גוונא אין שם כרמלית בלמעלה מ-י' וגם בכה"ג כמו אצלנו. היוצא לשיטתם - שמותר ללטל לכתח' בגג הזה אפילו שלא מחשיבים אותו רשות היחיד (כי אין מחיצותיו ניכרות) והוא כי אנו מחשיבים אוו למקום פטור.

³⁶ **גג הבולט על מחיצות הבית דינו ככרמלית - הסבר וטעם:** הציור הוא כזה: יש בית רגיל שיש לו גג שטוח, והגג גדול יותר מאשר שטח הבית כך שהוא בולט כלפי חוץ כמין מסגרת עליונה מעל הבית. במצב שכזה מי שעומד על הגג איננו מבחין במחיצות הבית והן אינן ניכרות לו. לכן, אע"ג שבאופן פשוט ובד"כ אמרין בכה"ג שהגג חשיב רה"י כי יש לו ד' על ד' טפ' עם מחיצות בגובה י' טפ' (של הבית) - זה משום דאמרין שמחיצות הבית עולות למעלה ונחשבות כמחיצות שלו ("גוד אחית"), אבל במקרה זה שמחיצות הבית לא ניכרות - לא אומרים שהן עולות למעלה וכבר לא חשיב שיש לגג מחיצות ואם כן הוא לא רשות היחיד אלא כרמלית.

מקור הדין הוא ברא"ש שללמד כן מהגמ' בעירובין דף צב' - "גג דומיא דחצר - מה חצר מנכרא מחיצתא, אף גג נמי מנכרא מחיצתא".
³⁷ **מרפסת שלנו -** נחשבת כזיזין שחלון הבית פתוח אליהם ודינם כרשות היחיד גם אין להם מחיצות דהוי דינים כחורי רשות היחיד.

סעיף יח'-מידות ה'כרמלית':

שו"ע- גדר כרמלית שלא יהא פחות מארבעה על ארבעה ואינה תופסת אלא עד עשרה³⁸, ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור, וימים ונחלים ממיא משחינן הלכך הנוטל מהם מעל פני המים עד עשרה באויר, הוי כרמלית³⁹; למעלה מעשרה באויר, הוי מקום פטור⁴⁰.

רמ"א- "בור העומד בכרמלית אפי' עמוק מאה אמה הוי כרמלית, אלא אם כן הוא רחב ארבעה על ארבעה, דאין מקום פטור בכרמלית⁴¹, כמו שנתבאר בסמוך".

³⁸מידות הכרמלית: מידותיה של הכרמלית מבוארות במסכת שבת דף ז'- "אמר רבי יוחנן- אין כרמלית פחותה מ-ד', אמר רב ששת ותופסת עד י'..."

והקלו בכרמלית שתופסת קולא משני הצדדים- מחד אינה עולה עד הרקיע אלא רק עד גובה י'- כרה"ר, מאידך- שכל שאין בה ד' על ד' (טפחים) לא הוי כרמלית- כרשות היחיד, שבפחות מכך הוי מקום פטור.

³⁹הלכה למעשה: מי שנמצא באוניה גבוה בהרבה מעל פני המים יכול לזרק למים דלי עם חבל ולהרים אותו כשהוא מלא ולהכניס לספינתו מכיוון שברגע שזה עולה למעלה מ- י' טפ' מעל המים זה עובר מכרמלית למקום פטור וזה מותר ועכשיו שזה במקום פטור הוא יכול גם הכניס את זה לספינתו שהיא רשות היחיד. אבל אם הסירה מאוד נמוכה אסור לו ליקח מים מן הים לספינה שהוא בתוך י' טפ' ובכך הוא מכניס מכרמלית(הים) לרשות היחיד(בסירה הקטנה)

⁴⁰מניין מודדים את גובה הכרמלית בנחלים/ ימים וכד': ראינו לעיל שים, נחל וכד' נחשבים לכרמלית. השאלה היא מניין אנו מודדים את מידות הכרמלית באלו- האם מקרקעית הים או מפני הים? הנפק"מ בכך היא ברורה- שאם מודדים מקרקעית הים הרי שכל דבר צף על המים נחשב למצוי במקום פטור, ואם אנו מודדים מפני הים הרי שכל שעל המים הוא בכרמלית ואם למשל מרימים אותו לתוך ספינה הוי מכרמלית לרשות היחיד.

הרחבה: בגמ' במסכת שבת דף ק' נחלקו רב חסדא ורבא אל מול רב הונא מניין מודדים את הכרמלית:

- רב חסדא ורבא: משפת המים, וכל מעמקי הים נחשבים כקרקע.
- רב הונא- מקרקעית הים.

הלכה הסכימו כל הפוסקים שהלכה כרב חסדא ועפ"ז כתב הטור ופסק השו"ע- ש"ממיא משחינן ליה".

⁴¹"אין מקום פטור בכרמלית" (מתאים גם לסעיף הבא בשו"ע): לכא' הביא כאן הרמ"א דין תמוה, אותו הזכיר גם הטור: בור שבכרמלית

עמוק מאוד- אם אין בו ד' על ד' הוי כרמלית, אפילו עמוק יותר מ- י' טפ'. ודין זה קשה הוא מכיוון שבאופן פשוט קיי"ל דדין כרמלית כדין רה"ר, וכשם שרה"ר היא עד י' טפ' לגובה או לעומק- ה"ה צריך להיות בכרמלית?

אלא שמצינו שנחלקו בשאלה זו הראשונים- האם כרמלית זהה לחלוטין לרה"ר או שמא בכרמלית אינה דומה ובה אין בכלל "מקום פטור":

- רמב"ם, ר"ן- כרמלית שונה מרה"ר ואין בה מקום פטור, "דמצא מין את מינו ונעור".
- רשב"א, רש"י, מאירי, רבינו ירוחם- דין כרמלית כרה"ר, ולכן כל שלמעלה מ- י' או עמוק מ- י'- הוי מקום פטור וכן כל שאין לו ד' על ד' והוא למעלה מ- ג' טפ' ג"כ הוי מקום פטור. וכתב רש"י הטעם שלא יכול להיות שברה"ר זה מקום פטור ובכרמלית לא שא"כ נמצא שדין כרמלית חמור מדין רה"ר.

הלכה למעשה- האם יש "מקום פטור" בכרמלית כמו ברה"ר או לא:

המשנ"ב(פד) כתב- שהאחרונים מצדדים כסתימת הרמ"א- שאין מקום פטור בכרמלית.

אבל בבה"ל(ד"ה "יש חולקין") הסתפק כמי להכריע וכתב שמצא עוד ראשונים הסוברים כשיטת רש"י ורשב"א(לקולא) ולכן "במקום הדחק אפשר דיש להקל"- שיש מקום פטור בכרמלית.

!! ובשער הציון(עה) כתב- שכל המחלק' היא דווקא לעומק- למעלה מ- י' טפחים בבור, אבל לגובה מעל י' טפ' ודאי לכ"ע אין דין כרמלית והוי מקום פטור- כמו עמוד ברה"ר הגבוה מ- י' דהוי לכ"ע מקום פטור.

סעיף יט' - מהו מקום פטור:

שו"ע - "מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד', וגבוה משלשה ולמעלה עד לרקיע; או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר משלשה. וכן המחיצות הגבוהות משלשה ולמעלה ואין ביניהם ארבעה על ארבעה".

רמ"א - "וכל זה דוקא בעומד ברשות הרבים, אבל בכרמלית אמרינן: מצא מין את מינו וניעור⁴²; ודינו ככרמלית (ר"ן פרק כיצד משתתפין והגהות מרדכי פרק ט"ו דשבת) (טור וב"י בשם רמב"ם). ויש חולקים ואומרים דאין חילוק בין רשות הרבים לכרמלית (רש"י ומ"מ פ"ד בשם רשב"א), אבל אם עומד ברשות היחיד לכולי עלמא דינו כרשות היחיד (בי"ל)⁴³."

⁴² סבר המושג "מצא מין את מינו וניעור" לעניין זה: שמקום הפטור מצא את הכרמלית שהיא מינו שהוא ג"כ מקום פטור מן התורה וע"י זה נתחזק להצטרף גם הוא להיות ככרמלית.

⁴³ סיכום הסימן (בית יוסף): הב"י בסוף הסימן מסכם את הדברים ע"י דוגמא:

☒ עמוד ברה"ר יכול להיות כל אחד מ-ד' הרשויות:

- רה"ר: אם העמוד אינו גבוה ג' או שהוא בגובה ט' – יש לו דין רה"ר.
- כרמלית- מ-ג' טפ' ועד ט' והוא רחב ד'- הוא כרמלית
- רה"י- אם הוא גבוה י' ורחב ד'- הוא רה"י.

- מקום פטור- אם אינו רחב ד' והוא בין ג' ל-ט' או למעלה מ-י' הוא מקום פטור.

☒ עמוד בכרמלית יכול להיות אחד מ-2/3 אפשרויות (תלוי במחלק' הפוסקים בגדרה של כרמלית):

- רה"י- אם הוא גבוה י' ורחב ד'- הוא רה"י.
- כרמלית- אם הוא רחב ד' וגבוה עד י' טפ'- הוא כרמלית.
- מקום פטור- מחלק' ראשונים- אם יש מקום פטור בכרמלית: לרש"י ורשב"א כן ולכן כל שהוא פחות מרחב ד' הוא מקום פטור- בין בתוך גובה י' טפ' ובין מעל גובה י' טפ'. אבל לרמב"ם שסובר שאין מקום פטור בכרמלית- אז אין בכל גוונא אלא רק רה"י או כרמלית.

☒ עמוד ברשות היחיד:

- רשות היחיד לעולם- ברשות היחיד הכלל הוא שזה לעולם רה"י- בין גבוה בין נמוך בין צר בין רחב.

❖ נפק"מ בין רה"ר לכרמלית:

1. מקום פטור- ברה"ר וודאי יש דין "מקום פטור", בעוד בכרמלית למדנו שלפי הרמ"א אין "מקום פטור" ואומרים "חוזר ונעור".
2. רמת החיוב- כמובן שהמוציא מרה"י לרה"ר חייב ולכרמלית פטור.
3. החלפת רשויות דרך מקום פטור- לכ"ע אסור להוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור, אך לגבי כרמלית למדנו (שמו', א') שיש מתירי להוציא לכרמלית דרך מקום פטור.
4. צורת הפתח מ-ד' רוחות- צורת הפתח מ-ד' רוחות אינה מועילה במקום שהוא רה"ר.
5. גזירת המוציא ידו במזיד שלא יחזירנה (ס' שמח', א)- המוציא ידו מרה"י לרה"ר במזיד אסור להחזירה בשבת, אך לגבי המוציא לכרמלית למדנו שמוותר להחזיר (דאל"כ הוא גזירה לגזירה).

סימן שמו' - דיני עירובין מן התורה:

סעיף א' - גדר חיוב הוצא המן התורה:

שו"ע - "מן התורה אין חייב אלא במוציא, ומכניס, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד"⁴⁴; וחכמים אסרו מכרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים, או מהם לכרמלית; אבל מקום פטור, מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ומהם לתוכו⁴⁵. אבל העומד ברשות היחיד ומוציא, או מכניס או מושיט וזורק, לרשות הרבים דרך מקום פטור או איפכא, חייב⁴⁶. וכן לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח

⁴⁴ ברייתא במסכת **שבת דף ו'** - מן התורה אין חייבים אלא על הוצאה או הכנסה מרה"ר לרה"י. ומדרבנן אפילו מכרמלית.
⁴⁵ **הוצאה והכנסה ממקום פטור - מותרת**. בגמ' **בשבת דף ו'** - עומד אדם על האיסקופה ונוטל מן בעל הבית ונותן לו חזרה, או מעני ונותן לו חזרה. "ובלבד שלא יטול מבעה"ב ויתן לעני או מן העני ויתן לבעה"ב, ואם נטל ונתן - שלשתם פטורים". **ובגמ' בדף ח'** העמידו שהאיסקופה היא מקום פטור - דהיינו גבוה למעלה מ-ג' טפ' ובגודל של פחות מ-ד' על ד' - דהוי מקום פטור - וא"כ ממקום פטור שרי לכתח'ל. וכמו שאמר רב דימי - "מקום שאין בו ד' על ד' - מותר לבני רשות הרבים מקום שאין בו ד' על ד' - מותר לבני רשות הרבים ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו".
⁴⁶ **הוצאה/הכנסה דרך מקום פטור (דין "החלפת רשויות")**: דהיינו - מה דינו של אדם שמכניס מרה"י לרה"ר כשהוא עובר בהליכתו (למשל) דרך מקום פטור? האם הוא "קוטע" בכך את רצף ההכנסה מרה"ר לרה"י או לא?
בגמ' בשבת דף ה': נחלקו בכך: "ת"ר המוציא מחנות (רה"י) לפלטיא (רה"ר) דרך סטיו (כרמלית שבין החנות לשוק) - חייב **ובן עזאי** - פטור. **אמר רבי יוחנן** - מודה בן עזאי בזורק".

פירוש: בגמ' נחלקו באדם שעובר בדרך הליכתו מרה"י לרה"ר בכרמלית:

- **ת"ק סובר** - שמהלך לאו כעומד דמי ולכן אע"פ שהוא עבר בדרך בכרמלית - הוא לא עצר בה ולא נחשב ששהה בה וחשיב כעובר מרה"י לרה"ר.
 - **בן עזאי סובר** - "מהלך כעומד דמי" וע"כ - אע"פ שהוא לא עצר - עצם זה שהוא עבר בכרמלית נחשב כאילו צר בה וזה קטע את המעבר מרה"י לרה"ר ואין פה חיוב.
- רבי יוחנן מחדש** - שבן עזאי יודה במי שזרק מרה"ר לרה"ר או להיפך, דרך כרמלית/מקום פטור - שכה"ג ודאי שיהיה חייב משום שכאן בכלל לא הוי מהלך ובוודאי לא חשיב כעומד, ואין כל משמעות לכך שהחפץ טס/ עבר בכרמלית/מקום פטור.

נחלקו הראשונים כמי ההלכה:

- **רמב"ם, רא"ש, רבינו יונה ועוד** - הלכה כת"ק שבכל מקרה מהלך לאו כעומד דמי (לחומרא).
 - **רי"ף** - משמע ממנו שמהלך כהלך דמי (אבל **הב"י** הסביר איך גם הוא מתאים לשיטתם של שאר הראשונים).
- הלכה למעשה פסק השו"ע כרה"פ"ס**: שמי ש"מוציא/ מכניס / מושיט או זורק דרך מקום פטור - חייב - דמהלך לאו כעומד דמי] אבל כמובן אם הוא כן נעמד במקום הפטור - אין כאן חיוב מן התורה, דהוי כמניח במקום פטור, אבל מ"מ זה אסור מדרבנן כי למדנו שאין מחליפים רשויות דרך מקום פטור].

מי שעומד במקום פטור ומעביר חפץ מרשות לרשות:

- **בשה"צ(ו') כתב** - שמי שעומד במקום פטור ומעביר מרה"י לרה"ר וכד' - אפילו אם לא נח מעט במקום הפטור - הוא פטור ולא חייב, מכיוון שכל כולו עומד במקום הפטור ולא דמי ליוצא מרשות היחיד דרך מקום פטור ומגיע לרה"ר.
- **אבל הראב"ד כתב** שבמקרה כזה שהחפץ לא נח כלל במקום הפטור - הוא חייב על כך, אפילו שהוא עצמו עומד במקום פטור.

חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתננו למי שעומד ברשות היחיד, או איפכא⁴⁷. ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן, יש אוסרים ויש מתירים⁴⁸ (ע"ל סימן שע"ב סעיף ו' 49).⁵⁰

⁴⁷העברה לכתחילה מרשות הרבים לרשות היחיד או להיפך ע"י עצירה: כבר למדנו בהערות הקודמות שאסור לכתחילה לעמוד במקום פטור וכך להעביר מרשות אחת לחברתה וזה דין דרבנן- שמא יבוא להוציא בב"א מרה"ר לרשות היחיד: **שבת נ**- "דאמר רב דימי- מקום שאין בו ד' על ד'- מותר לבני רשות הרבים מקום שאין בו ד' על ד'- מותר לבני רשות הרבים ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו"⁴⁸
האם איסור "החלפה" בין רשויות אסור גם בכרמלית? פירוש- האם גם לכרמלית אסור שמישהו יעמוד במקום פטור ויעביר מהכרמלית למקום פטור וממנו לרה"י או לרה"ר וכד'?

- רי"ף, מ"מ בהבנת הרמב"ם- "הא דתניא ובלבד שלא יחליפו- ברשויות דאו', אבל ברשויות דרבנן- מותר להחליף".
- רא"ש, רשב"א, רז"ה, ראב"ד- גם ברשויות דרבנן אסור להחליף.
להלכה כתב השו"ע את 2 הדעות: "יש אוסרים ויש מתירים".

בשה"צ(ז) ביאר- שלדעת המתירין מותר להחליף רשויות בדרבנן אפילו בלי שנח כלל במקום הפטור, וכן הסכימו כמה אחרונים. אבל לשיטת האוסרים אסור אפילו אם נח במקום הפטור בנתיים(פשוט כמו החלפת רשויות בדאורייתא).
לפי הסברו של שה"צ לשיטת המתירין שהיא נכונה גם במום שלא נח החפץ במקום הפטור, נראה בעיני שנכון שבמקום בו אין עירוב כגון בחו"ל יעשו בכניסה לכל בית/מבנה שטח קטן של מקום פטור וכך יהיה מותר לכתחילה להוציא מן הבית לכרמלית. כגון שיבנו מדרגה גבוהה או אפילו יניחו מדרגה מעץ הגבוה מ-ג טפ' וקטנה מ-ד' על ד' והיו מקום פטור ויכולים לצאת מן הבית עלות עליה ולהמשיך הלאה בהסתמך על כך שהוא יוצא לכרמלית.

⁴⁹**סימן שעב' סע' ו'- כותל המפריד בין 2 חצרות**: סימן שעב' סע' ו', עוסק בשתי חצרות שיש ביניהם כותל והאם מותר להעביר מחצר לחצר דרך הכותל. כדי להבין את המדובר שם נקדים ונאמר שמדאו' בוודאי שמותר להעביר מרשות היחיד לרשות היחיד, דהיינו מחצר אחת לחברתה. אלא שחכמים תקנו שלא להעביר בין חצרות הצמודות זו לזו אלא אם כן הן ערבו ביניהם, מה שמכונה "עירוב חצרות". אלא, שכדי שיוכלו לערב חצרות צריך שיהיה ביניהם איזשהו פתח משותף ואז ע"י שנותן עירוב באחד הבתים יכול להעביר מחצר לחברתה. במקרה המדובר שם יש 2 חצרות צמודות שכותל מפריד ביניהן ואין להם שום פתח המחבר ביניהם. ע"כ אינם יכולים לערב יחד. השאלה היא- האם מותר להעביר מחצר לחברתה דרך הכותל שהוא מקום פטור.

השו"ע לא כותב שם על עניין זה, אבל הרמ"א שם אומר- "ובלבד שלא יחליפו", דהיינו שלא יעבירו מחצר לחברתה דרך הכותל הזה שהוא מקום פטור. משמע מהרמ"א שפסק לחומרא שאין מחליפים אפילו בין רשויות דרבנן.

⁵⁰ **סיכום הנושא- מתי המוציא מרשות אחת לחברתה חיב/פטור/ מותר:**

• חיב:

- א. הפשוט ביותר- המוציא/מכניס או זורק מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך(ע"פ המשנה בריש פרק הזורק).
- ב. המוציא מרשות היחיד לרה"ר דרך כרמלית או מקום פטור ומבלי שהוא עומד שם בנתיים(כי מהלך לאו כעומד דמי).
- ג. הזורק מרה"י לרה"ר או להיפך, אפילו דרך כרמלית או מקום פטור וכד'- בוודאי שאין משמעות למעבר דרך אותו מקום, כי א מהלך לאו כהולך ק"ו שזריקה לאו כהולך דמי.
- ד. המעביר או זורק ד' אמות ברה"ר.
- ה. המושיט מרשות היחיד אחת לרשות היחיד אחרת ורשות הרבים באמצע ואפילו אם הושיט למעלה מ- טפח(שאינו רה"ר). אבל דווקא כששתי רשויות היחיד הם זו לפניו מזו ורשות הרבים חוצצת ביניהם ולא במקום שהם משני צידי רה"ר(רמב"ם, פי"ג מהל' עירובין, הל' יח' יט):
"המושיט מרשות היחיד לרשות הרבים באמצע חייב, ואפילו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים, שכן היתה עבודת הלויים במשכן מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה ורה"ר בין שתי העגלות וכל עגלה ועגלה רה"י היא.
במה דברים אמורים כשהיו שתי רשויות היחיד באורך רה"ר כמו שהעגלות מהלכות ברה"ר זו אחר זו, אבל אם היו שתי הרשויות בשני צדי רה"ר אף המושיט מרה"י זו לרשות היחיד שכנגדה פטור".

• פטור-

- א. המוציא/ מכניס מרשות היחיד או מרה"ר לכרמלית.
- ב. המעביר ד"א בכרמלית.

סעיף ב' - איסור טלטול ד"א בכרמלית:

שו"ע - "מן התורה אין חייב אלא במעביר ד' אמות ברשות הרבים; וחכמים אסרו להעביר ד' אמות בכרמלית. וים ובקעה, תרי גווני כרמלית נינהו ומותר לטלטל מזו לזו⁵¹ תוך ד' אמות".

סעיף ג' - קרפף שיש בו בית סאתיים:

שו"ע - "קרפף (פי' מקום שמוקף מחיצות⁵² בלא קרוי כמו חצר) יותר מבית סאתים⁵³ שלא הוקף לדירה אסרו חכמים לטלטל בו אלא תוך ארבע אמות, ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחר כגון בקעה העוברת לפניו"⁵⁴.

- ג. "החלפת רשויות ברשויות דרבנן" - "המחליף" רשויות דרך מקום פטור - כגון המוציא מרה"י ומניח במקום פטור וחוזר ונוטל ומוציא לרה"ר, או להיפך. (כנלמד בגמ' בגמ' בשבת דף ו' - עומד אדם על האיסוקופה ונוטל מן בעל הבית ונותן לו חזרה, או מעני ונותן לו חזרה. "ובלבד שלא יטול מבעה"ב ויתן לעני או מן העני ויתן לבעה"ב, ואם נטל ונתן - שלשתם פטורים).
- ד. "החלפת רשויות ברשויות דרבנן" - הראשונים נחלקו בשאלה זו (וע' לעיל מחלוקתם) ובשו"ע כתב "יש אוסרין ויש מתירין", וראה לעיל בהרחבה.

• מותר -

- א. הוצאה והכנס מרה"י/ מרה"ר למקום פטור, והחזרה ממנו.
- ב. יש מתירין החלפה דרך רשויות דרבנן, כפי שהתבאר.

⁵¹המרדכי כתב, ועל פיו פסק כן בשו"ע - שמותר להעביר מכרמלית לכרמלית אפילו שכל אחת היא סוג אחר. כגון מבקעה לים וכד', כי סו"ס שניהם כרמלית.

⁵²"שמוקף מחיצות" - מתי מחיצות מצטרפות זו לזו להחשיב מקום למוקף מחיצות? האם המחיצות צריכות להיות ניכרות?

בה"ל (ד"ה קרפף) מביא מחלוקת ראשונים בעניין, המנסה להסביר מדוע הגמ' בעירובין כב: אומרת "שבבל אינה רשות היחיד, אע"ג שמוקפת ע"י פרת מחד גיסא וע"י דיגלת מהאי גיסא".

- **תוס'** - כל מחיצות, אפי' רחוקות מאוד אחת מהשניה - מצטרפות, אבל אם מדובר במחיצה שלא נעשתה ע"י בנ"א, לא חשיבא למחיצה לבטל דרך הרבים. לכן, בבל, דהוי (פרת ודיגלת) מחיצה שלא ע"י בנ"א - אינה נחשבת מחיצה לבטל דרך הרבים שבבבל.
- **רמב"ן** - בתחילת הבה"ל הוא מסביר שהרמב"ן סובר - שכל שהמחיצות אינן ניכרות למי שעומד באמצע - אינן מצטרפות (ואפילו כזאת הנעשית ע"י בנ"א). אבל אחרי כן הבה"ל מביא מקום אחר ברמב"ן שלא משמע כן (כי הוא מודה בו לתוס' שמחיצה שנעשית ע"י בנ"א הוי מחיצה ואפיו רחבה הרבה) ובסופו של דבר הוא מסבירו כך: באמת במחיצות הנעשות ע"י אדם - מסכים הרמב"ן לתוס' שהוי מחיצות אפי' רחוקות מאוד זמ"ז. כל מחלוקתם היא במחיצות הנעשות מאליהן כגון ע"י הים/הרים וכד': לדעת תוס' - תמיד הן מצטרפות, אא"כ דרך של רבים עוברת ביניהן והיא למעשה חותכת ומפרידה אותם. לדעת הרמב"ן - כל מחיצות שנעשו מאליהן ולא ע"י אדם - אם הם לא ניכרות - אינן מצטרפות אפילו אם אין דרך הרבים עוברת שם.

סיכום: לתוס' מחיצה הנעשית ע"י בנ"א הוי מחיצה אפילו לא ניכרת, ואילו מחיצה שלא נשי ע"י בנ"א הוי מחיצה אא"כ דרך הרבים מפסיקה בין המחיצות. **לרמב"ן** מחיצה הנעשית ע"י בנ"א הוי מחיצה אפי' רחבה הרבה, ואילו מחיצה שלא נעשתה ע"י בנ"א שמה מחיצה רק אם המחיצות ניכרות (ואם לא ניכרות - אינה מחיצה, אפילו אין דרך הרבים חוצה אותה).

נפק"מ למעשה: אם יש למשל מכתש בין הרים וההרים הם מחיצות לאותו מכתש - אם מחיצותיו ניכרות ואין דרך הרבים עוברת שם - לכ"ע הוי רשות היחיד. אך אם אין מחיצותיו ניכרות - לתוס' הוי רשות היחיד אא"כ דרך הרבי עוברת שם בדיוק, ואילו לרמב"ן לא הוי רה"י משום שאין המחיצות ניכרות.

⁵³**שיעור בית סאתיים** = שבעים אמה וד' טפ' על שבעים אמה וד' טפ' = 35 מ"ר.

⁵⁴**קרפף שיש בו בית סאתיים ואינו מוקף לדירה:**

דין קרפף זה נלמד בגמרא בשבת דף ז עמוד א', ובעירובין דף סז עמוד ב':

"הן אמרו והן אמרו: הן אמרו: קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, והן אמרו: אין מטלטלין מרשות היחיד לכרמלית. בית סאתים דשרי לטלטולי בכוליה - אסרי רבנן לטלטולי, לא מן הים לתוכו ולא מתוכו לים. מאי טעמא? רשות היחיד גמורה היא.

רמ"א - "פ"לכך מותר ליקח מפתח מכרמלית שלפני גינה לפתוח ולנעול ולהחזיר המפתח אליו⁵⁶ (טור), ובלבד שלא יהא ביניהם אסקופה שהיא רשות היחיד, כגון⁵⁷ שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה, או שיש לה שני מחיצות מן

יתר מבית סאתים דאסור לטלטולי בכוליה - שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו. מאי טעמא - דלמא אמרי רשות היחיד גמורה היא, ואתי לטלטולי בכוליה. ומאי שנא? תוכו - שכית, מתוכו לים ומן הים לתוכו - לא שכית.

דהיינו - קרפף כזה גזרו בו חכמים שאין לטלטל בתוכו יותר מד"א אע"פ שמן התורה הוא רשות היחיד והכל מחשש שיבואו לטעות ולטלטל גם ברשות הרבים.

מצד שני - התירו להוציא ממנו לים וכד' - כי אנו מגדירים אותו ככרמלית, שהרי א"א לאחוז את החבל משני הקצוות ולומר שמחד חכמים עשו לו דין כרמלית ואין לטלטל בו ד"א ומצד שני אסור להוציא ממנו לכרמלית כי הוא רשות היחיד - כי אז כלל לא יתייחסו אליו ככרמלית וממילא יטלטלו בו ד"א ויבואו להתיר לטלטל ד"א גם ברה"ר.

חשוב לזכור - זה שחכמים עשו אותו ככרמלית לענין איסור טלטול ד"א בתוכו ולענין היתר ההוצאה ממנו לכרמלית אחרת - זה לא אומר שהזורק ממנו לרה"ר או מרה"ר לקרפף אינו חייב. אלא ודאי שמי שזרק ממנו לרה"ר או להיפך - חייב לגמרי ואסור מן התורה וכל מה שחכמים תיקנו הוא בתוך מה ש"תחת חסותם" - לענין כרמלית.

⁵⁶**רקע לדברי הרמ"א:** הרמ"א לוקח את דין קרפף שלמדנו ומיישם אותו הלכה למעשה. הוא מסביר לנו שבמקום בו יש כרמלית וממנה יש פתח כניסה לחצר של בית - אם אותה חצר גדולה יחסית כך שהיא למעלה מבית סאתים - אזי היא נחדבת עבורנו ככרמלית (כפי שחודש לנו בסע' זה) ולכן יהיה מותר לפתוח עם מפתח ולהכניס אותה מהכרמלית לחצר - כי שניהן נחשות כאותה רשות = ככרמלית. **אבל -** אם יש ביניהן איסקופה (וכפי שמתאר הרמ"א) היא נחשבת לרה"ר והיא מפרידה בין הכרמלית שבחוץ לקרפף שנחשב ככרמלית ולכן שם יש להיזהר שלא להכניס מן הכרמלית לקרפף דרך האיסקופה.

⁵⁶**פירוט דיני הכנסת מפתח לחור המנעול בשער חצר של בית:**

לענין זה יש לדון במספר דברים:

- **אם החצר מוגדרת ככרמלית (כגון שהיא קרפף למעלה מבית סאתים שלא הוקף לדירה):** הרי למדנו שמותר להכניס מכרמלית לקרפף, וכן כתב כן הרמ"א כפשוטו.
- **אם החצר מוגדרת כרשות היחיד:** יש קודם כל לדון כיצד אנו מגדירים את חור המנעול. מצד אחד הוא חור המתלש מכרמלית לרשות היחיד ולמדנו לעיל (**סימן שמה' ד'**) שחורי רה"ר כרה"ר. אולם כאן נראה כי הדין שונה שכן אין דרך כלל להשתמש בפילוש ועוד שהוא לא ניכר ובכלל - גם המפתח הנכנס מרשות היחיד אינו יוצא בפועל ברה"ר או להיפך, וא"כ הגם שהוא מתפלש במעט - יש להחשיבו כחורי רה"ר - שלמדנו לעיל בסימן שמה' יג' שאנו דנים אותם לפי מדותיהם. א"כ, כשאנו דנים את החור ע"פ מדותיו פשוט הוא שהוא מקום פטור דאין לו ד' על ד' אמות. כעת, שהגדרנו אותו כמקום פטור - ברור מותר להכניס מרה"ר אל חור המנעול שהוא מקום פטור ולפתוח את הדלת. השאלה היא האם מותר להכניסו למנעול ואז לפתוח את הדלת אל תוך החצר. נראה שדבר זה אסור מכיוון שהוא למעשה מחליף בכך רשויות - מרשות הרבים אל מקום פטור של המנעול וממנו אל רשות היחיד שבחצר, וכבר למדנו שהחלפת רשויות דרך מקום פטור אסורה.

⁵⁷כעת יפרט הרמ"א שתי דוגמאות כיצד איסקופה יכולה להיחשב לרשות היחיד:

- א. **שהיא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה -** רה"ר "קלאסית".
- ב. **שיש לה שני מחיצות ועליהם משקוף רחב ד' -** דאע"פ שיש רק 2 מחיצות - אמרין בכה"ג שהמחיצה השלישית נעשית ע"י המשקוף דהוי "פי תיקרה יורד וסותם" [נא"ת] - הרי למדנו לעיל שרה"ר למב"ם היא דווקא ב-ג' מחיצות+לח/קורה? כבר למדנו שזה רק לענין שיכול לטלטל בה, אבל כל שיש לה ג' מחיצות מסכימים כולם דהוי רה"ר לענין שאסור להכניס מכרמלית/רה"ר לתוכה].

הצדדין⁵⁸ שהם רחבים ארבע ומשקוף עליה רחבה ארבע, דאז הוי רשות היחיד אף על פי שאינה גבוה עשרה.⁵⁹ מיהו אסור להכניס מאסקופה לרה"י או איפכא, דחיישינן שמא לא יהיה התקרה ארבע, ואז אם אין האסקופה גבוה שלש יש לה הדין שלפניה; ואפילו אם גבוה שלש⁶⁰, מאחר שכל רשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מצא מין את מינו וניעור, כמו שנתבאר סימן שמ"ה. וכן אם התקרה רחבה הרבה ואין לה מחיצות מן הצדדים, דינה כרשות שלפניה⁶¹. וכן בגין שלנו הבולטין לפני הבתים, דינם כרשות שלפניהם⁶² (הגהות מרדכי פ"ק דשבת)."

⁵⁸**שתי מחיצות מן הצדדין: הקשה המג"א כאן** - הרי (מסימן שס"א) למדנו שלא אומרים פי תקרה יורד וסותם אלא ששתי המחיצות הן צמודות זל"ז כמין האות "ר" ואז לשלישית אומרים פי תקרה יורד להחשיבו כרה"י, אבל כאן הם לא צמודות אלא זו מול זו וא"כ איך אומרים "פי תקרה יורד"?

- **מג"א** - אפשר שדעת הרמ"א שם בימן שס"א היא להחזיר כתח' אך בדיעבד מהני אפי' ב-2 המחיצות אינן צמודות.
 - **א"ר** - מה שלא אומרים פי תקרה יורד וסותם זה במקום בו שני הצדדים (שאינן בהם מחיצה פתוחים) לרה"ר. אבל כאן יש 2 מחיצות כשביניהם יש את דלת הגינה ולא פתח לרה"ר - ולכן בכה"ג אומרים פי תיקרה יורד וסותם אפילו שהמחיצות הן רק זו מול זו.
 - **גר"א, עלת שבת** - למעשה יש את דלת הגינה שמחברת את 2 המחיצות והיא עצמה נחשבת ג"כ למחיצה בפ"ע, ואם כן יש לנו כאן ג' מחיצות ולרביעית אנו אומרים "פי תקרה יורד וסותם".
- ⁵⁹ כאן מתחיל הרמ"א דין אחר והוא - שגם במקום בו יש איסקופה כזו שהיא מוגדרת כרשות היחיד - יש גזירה המחמירה ואוסרת להכניס ממנה אל הבית שגם הוא רשות היחיד וזאת משום דחיישינן למקומות בהם האיסקופה לא תהיה באמת רה"י ויהיה רגיל להכניס ממנה לבית וזה אסור כי למעשה הוא מכניס כרמלית לרשות היחיד.

⁶⁰**ואפילו אם גבוה 3-הסבר:** אם האיסקופה גבוה 3 ואין בה ד' על ד' - היא נחשבת כעיקרון למקום פטור (כדלעיל סימן שמה'), ואם כן הרי קי"ל שמוטר להוציא ולהכניס מקום פטור לרשו היחיד או רשות. כותב כאן הרמ"א - שאפילו אם יש לה את התנאים להחשב מקום פטור (כגון שהיא גבוה ג') עדיין יהיה אסור להוציא מרשות היחיד אליה כי היא בטלה לכרמלית שהיא פתוחה אליה ו"מצא מין את מינו וניעור". דהיינו - כמו שהסברנו בסע' האחרון בסימן שמה' שדעת כמה פוסקים שבכרמלית אנו אומרים "מצא מין את מינו וניעור" ולכן כלל אין "מקום פטור" בכרמלית.

⁶¹**וכן אם התקרה רחבה"- הסבר:** כגון שיש חנויות/בתים שיש גגון שיוצא וממשיך הלאה את הגג שלהם. מתחת לגגון אין שום מחיצות ואומר כאן הרמ"א שדין הגגון הזה הוא כדין הרשות שהוא פתוח אליו. אם הגגון הוא לצד כרמלית - דינו ככרמלית ואם הוא לצד רה"ר - דינו כרה"ר. דהיינו - רצון הרמ"א לומר שכמו שבאיסקופה אמרנו שלא יוציא מרה"י אליה כי דינה כדין הרשות אליה היא פתוחה (א"כ היא רה"י בפ"ע) ה"ה לעניין גגון זה.

פירוט דין שטח מקורה שלפני הכניסה לבית:

אם התקרה רחבה פחות מ-ד' טפחים:

- א. אם אין לה מחיצות - דינה כרשות שלפניה (שזה או רה"ר או כרמלית).
- ב. אם יש לה מחיצות משני הצדדים - מעיקר הדין דינה כרשות שלפניה (מכיוון שאין לה ד' על ד' אז לא הוי רה"י), אבל הגר"א (הובא **בבה"ל הדין שלפניה**) מחלק - שאם יש לפניה רה"ר יאנה נחשב כרה"ר שהרי סו"ס יש לה 2 מחיצות, ורק אם יש לפניה כרמלית - אמרינן מצא מין את מינו וניעור והוי ככרמלית

אם התקרה רחבה ד' טפ' על ד' טפ':

- א. אם אין לה מחיצות - תמיד תחשב ככרמלית, ואפילו היא פתוחה לרה"ר, מכיוון שאין רה"ר מקורה.
- אם יש לה מחיצות - מעיקר הדין היא רה"י, כי יש לה 2 מחיצות והשלישית נעשית ע"י המשקוף דהוי "פי תיקרה יורד וסותם", ומ"מ אע"ג שנחשבת לרה"י - אסרו חכמים להכניס ממנה לבי שמא אין בה ד' על ד' ואז היא בטלה לכרמלית שלפניה. **אולם בבה"ל (וכן בגין) הביא את דעת הגר"א** שבגג משופע לא אמרינן פי תיקרה יורד וסותם ואם כן הגם שיש לה 2 מחיצות מהצדדים - לא חשיב שיש לה מחיצה שלישית וע"כ אינה רה"י אלא כרמלית.

אם הגג משופע - אפילו יש תחתיו 2 מחיצות לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם: **בבה"ל מביא את הגר"א** שאומר שבגגות משופעים אפילו יש 2 מחיצות תחתיהם - לא אמרינן דהוי כרה"י כמו שהסברנו לעיל שהגג יוצר את הדופן השלישית מדין "פי תיקרה יורד וסותם" - וזה משום דאין דין זה של "פי תקרה יורד" אלא בגג שטוח.

⁶² ומ"מ צריך להיזהר במקום שיש גגון כזה שבולט כלפי חוץ מבית ותחתיו יש שטח של למעלה מ-ד' על ד' - דכיוון שהוא מקורה חשיב ככרמלית ואם בסמוך לו יש רשות הרבים - יזהר שלא להוציא ולהכניס משם דהוי מרה"ר לכרמלית דאסור.

סימן שמז' - על איזה הוצאות חייב מן התורה:

סעיף א' - מן התורה חייב רק העוקר וגם מניח:

שו"ע - "מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר חפץ מרשות היחיד⁶³ והניחו ברשות הרבים, או איפכא⁶⁴, אבל פשט ידו לפניו, וחפץ בידו, ונטלו חבירו העומד בפנים, או שפשט ידו לחוץ וחפץ בידו⁶⁵ ונטלו חבירו העומד בחוץ, שזה עקר וזה הניח, שניהם פטורים אבל אסור לעשות כן מדרבנן. ואם פשט ידו לפניו וחפץ בידו והניחו לתוך יד חבירו העומד בפנים, או שפשט ידו לפניו ונטל חפץ מתוך יד חבירו העומד בפנים והוציאו לחוץ, שנמצא שהעומד בחוץ לבדו עקר והניח, הוא חייב וחבירו פטור אבל אסור⁶⁶, ואפי' אם העומד בחוץ הוא אי"י⁶⁷, אסור מפני שהוא כנותנו

⁶³ כתב המשנ"ב (ב') - שעקירה היא לא רק מעל גבי הקרקע אלא אפילו אם היה החפץ מונח בבגדיו או בידים שלו ואז לקח משם והוציא והניח

ברשות האחרת - ג"כ אסור - כי בגדיו/ גופו/ ידו וכד' - כל אלו חשיבי כמונח ע"ג קרקע.

⁶⁴ מקור הדין - במשנה הראשונה במסכת שבת - "יציאות השבת 2 שהם 4".

⁶⁵ הפושט ידו לחוץ וחפץ בידו והיד שלו למטה מ-ג' טפ':

- **לרמב"ם ולמאור** - חייב כיוון שהייתה ידו ברה"י והוציא אל רה"ר אל תחת מ-ג' טפ' הוי כמניח ברה"ר וחייב אפילו לא הוציאו מידו!
- **אבל לר"ח ולר"ן** - אע"פ שידו בתוך ג' לקרקע - היא עדיין נגררת אחר גופו ולא חשיב הנחה כל זמן שלא הניח החפץ בקרקע.

⁶⁶ חבירו פטור אבל אסור - מדוע חל איסור על חבירו הרי הוא לא עשה כלום? הוא לא עוקר ולא הניח?

ת: אין הכוונה פה שפטור אבל אסור מצד איסור שבת אלא מדין אחר של "לפני עיורר לא תתן מכשול" או סיוע לעוברי עבירה. דהיינו - אדם שמאפשר לחברו לעבור עבירה שמבלי החבר הזה הוא לא היה יכול לעבור אותה - נחשב החבר שלו כמי שנותן מכשול בפני השני והווי איסור תורה!!

לכן גם אצלנו - אם החבר שעקר והניח בידי חבירו לא היה יכול להניח במקום אחר או שלא היה יכול ליטול את החפץ שהוציא וחברו הוא זה שעזר לו - הרי שחבר זה שהניחו לו ביד/ או שהחזיק בפץ והשני נטל ממנו והוציא אותו - עבר על איסור תורה של "לפני עיורר". אבל אם בלאו הכי יכל זה שהוציא להניח גם במקום אחר/ או להרים את החפץ ולעקור שלא מידידו של השני=דהיינו שלא באמת הועיל לו החבר שקיבל/שהחזיק בכלום - אין כאן איסור תורה של הכשלת חברו וגם לא "לפני עיורר" אך מ"מ יש בכך איסור מדרבנן של "מסייע". שהרי מצווה כל איש להפריש קטן מישראל שעובר עבירה, אם כן על אחת כמה וכמה שאלו לסייע לישראל שרוצה לעבור עבירה כזו ולהוציא מרשות לרשות.

המקור לאיסור "לפני עיורר" / "מסייע" לעניין ישראל המסייע לחברו להוציא/להניח: המקור לאיסור זה חבוי בשאלת תוס' בדף ג' במסכת שבת ששואל - כיצד אמרה המשנה שמי שמקבל את החפץ הוא מותר לכתחילה? וכן כיצד מי שהחזיק חפץ שהאדם השני נטל ממנו והוציא הרי הוא עובר על לפני עיורר לא תתן מכשול?

- **ותירצו תוס' - דמיי'ר** בכרכי והחפץ של נכרי ובכה"ג אין איסור של לפני עיורר.
- **אולם הרא"ש תירץ אחרת** - שגם אם מדובר בגוי - אין מקום להתיר כי הרואה מבחוץ לא יודע או מבין מי גוי והאם החפץ של גוי וכד'. והסיבה בגללה המשנה אמרה שהישראל השני(שקיבל/החזיק בידו ונטלו ממנו להוציא) מותר לכתח' - כי היא עסקה רק בהלכות שבת, אבל בצדדים אחרים כמו לפני עיורר - בזה לא התעסקה למרות שאכן יש כאן בעיה זו.

⁶⁷ אפילו אם העומד בחוץ אינו יהודי - ג"כ אסור להניח בידו או להרים ושהוא יטול מהיד שלך ויעביר לרשות אחרת: דברים אלו של השו"ע מבוססים על שיטת הרא"ש שהוזכרה לעיל שאפילו אם הנכרי עושה הכל והישראל לא עושה כלום, הגם שאין בזה "לפני עיורר" כי זה גוי, מ"מ אסור מדרבנן להחזיק משהו ושהגוי יטול ממך וגם יוציא - דזה נראה כמי שנתן לגוי עמ"נ יוציא וזה אסור מדרבנן לומר לגוי ישעשה עבורו איסור

בשבת.

לפיכך, אסור למשל לתת לגוי בערב פסח שחל להיות בשבת, את החמץ כשהוא עומד ברשות הרבים וידו מושטת לרשות היחיד, ואפילו אם הגוי לוקח מידו הישראל לא עשה עקירה - ג"כ אסור מפני שנראה כנותנו עמ"נ שיוציא. **אולם בסימן שכה'**, ז' התיר הרמ"א להוציא בכה"ג חמץ בביתו, אך יש לומר דהוי שבות דשבות במקום מצווה(הוצאה בין רשויות דרבן ע"י אמירה לנכיר שהיא דרבנן במקום מצווה שלביעור חמץ דהוי ע"פ).

על מנת להוציא. והוא הדין להוציא ידו לחוץ והניחו ביד חבירו⁶⁸ העומד בחוץ⁶⁹, או שנטל מיד חבירו העומד בחוץ, והכניס בפנים, שהעומד בפנים חייב שהוא עקר והניח, והעומד בחוץ פטור אבל אסור⁷⁰.

סימן שמח' - דין המושיט מרשות לרשות:

סעיף א' - המושיט מרשות לרשות האם יכול להחזיר את ידו:

שו"ע - "היה עומד ברשות היחיד והוציא ידו מלאה פירות לרשות הרבים בתוך עשרה⁷⁰, בשוגג, מותר להחזירה לאותו חצר ואסור להושיטה לחצר אחר⁷¹; ואם במזיד, אסור אפילו להחזירה לאותו חצר. ויש אומרים דהני מילי

68 והניחו ביד חברו (משנ"ב, ח'):

- אם יד חברו למעלה מעשרה - הו' מקום פטור ולכן המניח שם פטור. ויש חולקין.
- מי שזרק חפץ ואז חברו יצא ממקום שהיה בו והלך ותפס - שניהן פטורין: הראשון כי לא נעשתה הנחה מכוחו והשני כי עשה רק הנחה ולא עקר.
- מי שזרק ורץ למקום אחר ותפס שם את מה שהוא עצמו זרק: ספק אם חייב, ולמרות שעשה גם את ההנחה בעצמו - אפשר שאין זו הנחה גמורה.
- הזרק מרה"ר לרה"ר ורשות היחיד באמצע (או להיפך) - פטור מכיוון שלא נח ברשות היחיד.
- חפץ שהלך 2 אמות ברה"ר זו ו-2 אמות ברה"ר אחרת - חייב, משום שהרשויות מצטרפות זל"ז.
- המוציא מים משלולית שהיא רה"ר לרה"ר - חייב, כי המים נחשבים לגוף אחד ונחשב שלוקח אותם מן האדמה שבתחתית הבור. אבל אם נטל פירות או דבר שעל המים - אינו חייב אלא פטור כי מה שמונח על המים לא נחשב למונח וממילא כשהוא לוקח משם לא חשיב עקירה.
- גם לומר לעבודת כוכבים ואפילו לגוי - להניח בידם - ודאי אסור דהוי עוקר ומניח ברה"ר וכד'. החידוש שהתחדש כאן ע"פ שיטת הרא"ש - שגם אסור לישראל להושיט אליהם חפץ שיוציאו בעצמם, מפני שנראה כנותן לו עמ"נ שיוציא (וכשיטת הרא"ש).
- 69 מה הדין באדם שעקר חפץ מרשות היחיד ונתנו ביד חברו שהיא למעלה מעשר אמות ברשות הרבים: השאלה היא - האם זה נחשב הנחה מלאה כמו שהנח את החפץ ברצפת רה"ר והוי דאו', או שמא כיוון זה למעלה מערה - לא הוי כמניח ברה"ר:
- רשב"א - אם יד חברו למעלה מעשרה - פטור, דמקום פטור הוא.
- ריטב"א - כי היכי דאמר ר' אלעזר שהמעביר משוי על כתפו למעלה מערה שחייב כי היכי דהוי משא בני קהת, ה"ה למוציא לרה"ר - דלא ייך מקום פטור אלא בעמוד וכיו"ב, אב מה שמונח בידו/גופו של אדם - הול אחר גופו והוי כמונח בקרקע.
- 70 דווקא בתוך עשרה: כפי שלמדנו בסימן שמה' גובה רה"ר הוא עד י' טפ'. לפי זה - כל שוצאי מרה"ר לרה"ר מעל גובה י' - הוי מקום פטור ואין בכך שום איסור ובוודאי שיוכלגם להחזיר את ידו.
- האם מותר לכתח' להוציא ידו אל רה"ר מעל י' טפ' (בה"ל ד"ה "בתוך עשרה"): נחלקו הראשונים האם משום שלמעלה מ-י' הוי מקום פטור - שמא מותר לכתח' להוציא לשם? [צריך לשים לב שלא דמי למה שהבאנו בסע' הקודם על אדם המנציא מרשות היחיד ומניח בידו של חברו שהיא למעלה מעשרה ברשות הרבים - דשם הוא מניח ממש. כאן מדובר באדם שמוציא לרשות הרבים והחפץ עדיין בידו ולא הניח].
- תוס' - מותר לכתח'.
- רשב"א, מאירי, רש"י - אסור לכתח' דחיישינן דלמא אתי לאפוקי למטה מ-י'.
- 71 הוציא בשוגג אסור להוציא אותה לחצר אחרת: אם הוציא מרה"ר בשוגג והתכוון להוציא לרה"ר - ודאי שאסור להשלים לאכתו ולהוציא לרה"ר. אלא שנחלקו מה הדין בהתכוון להוציא לרה"ר ורוצה להחזירה לחצר אחרת שהיא רה"ר והיא לא החצר שממנה הוציא:
- א"ר בשם רש"י והר"ן ועוד - הגזירה היא שלא תתיים מחשבתו כדי שלא יבוא לטעות בפעם אחרת. לכן - כיוון שמחשבתו הייתה להוציא מהרשות בה הוא נמצא - בכל גוונא אין להכניס לרשות אחרת אפילו לרשות היחיד אחרת שלא עובר על כך שום איסור.
- מג"א בשם הרמב"ם - מותר להעביר לחצר אחרת כל שאין בכך איסור תורה, כי כל מחשבתו הייתה דווקא להעביר לרה"ר, וכיוון שלא עושה כן אלא מעביר לרה"ר אחרת - זה בסר ונתבטלה מחשבתו ובכה"ג לא גזרו רבנן.

כשהוציא מבעוד יום, אבל אם הוציאה משחשיכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת.⁷²
במה דברים אמורים כשהוציאה לרשות הרבים, אבל אם הוציאה לכרמלית בכל גוונא מותר להחזירה.⁷³ 74

⁷² **גזירה שלא יחזיר ידו למדנו במסכת שבת דפים ג-ד:** "הייתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ- תני חדא אסור להחזירה ותני חדא מותר להחזירה" והסיקה הגמ' ששיהן מדברות במוציא בשוגג, אלא שאחת ברוצה להחזיר לאותה חצר שמוותר ואילו זו שאוסרת מדברת ברוצה להוציא לחצר אחרת] כשרוצה להוציא לחצר אחרת אע"פ שהוציא בשוגג- גוזרים שלא שמא יבוא פעם אחרת להתרל ולהוציא גם במזיד]. **אולם**- לכ"ע- אם הוציא **במזיד**- אסור להחזירה אפילו לאותה חצר[שכן הגמ' התירה דווקא בשוגג, א"כ במזיד אסור].
נחלקו הראשונים- האם מה שאסרו להחזיר במי שהוציא במזיד אפילו למקום שממנו הוציא- זה דווקא בהוציא מבעו"י או גם במי שהוציא בשבת:

- **תוס', רשב"א, רמב"ן, רא"ש ועוד**- דווקא אם הוציא מבעו"י הוא שגזרו שלא יחזיר לאותה רשות. משום דאם הוציא בשבת הרי עשה עקירה בשבת ויש חשש שיבוא להניח בשבת ונמצא עובר על איסור תורה, לכן בכה"ג אמרו- לא נגזרו ומוטב שיחזיר כדי שלא יעבור על איסור תורה, אבל אם הוציא מבעו"י בלאו הכי לא יעבור על איסור תורה גם אם יניח, שהרי העקירה לא נעשתה בשבת, ולכן- באופן כזה גזרו שאין לו להחזירה לרשות ממנה הוציא. דין זה למדו ממה שהגמ' לומד שהתיר חכמים לאדם שהניח פת בתנור בשבת לרדותה לפני שתאפה ויעבור על איסור תורה, ואע"פ שרדיית הפת אסורה מדרבנן- התירו לו לעבור על איסור דרבנן כדי שלא יבוא לעבור על איסור תורה. ה"ה הכי שבמקום שהוציא בשבת- התירו שיחזיר לרשות ממנה הוציא שלא יפול מידו ותהיה הנחה ברשות השניה ונמצא עובר על איסור תורה.
 - **רש"י**- הגזירה היא בין אם הוציא מבעו"י ואפילו אם הוציא בשבת, שבשני אלו אסור להחזיר לרשות ממנה הוציא ולא דמי לרדיית הפת שהתירו חכמים לרדותה ולעבור על איסור דרבנן בכדי למונעו מאיסור דא' מכיוון ששם ודאי יבוא לידי איסור תורה כי הפת בתנור וודאי תיאפה, אבל כאן הרי לא בטוח שזה יפול מתחת ידו והדבר תלוי בו ולכן גזרו בכל גוונא שלא יחזיר ידו.
 - **רי"ף ורמב"ם**- סתמו בדבריהם ולא כתבו אם מדובר דווקא בהוציא מבעו"י או לא. ונחלקו הראשונים בהבנתם. על הרי"ף כתב **הרא"ש** שהוא סובר כתוס'- שדווקא בהוציא מבעו"י שהרי הביא את הגמ' של רדיית הפת(משמע שמוותר לעבור על איסור דרבנן ככדי למנוע איסור תורה), ועל הרמב"ם כיוון שסתם כתב עליו **הר"ן** שדעתו כרש"י.
- הלכה למעשה כתב השו"ע**- בסתם בלא לחלק- שכל שהוציא במזיד אין להחזיר, ואחרי כן הביא כיש אומרים שזה דווקא בהוציא מבעו"י.
ובמשנ"ב(ז') כתב- "ועין בא"ר שמצדד להקל כהיש אומרים, שכן דעת הרבה ראשונים", **ובשער הציון(ח') הביא שכן היקל החיי אדם, אא"כ** זה כר ממש סמוך לצאת שבת- שיש פחות לחוש שמא יפול מידו כי הזמן קצר- ובזה גזרו שלא יחזיר גם אם עקר והוציא בשבת.
☒ **נראה**, כי בחפץ שמחובר טוב לידו, כמו שעון שענד על ידו(למ"ד שאסור להוציא שעון)- לכ"ע יהיה אסור להחזיר בהוציא במזיד, כי בזה אין חשש שיפול ויעבור על סקילה.

⁷³ **דווקא בהוציא לרה"ר**: כתב הטור שכל הדין הזה של גזירה שלא יחזיר ידו נאמרה דווקא במי שהוציא מרה"י לרה"ר- דאז הוא דא' ולכן גזרו. אבל במוציא ידו מרה"י לכרמלית לא גזרו בכל גוונא שאסור להחזירה והוא משום דכל ההוצאה מרה"י לכרמלית היא רק מדרבנן ואם נגזרו שלא יחזיר הוי גזירה לגזירה. **אבל הגר"א חלק ואסר בכרמלית כמו רה"ר.**

⁷⁴ **דינים נוספים שהביא המשנ"ב בדיני הוצאה:**

- המפנה חפצים ממקום למקום באותה רשות ואז נמלך אחרי שעקר להוציאן לרה"ר- ודאי שאסור לעשות כן, אך אם עשה אינו חייב מן תהורה כי לא הייתה עקירתו לשם הוצאה.
- קנה שהגביה קצה על קצה כך שלעולם לא נעקר מהרצפה- פטור, שאין על זה שם עקירה, אבל אם מך חפץ וגררו על הארץ- חייב.

סימן שמת' -דין ארבע אמות ברשות הרבים:

סעיף א' - לכל אדם יש ד' אמות ברה"ר:

שו"ע - "כל אדם יש לו ארבע אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל בהם⁷⁵. ומודדים לו באמה שלו⁷⁶, ואם אמתו קטנה⁷⁷ נותנים לו ארבע אמות בינוניות של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים (וע"ל סי' שצ"ו)".

לכל אדם יש ד' אמות ברה"ר: מקור הדין בגמ' בעירובין דף מח עמוד א':

"והני ארבע אמות היכא כתיבא? - כדתינא: שבו איש תחתיו - תחתיו. [וכמה תחתיו] - גופו שלש אמות, ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: גופו שלש אמות, ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו, ומניח תחת מראשותיו. מאי ביניהו? - איכא ביניהו ארבע אמות מצומצמות".

והעניין הוא - שזהו שיעור ישיבתו של כל אדם שיש לו ד' אמות למקומו ובישעור זה יכול לטלטל חפץ ממקום למקום כי זה נחשב מקום מושבו והוא "שבו איש תחתיו".

האם מודדים ד' אמות מצומצמות או מרווחות? זה למעשה הנפק"מ בין ר' יהודה לר' מאיר מדוע נתנו לו ד' אמות, אלא שנחלקו הראשונים **בביאור הנפק"מ המובאת בגמרא (ובפסיקת ההלכה שהרי בד"כ קיי"ל - רבי מאיר ור' יהודה - הלכה כר' יהודה):**

- **רש"י -** לפי ר' מאיר נותנים לו ד' אמות מרווחות, כדי שיוכל לפשוט ידיו, אבל לר' יהודה - מצומצמות - רק כדי ליטול משהו מעל ראשו, וכיוון שהלכה כרבי יהודה כנגד ר"מ - נותנים ד' אמות מצומצמות.
 - **רי"ף ורא"ש -** הפוך מרש"י, ולרבי יהודה הוי ליה מרווחות. **וכ"כ הטור -** "באמה שלו מרווחת", וכיוון שהלכה כרבי יהודה כנגד ר' מאיר - נותנים לו ד' אמות מרווחות.
 - **רמב"ם -** לא הזכיר אם ד' אמות מצומצמות או מרווחות אלא כתב - "שלא יטלטל חוץ למרובע זה אלא במרובע זה שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו...". **ותמה עליו הב"י -** כיצד משמע שפסק כרבי מאיר אל מול רבי יהודה הרי בד"כ פוסקים כרבי יהודה? **וב"הגהות והערות (על הטור) תירץ** שהרמב"ם הבין את מחלק' התנאים כרש"י, אלא שפסק כרבי מאיר שמיקל יותר כי נותן ד' אמות מרווחות ויש לנו כלל בעירובין - "הלכה כדברי המיקל", ולכן כך פסק הרמב"ם.
- פסיקת ההלכה: כתב השו"ע -** "כל אדם יש לו ד' אמות ברה"ר... ומודדים לו באמה שלו...". משמע **כלשון הרמב"ם, אבל במשנ"ב (ב') כתב בשם המג"א -** "ד' אמות מצומצמות - היינו שימדוד אותן בצמצום".
- במחצית השקל כתב הרמ"א מיקל - למדוד במרווחות (שלא כמג"א), אבל במשנ"ב כתב** שכל קולת הרמ"א היא לעניין תחומין ולא לעניין ד"א ברה"ר שהוא מדא'.

⁷⁶**מהי "אמה שלו":** אם אמה זה שיעור כיצד יש לכל אחד אמה משלו? **הפירושה הוא** שאמה זה מדידה שמהמרפק ועד לאצבע השליש ביד כשהיא פתוחה כמין אדם שמצביע. לפיכך האורך משתנה מאדם לאדם כשיעור המרחק בין מרפקו לאצבע שלו. לכן גם שיעור זה נקרא אמה שכן האצבע השלישית היא האמה (ערוך השולחן כאן).

[בפמ"ג כתב לומר שכל העניין שמודדים לכל אדם כפי שהוא זה רק כששוכב או יושב אבל כשמעביר בבב"א ברה"ר - תמיד מחשבים ד"א בינוניות. אבל בשער הציון (ג') תמה על כך מאוד].

⁷⁷**אם אמתו קטנה:** כיוון שהמטרה היא שהאדם יוכל לשבת ולהשתמש במקומו אזי אדם שידו קצרה מגופו - אם נמדוד רק ע"פ היד שלו הוא יקבל מקום קטן מהכיל את גופו, כי יש לו פגם כל שהוא שידו קטנה ביחס לגוף שלו. לכן לבב"א כזה אנו נותנים לו ד' אמות ממוצעות = אמות בינוניות של כל אדם. אבל בשאר בב"א - מודדים לכל אחד את מקומו לפי גודל אמותיו האישיות.

סעיף ב' - ד' אמות ואלכסונון:

שו"ע - "ארבע אמות שאמרו, הן ואלכסונון⁷⁸ שנמצא שהם חמשה אמות ושלושה חומשים. ויש מי שאומר שמארבע אמות עד חמשה ושלושה חומשים פטור אבל אסור"⁷⁹.

78 האם מחשבין את אותם ד' אמות עם אלכסונון או לא?

בגמ' בעירובין דף נא, א' - "אמר רב אחא בר יעקב- המעביר ד"א ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונון". דהיינו בריבוע יש מצלע לצלע ד' אמות אז באלכסונון יש ד' אמות ו-8 חמישיות אמה שזה סה"כ 5.6 אמות.

נחלקו הראשונים- מתי נותנים/ מודדים לבנ"א ד' אמות ומתי 5.6 אמות(הן ואלכסונון)?

- רשב"ם(הטור כתב בשם רש"י)- זה תלוי בכיווני השמים: כשמודדים ממזרח למערב/מצפון לדרום- נונים רק ד' אמות. כשמודדים מקרן מזרחית צפונית לקרן מערבית דרומית- אינו חייב עד שיעביר ד' אמות ואלכסונון(5.6 אמות).
- תוס' ורא"ש- תמיד נותנים לבנ"א ד' אמות הן ואלכסונון.
- רמב"ם- בתוך ד' אמות רגילות- מותר לו תמיד לטלטל, מ-4 עד 5.6 אמות- אסור לו לטלטל אבל פטור. למעלה מכך- חייב. ותמהו עליו רבים מניין לו חילוק זה.

הלכה למעשה- כתב השו"ע בסתם כרא"ש ותוס' - שנותנים לו הן ואלכסונון, ואחרי כן הביא את דעת הרמב"ם כי שמי שאומר שמ-4 עד 5.6 פטור אבל אסור. ואע"ג שכתב השו"ע את דעת הרבים בלשון יחיד- כתב המשנ"ב(ז') שהסכימו האחרונים כדעת הרמב"ם דהיינו שעד 4 מותר ומ-4 עד 5.6 פטור אבל אסור.

*האם צריך "הן ואלכסונון" גם להגדרת רשות היחיד: לעיל בסימן שמה', ב' כתב הרמ"א שלפי תוס' גם כדי להגדיר שטח כשרות היחיד בעין שיהיה בו ד' אמות הן ואלכסונון. אולם המשנ"ב כתב שם שכל הראשונים חולקים על זה וסוברים שלגבי שטח רשות היחיד סגי בד' אמות בלי אלכסונון.

⁷⁹ דווקא המעביר את החפץ כולו: כב המשנ"ב(ט') שמה שקי"ל שהמעביר חפץ חייב זה דווקא כשהעביר שיעור כזה בין מקום עקירת החפץ להנחתו- ושהניח את כל החפץ מחוץ לשיעור זה. אבל אם הניח אפילו מעט מהחפץ בתוך השיעור- לא חייב אלא פטור.

סעיף ג' - העברת חפץ מאדם לחברו לאורך רה"ר:

שו"ע "מותר לו לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ארבע אמותיו וחבירו לחבירו⁸⁰ שאצלו, אף על פי שהחפץ הולך כמה מילין ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציאנו חוץ מתחום שלו; ויש מי שאוסר⁸¹) ועיין לעיל סי' ש"א סעיף מ"ב⁸² ו"י⁸³.

80 האם מותר גם לשני אנשים לעשות כן או דווקא להרבה אנשים?

בה"ל ("ד"ה וחברו לחברו) כתב בשם הפמ"ג שאפילו שני אנשים - יכול כ"א להעביר לחברו ואז לחזור ולקבל ממנו ושוב להעביר אליו וכ' - דס"ס לא הוי בכלל בנ"א שגזרו עליו. אבל בה"ל תמה קצת על כך שמנין לו זאת? הרי ס"ס כיוון שחוזר כל הזמן לתת ולקבל הוי כמו אדם אחד שגזרו שמא יעביר ד"א בב"א?

81 האם מותר להעביר חפץ מאדם אחד לאדם שני בתוך ד' אמות כך שהחפץ יעבור לאורך כל רה"ר:

למדנו במשנה בעירובין דף צה', ב':

המוצא תפילין - מכניסן זוג זוג, רבי שמעון אומר: נותן לחבירו, וחבירו לחבירו, עד שמגיע לחצר החיצונה... רבי יהודה אומר: נותן אדם חבית לחבירו, וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום. אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה, אם כן - יש לנו כאן 3 שיטות בתנאי:

- ת"ק - עדיף שהוא עצמו יכניס פחות פחות מד' אמות - מאשר שהרבה יעבירו ברה"ר דאוּשָׁא מילתא.
- רבי שמעון - מותר להעביר חפץ מאדם לאדם בתוך רה"ר, ובלבד שזה דבר מצווה, כמו התפילין שהם דבר מצווה.
- רבי יהודה - מותר להעביר חפץ מאדם לאדם ברה"ר, אפילו דבר רשות

נחלקו הראשונים כמי ההלכה:

- רז"ה, רא"ש, רמב"ם, ראב"ד - קיי"ל שהלכה כרבי יהודה.
- רמב"ן - אין הלכה כרבי יהודה, אלא כת"ק, משום דאוּשָׁא מילתא, ואפילו במוצא תפילין אסור לעשות כן עכ"ל לדבר רשות. להלכה כתב השו"ע - בסתמא - שמותר לעשות כן ואפילו שהחפץ הולך כמה מילין ברה"ר ובלבד שלא יוציאנו מחוץ לתחום של בעליו, ואחר כך הביא את הרמב"ן כ- "יש מי שאוסר". המשנ"ב (י"ג) כתב שאע"פ שהשו"ע מיקל, מ"מ לדבר רשות - עדיף להחמיר. החידוש והסברא שבבסיס ההיתר שבסעיף זה - שאע"ג שבסע"ה נלמד שאסור לאותו בנ"א להוליך חפץ פחות פחות מ-ד' אמות - שמא יעבירו ד' אמות בבית אחת, מ"מ הכא שזה הרבה אנשים - לית לן בה ואין לחוש כי כל אחד יזכיר לחברו שלא יעביר ד"א.
- 82 סימן שא', סע' מב' וחיודוד שיטת האוסרים: בסימן שא', מב' - כתב השו"ע שהמוצא תפילין וצריך להעבירם מרה"ר - יכול לעשות כן אפילו בעצמו ויטלטל פחות פחות מד"א. החידוש הוא שמבחינת שיטת הרמב"ן שאוסר ע"י הרבה אנשים המעבירים זה אל זה - זה גם בדבר מצווה עד כדי שעדיף שיעשה את זה בעצמו פחות פחות מ-ד"א מאשר ע"י כמה אנשים דאוּשָׁא מילתא (כמו ת"ק במשנה בעירובין דלעיל).
- 83 טלטול פחות פחות מד"א לא מהני להעבר בין רשות: חשוב לשים לב שכל ההיתר הנ"ל הוא רק בנוגע להעברה ברה"ר, אבל אינו מאפשר הכנסה מרה"ר רה"י או להיפך.

❖ הוצאת ספר תורה מרשות היחיד לכרמלית או להיפך: לפי זה הזהיר המשנ"ב (י"ג) מפני אותם קהלות המוציאות בשבת ס"ת מבית

לרחוב ומכניסות לבית הכנסת בדרך של פחות פחות מד' אמות ע"י הרבה אנשים, דלא מהני לענין העברת רשויות.

- אכן נראה דע"י גוי יהיה מותר - דהוי שבות דשבות (כרמלית ורה"י+אמירה לגוי) במקום מצווה של קריאה בתורה, וזאת כמבואר בסימן שז, ה'.
- אולם הט"ז אסר להוציא מרשות היחיד לכרמלית ע"י נכרי. אלא שהבה"ל (וליתנו לחברו) הקשה דהרי הוא שבות דשבות במקום מצווה? ותירץ שהט"ז אזיל לשיטתיה שלא התירו להעביר מכרמלית לרשות היחיד אלא מה שהתירו ע"י גוי הוא דווקא דרך חצירות שלא עירבו שם - שזה קל יותר - כי בכרמלית יש להחמיר משום שבקלות יכולים להחליף עם רה"ר. אך מסיים הבה"ל שלשאר אחרונים ודא שזה מותר כמו בסימן שז, ה'.
- אבל לישראל עצמו - אין מקום להתיר להוציא אפילו דהוא שבות דשבות, ובשה"ד יש צדדים שיכול על ידי החלפת רשויות בדברבן, דהיינו שיוציא מן הבית למקום פטור ומשם לכרמלית

סעיף ד' - היו אמותיו של זה בתוך של זה:

שו"ע - "היו שנים, מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה, כגון שיש ביניהם ו' אמות, מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חברו. היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהם, כגון שבין שנים החיצונים שמנה אמות, האמצעי מותר עם כל אחד מהחיצונים במה שארבע אמותיו מובלעים בתוך שלו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה⁸⁴".

סעיף ה' - אסור להוליך חפץ פחות פחות מ-ד' אמות:

שו"ע - "אסור⁸⁵ להוליך חפץ פחות פחות⁸⁶ מארבע אמות ואפילו בין השמשות⁸⁷ ואפילו בכרמלית^{88,89}".

⁸⁴ משנה מפורשת בעירובין דף מה, א'.

⁸⁵ איזו שבות חמורה יותר- הולכה פחות פחות מ-ד"א ברה"ר או הוצאה מרה"ר לכרמלית(בה"ל ואפילו בה"ש)? הבה"ל כותב שמדברי תוס' משמע דשבות של פחות מד' אמות חמור משבות של הוצאה מכרמלית לרה"ר. מדוע? כי לגבי הוצאה מכרמלית לרה"ר מוכח מתוס' שבבין השמשות מותר לעניין עירוב אבל הולכה של פחות פחות מד"א אסור בביה"ש אפילו לעירוב.
לפי זה- כל מקום שהתרנו הולכה של פחות פחות ד"א כגון מי שהחשיך לו בדרך ואין עמו נכרי והוא עם ארנקו למשל- בוודאי שנתיר לו הכנסה מהכרמלית לרשות היחיד.

⁸⁶ מה נחשב "פחות פחות"?

בב"י כתב בשם רבינו ירוחם - שאין סתם עצירה בתוך ה-ד' אמות נחשבת ל"קוטעת" את רצף ד' האמות אלא צריך שממש יישב שם. לדבריו אלו משמע שאפילו עצירה לפוש לא חשיב הפסק לעניין פחות פחות מ-ד' אמות.

אולם במשנ"ב מביא בשם המג"א- שגם עצירה לפוש בנתיים בעמידה- מהני, כל שזה לא עצירה בכדי לתקן משאו, ובשער הציון מחזק עמדה זו- שמדא"ל ודאי כל שלא עוצר לשם תיקון משאו אלא סתם עצירה בעלמא- חשיב עצירה וקוטע את רצף ד' האמות וכותב שרבינו ירוחם צ"ע- שמנא ליה לחדש זה דבמקום שהתירו פחות פחות מ-ד' אמות הוא רק בשיבה?

⁸⁷ אף דהולכת פחות פחות מ-ד' אמות אסורה רק מדרבנן, והרי ביה"ש הוא ספק דרבנן והוי גזירה לגזירה- מ"מ כתב המשנ"ב(יח"ד) דהוי קרוב לבוא לידי איסור תורה ולכן גזרו בן יותב.

⁸⁸ אפילו בכרמלית: כתב הגר"א- שאע"ג דהוי כרמלית דרבנן(והו שבות דשבות)- מ"מ אסור משום דדין כרמלית ודין רה"ר שווה, ובט"ז הביא טעם אחר- דקרוב הוא שיוליך ד' אמות בב"א.

טלטול ד"א בכרמלית בביה"ש: דהוי תרי דרבנן להקל:

- ט"ז, א"ר- מקילים ששרי.
- משנ"ב- מסתפק, דלפי המבואר לעיל בסימן שמב' שלא התירו שבות בביה"ש אלא לצורך מצוה/ דחק- גם כאן דהוי שבות בבה"ש אין להקל אלא דווקא בהפסד/דחק.

⁸⁹ אסור להוליך פחות פחות מ-ד' אמות: מהגמ' בשבת דף קנג: למדנו שאחת מ- יח' התקנו שתיקנו באותו יום בעליית חנניה בן חזקיהו הייתה שלא יולין חפץ פחות פחות מ-ד' אמות. והכל כמובן מדובר על אותו בנ"א אהל על מספר בנ"א- כבר ראינו לעיל בסע' ג' את הדין שהוא שונה. ולמדנו עוד שאסור להוליך מכך שבגמ' בשבת מב' גבי קוץ ברה"ר שהתירו להוליך אותו פחות פחות מ-ד' אמות עד שיסלקנו לצד- שדווקא בכה"ג הוא שהתירו מחשש היזק דרבים, אבל איפה שאין חשש כזה- אין להוליך פחות פחות מ-ד' אמות.

סימן שנח' - דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה:

סעיף א'- דין קרפף:

שו"ע - "כל היקף שלא הוקף לדירה⁹⁰, כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן⁹¹, אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים⁹²; אבל אם היא סאתים, שהוא שיעור ע' אמה וד'

⁹⁰ **מה נחשב "לשם דירה" המגדיר מקום כמוקף לדירה:** אחת השאלות המרכזיות בדין זה היא מה נחשב ל"בית דירה" לענין זה שאם הוא הוקף בגדר - מותר לטלטל בחצר שבתוכו ולא הוי דין קרפף.

למדנו במשנה הראשונה בפרש שני של עירובין(דף יח' עמוד א'):

"אבל אם היה דיר או סהר או מוקצה או חצר - אפילו בית חמשת כורין אפילו בית עשרה כורין מותר" - דהיינו שכל מה שמופיע במשנה חשיב כמוקף לבית דירה ומותר לטלטל בתוך הקרפף אפילו הוא גדול. **והסביר שם רש"י** שכל אלו נחשבים לתשמישו של אדם כי דרכו להכנס לשם באופן תדיר ולהשתמש בהם, ולפי זה גם פסי ביראות חשיב כבית דירה אפילו שזה לזמן מועט ואינו שלו קבוע - כי זה גם לתשמישו של האדם וכל שהוא לתשמישו - חשיב כבית דירה. וזה השוני מסתם קרפף שהוא מחוץ לעיר **שאין דרך להשתמש בו באופן תדיר** אלא להניח שם העצים וכד' ולבוא מדי פעם כשצריך, אך כל הני אפילו שאינו גר שם בפועל חשיב כבית דירה משום שדרכו להשתמש שם בקביעות. **אך הבה** (ל"ד"ה "לדירה") **מביא בשם הרשב"א שחולק על רש"י וסובר - שדירת שעה לא חשיב דירה**, ומה שהתירו בפסי ביראות(למרות שהיא דירת שעה) הוא משום מצווה בלבד.

❖ **האם מקום דירת חיה/בהמה חשיב כבית דירה:** **בבה"ל דן בשאלה זו** וכותב שהרבה מן הראשונים הסבירו את כל הרשימה שם במשנה בה יש גם דיר וכד' מטעם שדרך האדם להשתמש בהם באופן קבוע. **ושואל הבה"ל - מדוע שלא נאמר שעצם זה שהוא בית דירה לבהמה - חשיב כבית דירה ולכן מותרת לטלטל בו כמו מקום שהוקף לשם דירת האדם?** שהרי דוחק הוא להסביר שדיר וכד' הוא לתשמיש האדם כי כמה כבר משתמש שם? ועוד דלא שאני מבית בורגנין של השומר על הפרדסין שאמרנו שלא חשיב כמוקף לשם דירה כי כל מהותו הוא לשם שמירה על השדה וה"ה הכי גם אם האדם נמצא דם הרבה - הרי ס"ס זה מוקף לא לשם האדם אלא לשמירה על הבהמות?

והביא בבה"ל את הנוב"י שכתב בשם הגאון בעל "אור חדש" שגם דירת בהמה חשיב כבית דירה. ובנוב"י שקיל וטרי בדבריו אך למעשה לא סתר אותם. **ובב"ה נשאר בצ"ע לגבי שאלה זו.**

❖ **האם מחסן נחשב כמוקף לדירה:** מחסן כזה העשוי מחיצות שכל מטרתו הוא לשמור למשל תבואה בתוכו - האם מחיצותיו יש להם כדין מחיצות שלא נעשו לדור בתוכן?

הבה"ל(בסימן שסב') דן בכך וכותב - שיש לחלק ולומר שמחסן כזה אע"ג שכל עשייתו היא לשמירה על התבואה וכד' מ"מ מחיצותיו יהיו כדין מחיצות רגילות והוא משני טעמים: 1. שיש לו תיקרה וא"כ דמי יותר לבית ולא לחצר בה יש לדון בשביל מה נעשו המחיצות. 2. עאכ"כ אם במחסן שכזה דרך להשתמש לדברים נוספים ולכן לא הוי לשמר כ"כ.

⁹¹ **שלא הוקף לשם דירה:** מן הדוג' שהובאו בשו"ע למדנו שהוקף לדירה חשיב שכל מטרת הגדר שמקיף היא כדי לשמור על בית השוי לדירה בתוכה. אבל אם הגדר באה כדי לשמור על שדות, פרסים, ואפילו יש בית בורגנין בתוכה - היינו מקום דיור לשומר - **עדיין לא חשיב כמוקף לשם דירה** והוא משום שכל מטרת השומר והדיור שלו שם זה בשביל לשמור על הפרס.

⁹² **מקור הדין והסבר:** **בגמ' מסכת עירובין דף כב, כג'** למדנו את דין קרפף שאומר שכל מקום שהוא גדול מבית סאתיים ולא הוקף לדירה - גזרו חכמים שאסור לטלטל בתוכו דדמי לרה"ר:

עירובין דף כב עמוד א' - "כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר: כל אויר שתשמישו לדירה, כגון דיר וסהר מוקצה וחצר, אפילו בית חמשת כורים ובית עשרת כורים - מותר. וכל דירה שתשמישה לאויר, כגון בורגנין שבשדות, בית סאתים - מותר, יתר מבית סאתים - אסור".

וכן במשנה, שם, בדף כג':

"ועוד אמר רבי יהודה בן בבא: הגינה והקרפף שהן שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים, המוקפות גדר גבוה עשרה טפחים - מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה, או שתהא סמוכה לעיר. רבי יהודה אומר: אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה. **רבי עקיבא אומר:** אפילו אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים. רבי אליעזר אומר: אם היתה ארכה יתר על רחבה אפילו אמה אחת - אין מטלטלין בתוכה".

טפחים על ע' אמה וד' טפחים, מותר לטלטל בכולו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול או אריך וקטין, ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו אמה אחת⁹³; ואם הוקף לדירה, אפי' יש בו כמה מילין, מותר לטלטל בכולו".

רמ"א - "ועיין לקמן סי' ת"א דין סתם עיירות אי מוקפות לדירה⁹⁴. וי"א דסתם קרפפות שלנו מקרי מוקפות לדירה, דרגילים לפתוח פתח תחלה ואח"כ להקיף (מרדכי פרק עושין פסין)⁹⁵. וי"א עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי הוקף לדירה, כי דעתיה עלויה (הגהות אשרי פ"ב דעירובין), ויש חולקין בזה⁹⁶. (בי"ש בשם תוספות)".

והטעם דהגיעו דווקא לגודל של בית סאתיים - כתב הטור ע"פ הגמ' שם - שכל מלאכות שבת נלמדות מן המשכן (שבת צו:) והמשכן לא היה מוקף לשם דירה כמובן שהרי לא היו דרים בתוכו, וגודלו היה בית סאתיים. הלכך - עד לגדול זה שרי בטלטול, יותר מכך - כבר אסרו חכמים. **סיכום הדין:** קרפף שלא הוקף לדירה וגודלות יותר מבית סאתיים - דינו ככרמלית לכלכדבר ולכן אסור לטלטל בו ד"א, וכן אסור להוציא ממנו לרה"י כמו בית וכד', אבל מותר להוציא ממנו לכרמלית, כי עשאוהו חכמים ככרמלית.

אבל אם הוא פחות מבית סאתיים / או אפילו הוא סאתיים בצמצום - נחשב כרה"י ומותר לטלטל בתוכו ומצד שני אסור להוציא ממנו לכרמלית] לגבי זה חשוב זכור שבסע' י' להלן מובא שאע"פ שהקרפף הזה חשיב כרה"י, מ"מ אסור להוציא ממנו לבית וכד' כי לא הוקף לשם דירה].⁹³ **שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו:**

במקום בו אורכו פי שניים מרוחבו יהיה אסור לטלטל על אף שהוא קטן מבית סאתיים דזה ג"כ דמי לרה"י. דין זה גם הוא נלמד מן המשכן בו החצר היתה באורך מאה וברוחב חמישים.

⁹⁴ **סתם עיירות מוקפות לשם דירה:** בסימן תא' מבואר שסתם עיירות שיש סביבן חומה נחשבות למוקפות לשם דירה כי בד"כ בונים את הביתם ולפי זה יודעים היכן להקיף בגדר ולכן הוי בנוי ולבסוף הוקף.

⁹⁵ **במקום שלא זכור/יודע אם הוקף לשם דירה או לא-אזלין בתר מנהג ודרך המקום:** דהיינו, אדם שהגיע לבית ואינו יודע אם החצר של ביתו הוקפה קודם שנבנה הבית או לאחר מכן - בזה אומר הרמ"א שבימיהם היה דרך קודם כל לבנות בית ולפתוח פתח לחצר ורק לאחר מכן להקיפה בגדר. לפי זה חייב כנבנה ולאחר מכן הוקף דמהני. **על כך מוסיף המשנ"ב (טו')** - "ודבר פשוט הוא דלא כללא הוא בכל מקום ובכל זמן, ויש לרואת בזה בזמננו לפי מנהג המקומות".

⁹⁶ **האם כל קרפף הסמוך לביתו נחשב אוט' כהוקף לשם דירה:** למדנו שכדי שלא יהיה דין קרפף לחצר - בעינין: א. שתהיה קודם כל בנויה דירה ורק אחרי כן מוקף. 2. שההיקף שעושה אחרי כן יהיה לשם דירה - ולא בשביל לשמור על החצר/פרדס וכד'.

לגבי התנאי הראשון כבר כתבנו ולמדנו וכעת בא הרמ"א ומביא מחלק' לגבי כוונת בניית וגידור החצר לשם הדירה.

נחלקו הראשונים מה הדין במקום בו בנה דירה ואחרי כן הקיפה בגדר אך לא היה ניכר ממעשיו שהוא מקיף לשם הדירה אל בסתם - האם חשיב כמוקף לשם דירה או לא:

- **הגהות אשרי:** כל קרפף (שנבנה אחרי בניית הדירה) וסמוך לביתו - מקרי כהוקף לשם דירה, דדעתיה עלויה שהוא לשם בית.
 - **תוס'** - דווקא אם עשה מעשה כגון שעשה פתח בבית אל החצר אז ניכר שהקיף לשם דירה, אבל אם לא עשה כן - לא חשיב שעשה לשם דירה ואע"ג דקודם בנה ואח"כ הקיף - לא מהני והוי כדין קרפף שאין לטלטל בתוכו יותר מ-ד"א (א"א"כ הוא קטן מבית סאתיים).
- להלכה הרמ"א הביא** את שתי הדעות, **אולם במשנ"ב כתב לחומרא** - "והסכימו האחרוני להלכה כדעה זו" - היינו כדעת תוס'.
- לענין זה חשוב לציין את שיטתו המקילה ביותר של המג"א שהביא בשם רבי יונתן** - שכל שהוא אפילו **בתוך התחום שלו** חשיב כמוקף לשם דירה ולא כמו כאן שהקלנו במה שסמוך לבית שלו בלבד. **ובשער הציון (טז')** דוחה שיטה זו ומסביר עד כמה היא מקילה ומרחיקת לכת ולכן לא הזכירה במשנ"ב.

סעיף ב' - בנה ואח"כ הקיפו:

שו"ע - "ומה נקרא מוקף לדירה, זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח⁹⁷ מביתו ואח"כ הקיפו⁹⁸. ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה א"צ לפרוץ כולו, אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשרה ונמצא בית פתוח בו בלא היקף, ויחזור ויגדור הפרצה כולה או אמה היתירה על עשר אמות, והעשר אמות פתח הן, והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף. ואם פרץ אמה, וגדרה, וחזר ופרץ אמה אצל מה שגדר, וחזר ועשה כן עד שהשלימו לעשרה, מותר. (עיין ת"ש)⁹⁹.

רמ"א - "ואם קשה עליו לפרוץ הכותל, י"א דיכול להניח עפר אצל הכותל משני צדדיה¹⁰⁰ עד שיתמעט הכותל מגובה עשר ורוחב העפר רחב מארבע באורך עשר אמות באורך הכותל, ואם אין בגובה העפר עשר¹⁰¹ א"כ הוי כאילו פרץ שם הכותל שלא נשאר שם גבוה עשר למעלה מן העפר דהוי כקרקעית הקרפף, ואף אם חוזר ולוקח משם אח"כ

⁹⁷ **האם פתיחת חלון מהני כמו פתיחת פתח כדי להחשיב את הקרפף ככזה שיש בית פתוח אליו.** בבה"ל (או שפתח לו פתח) כתב

שהמבי"ט כתב שגם חלון מהני. אבל הפמ"ג הסתפק בכך.

בה"ל עצמו הביא מס' טעמים מדוע חלון לא יועיל להחשיב את זה כבית הפתוח לקרפף-1. בגמ' מופיע רק פתח ולא חלון. 2. בפתח מנכרא מילתא שמתכוון להשתש בחצר לשם הדירה, אבל חלון שעשוי לאור לא מינכר שהוא בשביל להשתמש בחצר. **ולכן סיכמ הבה"ל -** שיפה כתב בפמ"ג שצ"ע. ומ"מ גם למתירים בפתח חלון זה רק כאשר החלון הזה משמש ליציאה לחצר ולא רק כזה שעשו אותו כדי להביט על החצר.

⁹⁸ **מוקף לשם דירה - דווקא בנה ואח"כ הקיפו.** במסכת עירובין דף כד' למדנו-שהכלל הוא שרק אם קודם בנה את הבית ורק אז הקיף בגדר את החצר אז חשיב מוקף לשם דירה ומותר לטלטל בכלולו אפילו הוא גדול מאוד, אבל אם קודם גדר ואז בנה את הבית- יש לו דיני קרפף דלא חשיב הוקף לשם דירה.

ולכך יש להוסיף- שאפילו אם בנה בית ואחרי כן הקיף בגדר, אבל כשבנה את הבית לא פתח דלת בבית לצאת אל החצר שגידרה - מקרי הקיף שלא לשם דירה דמוכח שלא עשאו (את החצר והגידור) לשם תשמיש תדיר לביתו.

קודם הקיף אבל חשב בפירוש בשעה שהקיף שיבנה בו אחרי כן בית או שבנה בית ולא פתח פתח אבל כשהקיף חשב שיפתח אחרי כן פתח מהבית:

- **רשב"א, פמ"ג, גר"ז -** לא מהני וחשיב כהוקף ואחרי כן בנה.
- **רמב"ם, ר"ח, רי"ף, אשכול -** כל שכיוון בדעתו כשבנה שיהיה שם דירה מהני- אפילו אם קודם הקיף ואחרי כן בנה. וסברתם- שמאי אכפת לן אם נוח לו קודם כל הקיף? הרי סוס כיוון בדעתו.

ולהלכה כתב המשנ"ב (בי"ט) - "אפשר שיש להקל... שהרי הקיף אותו לשם דירה", **ויש לצרף לכך את דברי הרמ"א בסו"ס קודם-** שמיקל בסמוך לביתו שחשיב באופן אוטו' כהוקף לשם דירה אפילו לא פתח לו פתח, וכש"כ הכא כשפתח לו פתח בסופו של דבר.

⁹⁹ **פריצת י' אמות כדי להחשיבו ל"בנה ואח"כ הקיפו:** במקום בו קודם הקיף בגדר ואז בנה את בית- מצינו דרך "להוציאו" מגדר קרפף והוא ע"י שפרוץ בגדר פירצה לאורך י' אמות ואז נחשב שנתבטלו המחיצות וכאילו לא גודר והרי יש בית בפנים וכסותם מחדש את הגדר חשיב כבנה ואח"כ הוקף. דין זה למדנו **בגמ' עירובין דף כד עמוד א'**: "אמר רב נחמן אמר שמואל: קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, כיצד הוא עושה? פורץ בו פירצה יותר מעשר, וגודרו ומעמידו על עשר, ומותר".

פרץ אמה וגדרה: החידוש הגדול בגמרא שם הוא שגם במקום בו פרץ מעט ואז גדר זה מועיל כל שסה"כ נפרצו י' אמות, אפילו שלא נפרצה כל הפירצה כולה בב"א: "איבעיא להו: פרץ אמה וגדר אמה [ופרץ אמה וגדרה] עד שהשלימו ליותר מעשר מהו?" **ובסופו של דבר קובעת הגמ' דמהני** כמו ביטול כלי דמהני לעשות בו חור ועוד חור ועוד חור שהכל מצטרף יחד כדי להוציאו משם כלי ומהטומאה שהייתה עליו משום ד"פנים חדשות באו לכאן".

אין צריך לפרץ המחיצה לכל הגובה: כיוון שאין שם מחיצה אלא על מחיצה שיש בה ג' טפ' הרי שאם פרץ המחיצה כך שכרגע אין בה ג' טפ' - סגי בהכי אפילו לא פרץ את כל גובהה.

¹⁰⁰ **דווקא משני הצדדים:** שיוכל לעבור מצד אחד למשנהו, אבל אם נתן חול רק מצד אחד לא מהני דהא לא יכול לעבר מהצד הזה לשני ונמצא שלא בטלה המחיצה.

¹⁰¹ **כל התקנה של נתינת העפר מועילה רק במקום בו גובה הכותל הוא פחות מ-20 טפ':** הטעם משום דאז יכול לבנות תל עפר משני הצדדים בגובה י' טפ' וזה שיעור שאפשר ללכת עליו ולעבור מצד לצד ובטלה המחיצה, אבל ביותר מכך כבר א"א ללכת עליו בקלות ולא יועיל התל לעבור מצד לצד ולא בטלה המחיצה.

העפר, הואיל ובטלו שם שבת אחת. ויש חולקים דעפר לא הוי בטול א"כ אין עתיד לפנותו לעולם. (ת"ה סי' ס"ה /ע"ה/ הרא"ש פ"ק דסוכה) 102, 103.

סעיף ג' - תל דינו כקרפף:

שו"ע - "תל גבוה עשרה דינו כקרפף 104.

סעיף ד' - מיעוט גודל הקרפף ע"י נטיעת אלירות:

שו"ע - "קרפף יותר מסאתים שנטע בו אילנות למעט אוירו, לא הוי מיעוט. (אפילו יש בהן גבוה עשרה ורחב ארבעה). (המגיד פי"ו). והוא הדין לחופר בו בור" 105.

¹⁰² ביטול הכותל ע"י הנחת עפר: בדרכי משה מביא בשם תרומת הדשן דרך נוספת שעל ידה ניתן לבטל את הכותל כדי שייחשב כהוקף לשם דירה והוא ע"י שיתן עפר שמני צידי הכותל ולכה"פ לאורך י' טפ' ויגביהו כך שמן העפר עד לראש הכותל יש פחות מ-י' טפ' ואז נחשב הכותל לבטל כי ניתן עבור אותו בקלות וכפרוץ דמי, וישאיר את זה כך לשבת אחת ואז יכול לקחת את החול ונחשב כבונה מחדש לשם דירה. **אולם, לא כל הפוסקים מסכימים לשיטה זו: רש"י ואשירי מקבלים אותה אבל לר"ח ולראבי"ה לא מהני. ע"כ כתב הרמ"א שרק במקום ש"קשה עליו לפרוץ הגדר" אז להשתמש בהיתר זה, ואחרי כן הוסיף - "ויש חולקים דעפר לא הוי ביטול".** **ולהלכה כתב במשנ"ב (לח') - "וע' באחרונים שדעתם להורות כסברא קמא להקל".**

שיטת הגר"א - נתינת עפר לא מבטלת את המחיצה: בבה"ל מביא שהגר"א חולק ולא מקבל דין זה שהכותל בטל ע"י נתינת עפר. הגר"א לומד דבריו מדין שמתבאר בסימן שסב' - שתל של 5 טפ' מצטרף למחיצה של 5 טפ' להיות מחיצה. אומר הגר"א - הרי שתלולית עפר ומחיצה מצטרפין ולא מבטלין זא"ז! ולכן גם כאן - לא אמרינן שהתל מחשיב כאילו כל קרקע החצר הוגבהה אלא הוא מצטרף כביכול לכותל ונחשב כאילו הכותל התרחב. [ובבה"ל תרץ דברי תה"ד - שיש מרחק ג' טפ' בין העפר שנתן למחיצה וא"כ לא מצטרף. **עוד הקשה הגר"א - כיצד כתב הרמ"א ע"פ תה"ד שיכול לתת שם את העפר שבת אחת ואז לקחת אותו ונחשב כאילו נולד הכותל השני מחדש? הרי קי"ל בסע' ו', ובסע' יד' - שאם בנה מחיצה כדי להפריד מן הכותל הישן ולהכשיר את הקרפף זה מועיל רק כל עוד היא עומדת, אבל משנפלה המחיצה החדשה שבנה - כבר לא מהני ואסור לטלטל בקרפף?**

אולם בבה"ל תירץ והסביר סברתו של תה"ד וכתב - שלא דמי הא דסע' יד' שם המחיצה מועילה רק כשהיא עומדת למקרה שלנו שנותן עפר כדי לבטל המחיצה. כי שם באמת קיימת המחיצה הראשונה אלא שבנה לפי עוד אחת וכל היא קיימת היא מבטלת כביכול את השניה, אולם כשהיא בטלה - השניה בעינה בלי שנעשה בה שום חידוש. אולם במקרה שלנו - תל העפר שבונה מבטל לגמרי את המחיצה הקיימת ועושה אותה כמי שאינה, שהרי אפשר עכשיו לעבור את המחיצה הזו כאילו אינה קיימת כלל. לכן אצלנו כשהוא מסיר את תל העפר רק אז חוזרת המחיצה האמיתית לתפקידה להיות מחיצה ונחשבת כאילו נולדה מחדש ולכן אפילו שתל העפר איננו חשיב כהוקף מחדש לשם דירה ושפיר עומדת סברת תה"ד.

¹⁰³ דרך נוספת להתיר את הטלטול באותו קרפף שלא ע"י הריסת המחיצה או נתינת עפר לידה: במשנ"ב כאן מביא את ס' ו' שם יש דרך אחרת לבטל את אותה מחיצה שנבנתה קודם לבית עצמו הוא ע"י בניית כותל נוסף שקודם לה ורחוק ממנה כך שלא יתבטל אליה. אולם שם הדין הוא דדקא כל זמן דעומד הכותל הזה בפועל אז מהני לומר דקודם בנה אוחרי כן הוקף, אבל ברגע שנפל הכותל - חזרנו לאותה מיצה שבנה אותה קודם והיא לא מועילה בזה. **וע' בהרחבה בסע' הבאים.**

❖ סיכום הדרכים "להכשרת" מחיצו שנבנו שלא להקפת דירה:

1. **פירצת פירצה רחבה מ-י' טפ' -** וחוזר וגודר (או עושה צורת הפתח) לשם דירה עד שתהא פירצה קטנה מ-י'.
2. **הנחת עפר משני צידי המחיצה -** עצה של תה"ד שהביאה הרמ"א, והגר"א חלק עליה.
3. **בניית גדר חדשה (סע' ו') -** בונה מחיצה בגובה י' באורך יותר מעשרה.
4. **מיעוט השטח לבית סאתיים ומטה -** ע"י עמוד שבונה או עיבוי הכותל בטיט או קירוי חלק מהקרפף (סע' יב').

¹⁰⁴ פירוש: דין התל כדין חצר - אם הוא גדול מבית סאתיים יד לו דין קרפף שאסור לטלטל בתוכו א"כ, כמו חצר, הקיפועמ"נ לדור בו.

¹⁰⁵ האם נטיעת אילנות בקרפף מועילה להוציא מדין קרפף שאסור לטלטל בכלו: בעירובין דף כה' למדנו:

סעיף ה' - מיעוט הקרפף ע"י עמודים:

שו"ע - "בנה בו עמוד ונתמעט בכך, אם הוא רחב ג' טפחים הוי מיעוט" ¹⁰⁶.

סעיף ו' - בנה מחיצה חדשה בתוך הקרפף:

שו"ע - "בנה מחיצה באורך עשר ¹⁰⁷ לפני מחיצה הראשונה לבטלה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה על ידי השנייה, אם הרחיקה מהראשונה שלשה טפחים מותר" ¹⁰⁸.

"קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו, מיעוט באילנות - לא הוי מיעוט", דהיינו שניטע אילנות אפילו הם גדולים ורחבים - בכלל אינה ממעטת את גודלו של הקרפף ואינה מוציאתו מדין קרפף שאין לטלטל בו ד"א. בטעם הדבר כתב הרשב"א דהוא משום שדרך לטעת אילנות בקרפפות ולפיכך אפילו היו האילנות גבוהים י' ורחבים ד' - אין ממעטים". וכן כתב הרשב"א לגבי בורות: "הבורות שבגינה אפילו עמוקים עשרה רחבים ד' - אין ממעטים... ומן הטעם שאמרנו".

סיכום - כל שהוא מתשמישי הקרפף הרגילים - לא מבטל את הרפף, אבל מה שאינו תשמיש רגיל כן ממעט - כמו עמוד שיוסבר בסע' הבא. **והוסיף במשנ"ב (מד') -** דדבר המיטלטל אינו ממעט לעולם!
¹⁰⁶ מיעוט ע"י עמוד: כך למדנו **בעירובין כה' -** "בנה עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה הוי מיעוט, פחות משלוה לא הוי מיעוט. משלשה ועד ארבעה: **רבה אמר** הוי מיעוט, **ורבא אמר** לא הוי מיעוט".

¹⁰⁷ מה צריך להיות גודל המחיצה החדשה כדי שתבטל את הקיימת ויחשב לבנה ואחרי כן הוקף:

- **הרא"ש כתב** שמחיצה זו צריכה להיות לפחות י' אמה ואז תיחשב לסותרת את הראשונה. סברתו היא - כשם שפירצה של מינ' י' אמה מועילה לבטל את החצר כדי שיחשב לבנה ואחרי כן הוקף - כך גם מחיצה שבונה צריכה להיות בשיעור זה של עשר אמות.
על כך כתב הבה"ל (ד"ה "בארך עשר") שלשיטה זו המחיצה החדשה לא יכולה להיות רחוקה מן הראשונה ביותר מ-י' אמה כי אם כן כבר יש כאן פירצה כזו שמבטלת את כל המחיצות של הקרפף ונחש לפרוץ שאסור לטלטל בו וא"כ המחיצה החדשה לא הועילה בכלום ואיך תיחשב למבטלת את הראשונה? **דהיינו -** בגלל שהרא"ש מסכים שהמחיצה החדשה לא חייבת להיות מכותל לכותל כנגד כל הראשונה אלא סגי ב-י' אמה - הרי שאם ירחיק את החדשה מהראשונה ביותר מ-י' יהיה ביניהם מרווח כניסה של יותר מ-י' דהוי פרוץ יותר מעשר - וא"כ א"א לומר שהכותל החדש "סותם" או בא במקום הישן - שהרי הישן כן סותם בפועל וזה בגלל מרחקו אינו סותם?
• **הריטב"א והרשב"א סוברים** שגם הכותל החדש צריך להיות מקצה לקצה ולא סגי ב-י' אמה.
להלכה - השו"ע פסק כרא"ש - שסגי ב' אמה בכותל החדש.
ובבה"ל סיכום - "ומ"מ המיקל כדעת השו"ע לא הפסיד".

¹⁰⁸ **בניית מחיצה חדשה כדי לבטל את הראשונה שייחשב כבנה ואחרי כן הוקף:** גם זה נלמד **בעירובין כה' -** "הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה - הועיל, [מרחק] פחות משלושה - לא הועיל, מ-ג' ועד ד': **רבה אמר** הועיל, **רבא אמר** לא הועיל. **רב שימי מתני לקולא**". **ולהלכה פסק השו"ע כרב שימי לקולא -** שכל שהיא רחוקה יותר מ-ג' אינה בטילה במחיצה הראשונה ונחשבת למחיצה חדשה וכבנה ולאחר מכן הוקף. **אולם חשוב לציין כי הרמב"ם הבין את הגמ' הזאת אחרת** וסבר שהיא מדברת לא מצד מחיצה חדשה שמבטלת את הקודמת אלא מצד זה שמתמעט בכך הבית סאתיים ולכן מהני. **לפי הרמב"ם יש** לגרוס במקום "הועיל" את המילה "הוי מיעוט" - והיינו שמחיצה שבמרחק ג' ומעלה לא בטלה בקיימת והיא ממעטת את שטח בית הסאתיים.

אם המחיצה שבנה מקטינה את גודל הקרפף - בכל גונו היא מועילה: מה שכתבנו שבעינין שתהיה במרחק ג' טפ' מהמחיצה הראשונה זה דווקא כשהיא באה כדי לבטל את המחיצה הראשונה, אבל אם ע"י הכותל החדש שבנה קטן גודל הקרפף לפחות מבית סאתיים - בוודאי שהיא מועילה אפילו היא צמודה וסמוכה לכותל הראשון וזאת משום שס"ס היא הקטיה את שטח הקרפף ודי לעמוד וכל שמועילה הקטנת השטח.

סעיף ז' - טח הכותל בטיט כדי למעט גודל הקרפף:

שו"ע - "טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אוירו ונתמעט, אם הטיט עבה שאם תנטל מחיצה הראשונה ראויה לעמוד בפני עצמה, הוי מיעוט; ואם לאו, לא הוי מיעוט"¹⁰⁹.

סעיף ח' - בנה מחיצות על הקיימות/ על התל:

שו"ע - "בנה מחיצות על הראשונה להקיפו על ידם לדירה, אינו מועיל. ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם, ניתר על ידם. אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות¹¹⁰, אפי' על שפתו, לדירה, מועיל שהרי דר באויר מחיצות שעשה עתה"¹¹¹.

¹⁰⁹ טח הכותל כדי למעט עירובין כה' - "טחו בטיט ויכול לעמוד בפ"ע- הוי מיעוט. אינו יכול לעמוד בפני עצמו- רבה אמר הוי מיעוט, רבא אמר- לא הוי מיעוט".

ונחלקו הראשונים כמי ההלכה(במקום שהטיט שהוסיף לא יכול לעמוד בפ"ע):

- רא"ש, רמב"ם- הלכה כרבה, דהלכה כרב בפני תלמידיו(רבא תלמיד של רבה).
- ראב"ד, רז"ה- הלכה כרבא.

להלכה פסק השו"ע- שאם הטיט שהוסיף לא יעמוד בפני עצמו- לא הוי מיעוט- כרבא.

אולם, במשנ"ב(נה') כתב- "ויש חולקים על זה דכל שיכולה(הטיח שהוסיף) לעמוד עם הכותל- ממעט. ויש להקל לעת הצורך". בשער הציון(נג') הסביר מדוע להקל כשצריך- משום שהמחבר השמיט את שיטת הרמב"ם ורא"ש ולא פסק כמותה, והוא תמוה מאוד, וכן תמהו כל האחרונים.

¹¹⁰ אפילו מחיצה אחת על התל מועילה: כיוון שכל המטרה היא שיעשה את ההיקף לשם דירה, הרי שסגי במה שעושה מחיצה בצד אחד של התל וגם היא סגי שתהא קצת יותר מ-אמה- דאז כיוון שהוא לשם דירה- סגי לן בהכי שהרי שאר ג' המחיצות נחשב ע"י התל בפני עצמו. דהיינו- כשם שבמקום שהוקף שלא לשם דירה סגי בדופן אחת לסתור או לבנות דופן בגודל י' אמה- ה"ה הכי שסגי בבניית דופן כזו, ולא בעינן שיקיף הכל לשם דירה.

לפי זה, קבוצה שיצאה לטיו והגיע למקום שהוא תל המתלקט ושטחוגדול מבית סאתיים- מספיק שתתן בצד אחד מחיצה של עשר אמות בגובה י' טפ' ואז יהיה מותר לה לטלטל בכל התל.

¹¹¹ בנה מחיצות על גבי הראשונות: פשוט הוא מדברי הגמ' בעירובין כה': "העושה מחיצה על כבי מחיצה... רב ששת אמר לא הועיל.. ומודה שאם עשה מחיצה על התל שהועיל". והטעם בדבר- דקי"ל שהדר בקרפף- באויר מחיצות תחתונות דר ולכן לא משנה מה שבנה מחיצות מעליהם, אבל אם בתל הרי לא גר במחיצה שיוצר התל אלא מעליה וא"כ מה שנותן מחיצות מעליהם עכשיו הוא יגור בהם וכן מהני".

סעיף ט'- קרפף שהוקף לדירה וזרעו בו זרעים:

שו"ע- "קרפף יותר מסאתים¹¹² שהוקף לדירה ונטע רובו אילנות, אפילו אינם נטועים שורות שורות אינם מבטלים הדירה¹¹³; אבל אם נזרע רובו¹¹⁴ הזרעים מבטלים¹¹⁵ הדירה אפי' אין בהם אלא סאתים. נזרע מיעוטו¹¹⁶, אם אין בו אלא סאתים מותר; יותר מסאתים, אסור^{117, 118}."

¹¹² **בפחות מסאתיים מותר לטלטל בכולו אפילו הוא כולו זרע בזרעים:** כל הדין כאן הוא האם הזרעים מבטלים את שם הדירה ואל נחשב עוד ל"מוקף לשם דירה". אולם במקרה כזה בוא הקרפף הוא בית סאתיים ומטה- בוודאי שמותר לטלטל בכולו וכלל אין בו "גזירת קרפף" ולא בעיני שיהיה מוקף לשם דירה ולכן אפילו כולו זרעו- מותר לטלטל בכולו. **אולם- כתב בבה"ל שמ"מ** כיוון שבטל מן הקרפף שם דירה ע"י הזרעים- אסור להוציא מן הבית אליו כי חשיבו ל-2 רשויות שונות.

¹¹³ כפי שלמדנו בסע' הקודמים- דרך קרפף שיש בו אילנות ולכן הם לא נחשבים למעט את גודלו וגם לא מבטלים מעליו שם דירה.

¹¹⁴ **נזרעו בו זרעים- האם בטל ממנו שם מחיצה לעולם(בה"ל, ד"ה "הזרעים")?**

בה"ל(הזרעים מבטלין הדירה) דן בנושא זה, כאשר הנפק"מ המרכזית היא במקרה בו נטלו משם את הזרעים וכד'- האם בלאו הכי כבר לא יועיל ההיקף כיוון שהזרעים שהיו ביטלו אותו לגמרי(ויצטרכו להקיף מחדש לשם דירה) או שמא ברגע שאין זרעים- חזר ההיקף להיתרו ומותר לטלטל בתוכו כדין קרפף שהוקף לשם דירה?

בתחילה מנסה בבה"ל ללמוד מדין מחיצה שע"ג מחיצה- שאם הראשונה שקעה מועילה הראשונה- וה"ה הכי כשנסתלקו הזרעים- חזר ההיקף להיתרו הראשון. **אלא שלמעשה הוא דחה זאת ואמר דלא דמי.**

אחרי כן הביא בבה"ל בשם הרשב"א, ר"ח ועוד **שמהם משמע שבזרעתו נתבטל שם הוקף לשם דירה לגמרי.** ולכן גם כשלא יהיו שם זרעים- לא יועיל ההיקף של הקרפף עד שיבנה אותו מחדש לשם דירה- ויועיל שיפרוץ בה י' אמות כמובא בסע' ב'.

¹¹⁵ **בבתי ערי חומה אין זהרעה מבטלת את דין "הוקף לשם דירה":** כתב בבה"ל(ד"ה אבל אם נזרע") **שה"דבר שמואל" כתב** שיעיר

המוקפת חומה- אין דין זה שרוב זרעין מבטלים את ההיקף לשם דירה. **והוסיף שהחכ"צ** הודה לו בשה"ד.

ועוד כתב בבה"ל- שהסברא היא שדין זה נכון דווקא היכא שאין עוד מחיצות סביב הקרפף והמקום בו יש זרעים, אב אם המקום הזרוע מוקף בעוד מחיצות- א"כ הוי מחיצה למחיצה ולא מהני מה שמוקף חומה וחזר הדין הרגיל של ביטול קרפף ע"י זרעה- למקומו.

ובסוף דבריו הביא הב"ל שבאמת יש הרבה שמפקקים בהיתר הזה של מוקפות חומה וע"כ אין להסתמך על זה אלא בגבול שקבע- שאין מקום מחיצה בפ"ע.

¹¹⁶ **משנ"ב(ב"ט)-** וה"ה מחצה על מחצה.

¹¹⁷ **נזרעו בו זרעים:** אם נזרעו בקרפף זרעים- יש לדון האם הם מבטלים מעליו שם דירה ואז אין כאן "הוקף לשם דירה" ויהיה אסור לטלטל בו:

למדנו בעירובין דף כד'- שקרפף שנזרע ברובו זרעים- מבטלין הזרעים את דירתו כאילו אין שם בית וכבר לא חשיב הקרפף כ"הוקף לשם דירה" שהרי אין בו דירה ואסור לטלטל בו. ובמקרה בו מה שנזרע הוא מיעוט ביחס לגודל הקרפף- אינו מבטל את הדירה א"כ יש בו(במקום הזרוע) גודל של בית סאתיים בפני עצמו ואז בשל חשיבותו הוא לא בטל בשאר הקרפף וממילא הוא מבטל את שם הדירה מעל אותו קרפף ואסור לטלטל בו.

סיכום: בשני מצבים בטל שם דירה מעל הקרפף ואסור לטלטל בו: א. נזרע רובו בזרעים. ב. אפילו נזרע מיעוט מן השדה- אבל כל שיש בחלק שנזרע בית סאתיים- יש לו חשיבות ואינו בטל וע"כ הוא גם מבטל את שם הדירה מעל הקרפף.

¹¹⁸ **הנפקות ההלכתית החשובה העולה מסעיף זה- גדר בטחונות סביב יישוב לא מועילה לטלטל בכל היישוב ללא עירוב נוסף:** מסע' זה

למדנו שהגם שמקום שהוקף מחיצות ע"י בנ"א נחשב לרה"י מן התורה, מ"מ אסרו רבנן לטלטל בו כל שיש לו דין קרפף ובמקרה דנן- שיש יותר מסאתיים בשטח שזרעו בהם זרעים. **לפי זה,** גדר סביב מדינה אסור לטלטל בתוכה מדרבנן משום ששי בה שטח זרוע למעלה מסאתיים.

ובבה"ל(ד"ה אבל אם נזרע") רצה להקל בעיר המוקפת חומה אפילו במקום הזרוע, אך משמע שגם הם יחמירו במחיצות כאלו הרחוקות זמ"ז ואינן ניכרות.

הדרכים להתיר במקום בו יש גינה למעלה מבית סאתיים המבטלת את ההיקף לשם דירה:

- אם יש מחיצה/גדר המבדילה בין החלק הזרוע לזה שאינו זרוע.
- **ערוה"ש-** אולי גינות העיר הן מיעוטא דמיעוטא ואפשר להקל ע"י צורת הפתח.
- **בגינת נוה-יש** שהתירו בדשא משום שעשוי ללכת עליו או לשבת ולכן לא דמי לשדה זרועה, **וז"ל המאירי בעירובין דף כד:** "ומ"מ יראה לי שהזרעים העשויים לטיול ולהריח אין אלו מבטלים המחיצות וההיקף לדירה, ואע"פ שנזרע". **ואכן להלכה נחלקו הפוסקים אם גינות נוי מבטלות היקף לשם דירה:**

סעיף י' - חצר המוקפת שיש בה גינה עם זרעים:

שו"ע - "מי שיש לו גינה בחצירו¹¹⁹, אם הוא רוב החצר, אפילו אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית¹²⁰. ואם הוא יותר מסאתים, לא יטלטל בה ובחצר אלא בד' אמות. ואם היא מיעוט החצר, מה שיש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר¹²¹. ואם יש בה סאתים או פחות¹²², אסור להוציא ממנה לבית".

▪ **דברי חיים, שואל ומשיב ועוד** - מחמירים שהם מבטלות.

▪ **(המאירי הנ"ל) דברי מלכאל, חלקת יעקב** - אינן מבטלות.

¹¹⁹ **מי שיש לו גינה בחצרו** - פירוש - מדובר בחצר של בית שמשמשים בה באופן תדיר ובתוכה יש ג"כ גינה שזרעין בה זרעים. מה שמתחדש בסע' זה הוא שאותם דינים שיש לקרפף המוקף מחיצות שיש בו זרעים (אותם למדנו בסע' הקודם) - יש ג"כ לחצר המוקפת מחיצות שיש בה זרעים. **דהיינו** - שכל שיש בה רוב זרוע או אפילו מיעוט זרוע שהוא בגודל למעלה מבית סאתיים - בטל מן החצר דין "הוקף לשם דירה" ובטלות המחיצות ממנה לענין שלא יכול לטלטל בתוכה יותר מ-ד' אמות.

החידוש הוא - דלא אמרין שחצר חשובה מקרפף והמחיצות אינן בטלות אפילו זרעו בהם זרעים, אלא דינה של החצר זהה לזה של הקרפף ובמקום בו בטלות המחיצות של הקרפף בטלות המחיצות גם של החצר.

הרחבה: הרא"ש הסתפק האם דינה של החצר שונה מזה של הקרפף שבגלל שימושה הקבוע כחלק מן הבית - לא יהיו המחיצות שבה בטלות אפילו נזרעו ברובה זרעים. **הטור** הביא דברי הרא"ש **וכתב שראוי להחמיר** (שדין חצר יהיה כדין קרפף), **ומדברי השו"ע משמע בפשטות שאין לחלק ויש להחמיר שדין חצר כדין קרפף (ובמג"א הסביר שהשו"ע פסק כן מחמת הספק)**.

אולם בשער הציון (סד') כתב שכלל אין מה להסתפק בדבר ובוודאי שדין חצר כדין קרפף - שכן עולם משיטת הריטב"א, ר"ח, רשב"א, ר"י מיג"ש ועוד.

¹²⁰ **לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית** - ברגע שברוב החצר יש גינה זרועה - נתבטל ממנה "היקף לשם דירה" משום שרובה זרעים והם מבטלים את ההיקף הזה. **לפיכך** - מן החצר לבית יהיה **אסור** לטלטל כי אמרנו שנתבטלו המחיצות ואיך יטלטל מהבית המוקף לחצר שאין לה מחיצות, אולם בחצר ובגינה עצמם **מותר** לטלטל אחד לשני משום שכל השטח כולו הוא פחות מבית סאתיים ובכ"ג כלל לא בעינן הוקף לשם דירה, אז על אף דלא הוי "הוקף לשם דירה" - מ"מ יכול לטלטל ביניהם.

¹²¹ כדין קרפף שאפילו הוא אם המקום הזרוע בו הוא מיעוט לעומת השאר - כל שיש בו בית סאתיים הוא מבטל א שם "הוקף לשם דירה" ואין לטלטל בה יותר מ-ד' אמות.

¹²² **אם הגינה (המקום הזרוע) הוא סאתיים או פחות** - אזי אינה מבטלת את החצר אבל מ"מ אין להוציא חפץ ממנה לבית. **ובמשנ"ב (פג') כתב** - שמלשון השו"ע משמע שעכ"פ - מחלק החצר כן יהיה מותר להוציא אל הבית ורק מחלק הגינה אסור, **אבל יש אוסרים גם בזה** להוציא מן החצר לבית משום שהחצר פרוצה ופתוחה לגינה וכשם שאסור לטלטל מן הבית לגינה - אזי ג"כ אסור לטלטל מן הבית לחצר (שהוא החלק שאינו זרוע), **וכתב המשנ"ב שיש מקילין בכך (להתיר להוציא מן הבית לחצר)** ובוודאי שיש להקל כשהחלק הזרוע הוא פחות מבית סאתיים, ויש מקילין עוד יותר - שאפילו מן הגינה הזרועה יהיה מותר לתוך הבית ועל זה יש לסמוך רק בשה"ד.

סיכום: שני עניינים נידונו בסע' זה: 1. שדין חצר כדין קרפף לענין חלק שזרעו בחצר (הנקרא גינה) - כל שהוא רוב או מיעוט א יש בו בית סאתיים - מבטל שם "מחיצות שהוקפו לדירה" וממילא אין לטלטל בתוכו יותר מד"א.

2. דין הוצאה מן הבית לחצר: ברור הוא שאם יש רק בית וחצר מוקפת מחיצות שמותר להוציא מזה לזה. השאלה היא במקרה דנן בו בחצר יש גם גנה של זרעים: לענין זה ברור שמהבית לגינה אסור כי הוי שני מקומות שונים והוי כמרושות היחיד לכרמלית, השאלה היא האם כשיש גינה זרועה זה משפיע שגם מן לחצר יהיה אסור להוציא כי היא פתוחה לגינה או שלא - ובוודאי יהי מותר להוציא אליה. **מהשו"ע משמע** שאסור להוציא מהגינה דווקא לבית אבל מן החצר מותר, ואולם במשנ"ב הביא שיש אוסרים אף מחלק החצר שאינו זרוע לבית, והכריע שיש לסמוך להרל אם החלק הזרוע הוא פחות מבית סאתיים.

סעיף יא' - קרפף שיש בו מים:

שו"ע - "קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים¹²³, אם ראויים לשתייה¹²⁴ אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים, ואפילו הם עמוקים הרבה; ואם אינם ראויים לשתייה דינם כזרעים¹²⁵, והוא שיהא בעמקם עשרה טפחים¹²⁶."

סעיף יב' - קרפף שקירה חלק ממנו:

שו"ע - "קרפף בית שלשה סאין וקירה ממנו בית סאה, מותר, אפילו¹²⁷ אם הקירו משופע¹²⁸."

¹²³ **מים שבקרפף- האם מבטלים ממנו שם הוקף לשם דירה כמו זרעים:** למדנו **במסכת עירובין דף כ"ד (ע"א):** "קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים סבור רבנן למימר כזרעים דמו ואסור אמר להו רב אבא משמיה דרבא **מים** כנטעים דמו ושרי אמר אמימר והוא דחזיין לתשמישתא אבל אם לא חזו לתשמישתא לא". **דהיינו** - מן הגמ' עולה שמים הראויים לתשמיש דינם כדן עצים שנטעים בקרפף- שדרכם להיות שם ולכן אינן משנים או מבטלים את דין הקרפף ועדיין חשיב כ"הוקף לשם דירה"(שאין לך דירה מעולה מזו שיש בה מים לשימוש). אבל אם אלו מים שאינם ראוי להשתמש בהם- הם פוגעים בדין "ההיקף לשם דירה" כי אין דרך דירה שיש בה מים מלוכלכים שכאלה.

¹²⁴ **ראויים למה צריכים להיות המים כדי שלא יבטל הדירה:** בשו"ע כתב שיהיו ראויים לשתייה, והוא כדברי רש"י שם שכן משמע ממנו, **אולם במשנ"ב(פה) כתב** - "ויש מקילין אף בשראויים לכביסה". **בשער הציון(פא)** מביא ראשונים רבים הסוברים שכל שהמים ראויים לשימוש כל שהוא כגון כביסה- סגי בהכי, וביניהם: **הרשב"א, רמב"ם, ריטב"א ועוד**, וגם שם סיים **שה"צ וכתב** - "ונראה דיש להקל... דהא הוא רק ספיקא דרבנן".

¹²⁵ כפי שהתבאר לעיל בסע' ט'- שכל שיש רוב זרעים או מיעוט זרעים אבל בגודל בית סאתיים ויותר- מתבטל שם הדירה.

עומק מקום המים:

- **עומק פחות מ-י' טפ':** השו"ע כתב שאם המים נמצאים בשלולית קטנה שהיא פחות מ-י' טפ' הוי ליה כטיט ורפש בעלמא ואין לכך חשיבות ובוודאי שאין להם דין זרעים לבטל את הקרפף מ"הוקף לשם דירה". **דהיינו** - רק במקום בו המים עמוקים יותר מ-י' אז אנו דנים אם הם ראויים לשימוש (ואז דינם כאילנות) או שהם מלוכלכים ואין בהם שימוש ואז דינם כזרעים.
- **אולם יש מס' ראשונים שחולקין וסוברים שאפילו במים שפחות מעשרה יש לדון אם ראויים הם לתשמיש או לא לענין שיתבטל שם "מוקף לשם דירה"**(אבל פחות מ-ג' טפ' גם הם מודים שודאי לא מבטל שם מוקף לשם דירה שהרי אפשר להשתמש שם בכל תשמיש החצר).
- **בור עמוק י' טפ' - נדון בפני עצמו ואינו מבטל "הוקף לשם דירה" בקרפף:** כתבו האחרונים(משנ"ב(פט'))- שאם הבור בו יש מים עמוק כמו באר-י' טפח' בשפתו או שמתלקט י' טפ' בפחות מ-ד' אמות- אזי חשיב כרשות בפני עצמו וכבר לא נכנסים לדון אם הוא פוסל דין קרפף אלא רק בו עצמו אסור לטלטל.

¹²⁷ **אפילו הקירו משופע**- הסיבה שמהני הוא משום דאמרינן "פי תיקרה יורד וסותם" דהיינו שכביכול יורדת מחיצה מהמקום בו נגמר הגג. **אלא שקשה מסימן שסא' ב'**- שם פסק המחבר שלא אומרים פי תיקרה יורד וסותם בגגות שהם משופעים- ואיך כאן כן אומרים כן? **ותירצו האחרונים**- שכאן מדובר בדין דרבנן שחכמים גזרו שייחשב לרה"ר שלא יבוא לטלטל ד"א ברה"ר אמיתית. ומכיוון שזה רק בדרבנן- הקלו בזה שנאמר פי תיקרה יורד וסותם אפילו בגג משופע. אבל בסימן שסא' איירי בדין תורה שבו לא אומרים פי תיקרה יורד וסותם.

¹²⁸ **קירה בית סאה:** למדנו בגמ' בעירובין דף כה'- "קרפף בית ג' וקירה בו בית סאה: **רבה אמר**- אויר קיריו מיתרו. **ורבי זירא אמר** אין אויר קיריו מיתרו"

ובגמ' העמידו מחלוקתם דווקא ב"אורזילא" = שהגג המקורה הוא משופע, אבל אם אינו אורזילא אלא מקורה בגג ישר- בזה כ"ע מודים שהא ממעט גודל הקרפף אם יש לו פי תיקרה שיורד וסותם] ותוס' בדת יחיד שגם פי תיקרה לא מועיל אפילו הגג אינו משופע אלא בד"אורזילא" דהיינו(לפי פירוש) כשיש קירו בנוסף ל-2 מחיצות(בצורת"ר") שצמודות זל"ז.

ונחלקו הראשונים הבנת דבריהם של רבה ור' זירא:

- **רש"י** - "אויר קיריו מיתרו" פירוש שזה קירה לא מועיל בשום דבר וגם הסאה המקורה נמדדת עם שאר הקרפף והוי למעלה מ-ב' סאים. לפי רש"י- **רבה מחמיר** ואומר אע"פ שקירה סאה- זה לא מוריד את גודל החצר ויש לה דין קרפף שיש בו יותר מבית סאתיים.

סעיף יג' - קרפף שנפרץ לחצר:

שו"ע - "קרפף בית סאתים מצומצם וחצר שנפרצו במילואם זה לזה, הקרפף אסור מפני שמקום המחיצה מיותר ונעשה יותר על סאתים¹²⁹".

סעיף יד' - תיקון הקרפף ע"י מחיצה חדשה ונפלה:

שו"ע - "קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מעשרה¹³⁰, והותר ע"י מחיצה זו שעל ידה בטלה מחיצה ראשונה שלא היתה לשם דירה, ואח"כ נפלה מחיצה אחרונה, חוזר לאיסורו".

• **רא"ש ורמב"ם** - "אזיר קירוי מתירו" צריך לומר, והיינו **שלפי רבה** מה שיש קירוי לסאה אחת- מפחית את גודל הקרפף לפחות מבית סאתיים ואז מותר לטלטל בו.

הלכה למעשה כתב הב"י - **שפוסקים לקולא כדעת רבי זירא, וכו"פ בשו"ע** - שכל שהוא מקורה בחלקו- זה מפחית את גודל הקרפף. **דהיינו** - שהלכה כרבה להבנת הרא"ש והרמב"ם - שקירוי מועיל, וכן שהוא מועיל כרוב ראשונים - אפילו בגג משופע, ולא כתוס' שאמר שקירוי מועיל דווקא בגג ישר שיש לו 2 מחיצות הדבוקות זל"ז.

¹²⁹**הציון**: יש קרפף שהוא בגודל בית סאתיים מצומצם ומותר לטלטל בו, והייתה מחיצה בינו לבין חצר שהיא רחבה ממנו. המחיצה הזו נפלה ועכשיו הוא פתוח לחצר ומקום המחיצה יצר מצב ששטחו נעשה גדול מעט מבית סאתיים. במקרה כזה הקרפף אסור בטלטול, כי הוא נעשה גדול מבית סאתיים, אבל החצר כן מותרת מכיוון שנשארו לה גיפופין מהצד והיא עצמה לא פרוצה במלואה אל הקרפף. וכן זה כפוף לכך שהפרצה לא יותר עשר אמות, דביותר מעשר אמות מ"מ נחשב כנפרצה לגמרי לקרפף ואין לטלטל גם בה.

אם הקרפף רחב מן החצר: ואז נפל הכותל ביניהם ולמעשה נשארו גיפופין על פני הקרפף ונחשב הוא שהחצר נפרצה אליו ולכן אין אותו חלק של הכותל שנפל מצטרף אל הקרפף והוא נותר קטן מבית סאתיים ולכן מותר לטלטל בו (**שער הציון, צא'**).

נקודות נוספות בעניין זה:

- אם בשני צידי הפירצה שנפל הכותל בין הקרפף לחצר - יש לחיים שנוצרו משבירת הפירצה - הפירצה נחשבת לסתומה כי אנו מתייחסים ללחיים הללו כאילו הכותל בעינו עומד.
 - כמה יתירה מבית סאתיים אוסר הקרפף? **דהיינו** - למדנו כאן שהקרפף היה בדיוק בית סאתיים ואז נפלה החומה המפרידה בינו לבין החצר והוא כבר יותר מבית סאתיים. על כך יש לשאול האם צריך שעובי החומה שנפלה היה אמה ויותר כדי שהשטח של הקרפף יהיה באמה יותר מבית סאתיים או שגם בפחות מכך חשיב יותר מבית סאתיים ואסור לטלטל? **הבה"ל (שבמקום) כתב** שמסתימת השו"ע משמע שאין צריך דווקא כותל בעובי אמה, ובכלל דסתם כותל אינו עב כלכרבה"ל תמה על הרא"ש ממנו משמע שבעין דווקא אמה ויותר מבית סאתיים]. **אבל החזו"א חלק על הבה"ל שבעין שתהיה בו אמה יותר מבית סאתיים - ובפחות מכך אין בעיה**.
- ¹³⁰ראה לעיל **סע' ו' ובשער הציון (צח') כתב** - שלא דמי לסע' ב' שם למדנו שאם נותן עפר צמוד לכותל הוא מבטלו ואפילו אחרי שנטול העפר עדיין חשיב שהכותל כשר ומוקף לשם דירה - **כי שם עוש מעשה של ממש בכותל ועושה שהכותל עצמו לא ייחשב לכלום ודמי לבנה אותו מחדש ממש**, אבל הכא לא עושה שום דבר בגופו של כותל ולכן כל שאין את המחיצה לפניו כבר לא מהני וחזר הכותל לקדמותו - כהוקף **שלא** לשם דירה.

סימן שסב' - איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל:

סעיף א' - דין מחיצה העשויה לצניעות או לשמור:

שו"ע - "כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה, אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה¹³¹ או לישוב בה כדי לשמור השדות¹³², היא מחיצה לטלטל מה שבתוכה, אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מבי' סאתים¹³³. הילכך אילן שענפיו יורדים למטה, אם אינם גבוהים שלשה מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברין לאילן הוא גבוה עשרה, חשוב מחיצה ומותר לטלטל בכולו¹³⁴; והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש, ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח, שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, אינה מחיצה. ודוקא עד בית סאתים, אבל יותר מבית סאתים, לא, אפי' נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות¹³⁵."

¹³¹ לשמור מה שיתנו בתוכה - דין מחסן: מחסן כזה העשוי מחיצות שכל מטרתו הוא לשמור למשל תבואה בתוכו - האם מחיצותיו יש להם כדין

מחיצות שלא נעשו לדור בתוכן?

בה"ל (ד"ה או לשמור) דן בכך וכותב - שיש לחלק ולומר שמחסן כזה אע"ג שכל עשייתו היא לשמירה על התבואה וכד' מ"מ מחיצותיו יהיו כדין מחיצות רגילות והוא משני טעמים: 1. שיש לו תיקרה וא"כ דמי יותר לבית ולא לחצר בה יש לדון בשביל מה נעשו המחיצות. 2. עאכו"כ אם במחסן שכזה דרך להשתמש לדברים נוספים ולכן לא הוי לשמר כ"כ.

¹³² בית דירה של שומר השדות - מכאן משמע ששדה שיש בו חדר בו נמצא השומר לא חשיב כבית דירה. אולם בבה"ל (ד"ה "כדי לשמור")

מביא בשם הב"ח שאם השומר יושב וישן שם גם בלילה, ואינו הולך ללון בביתו - הוא בכלל דירת אדם.

¹³³ מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה: למדנו בעירובין דף כו, א': "אמר ליה רב פפא לרבא... מחיצת האדריכלין לא שמה מחיצה משום

דלצניעותא עבידא". והסבירו רוב הראשונים (ר"ת, רשב"א, טור) שהכוונה היא שאינה מחיצה לעניין היקף של קרפף למעלה מבית סאתיים דבעינן שיהיו מוקף במיצה לשם דירה, אבל וודאי ובוודאי דחשיבא מחיצה לעניין דמותר לטלטל בתוכה.

אולם הרמב"ם בדעת יחיד תמוהה הסביר - שאינה מחיצה כלל גם לעניין שאסור לטלטל בתוכה אם מסתמכים עליה כמחיצה.

ובשו"ע פסק כרוב ראשונים - שאינה מחיצה לעניין היקף לשם דירה אבל היא כן מחיצה לעניין שמותר לטלטל בתוכה.

¹³⁴ שהכלל הוא - שכל מחיצה שהיא הויא מחיצה, אפילו מחיצה הנעשית מאליה.

¹³⁵ "גדר חיה" נחשבת למחיצה: היוצא מדברי השו"ע כאן הוא שגדר חיה יכולה כמובן להחשב כמחיצה אלא שיש להקפיד על מס' דברים: 1.

שתהיה סמוכה לארץ בתוך ג' טפחים מהאדמה, אחרת יכולים גדיים לעבור מתחתה ולא הוי מחיצה (ככל מחיצה). 2. שענפיה יהיו צמודים זה לזה ולא יהיה החם חלה למעלה מ-ג' טפ'. 3. שתוכל לעמוד בפני רוח מצויה.

חשוב לזכור - שכל זה מהני לעניין דהוי רה"י מדאו', אך אם היא מקיפה גדר גדולה מבית סאתיים - אין לטלטל בתוכה אא"כ נעשתה הגדר לשם דירה.

סעיף ב' - צירוף תל ומחיצה נמוכה:

שו"ע - "תל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה¹³⁶, שעשה עליו מחיצה גבוה חמשה¹³⁷, חשובה מחיצה לטלטל ולכל דבר¹³⁸."

סעיף ג' - מחיצה העומדת מאליה ומחיצה שנעשית בשבת:

שו"ע - "מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחיצה, כשרה¹³⁹. מחיצה שנעשית בשבת, כשרה והני מילי שנעשית בשבת בשוגג¹⁴⁰, אבל במזיד הויה מחיצה להחמיר לחייב הזורק מרשות הרבים לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה. והני מילי שלא היה שם מחיצה תחלה, אבל היתה שם והסירה וחזרה ונעשית, אפי' במזיד, חזרה להתירה הראשון¹⁴¹. כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהם ברשות הרבים, והבדילו גם

¹³⁶ וה"ה חריץ עמוק חמישה ועשה על שפתו מחיצה בגובה 5 טפ' (משנ"ב, יא').

¹³⁷ מה המרחק שצריך להיות בין המחיצה שבנה לקצה התל כדי שיצטרפו למחיצה אחת שלי' טפ'?

בבה"ל(ד"ה "שעשה עליו") הסתפק - מצד אחד כל שזה בתוך ג' לקצה התל - ודאי מצטרף כי כלבוד דמי, אבל אם רחוק ג' - כבר לא מצטרף משום שכבר אינו לבוד ודמי לסימן שנח', סע' ו' שם למדנו שמחיצה שהרחיק ג' טפ' ממחיצה אחרת - לא מצטרפת עמה. **מצד שני** - הרי קי"ל שתל המתלקט הוא כל שעולה י' טפ' בתוך ד' אמות, וא"כ ג"כ - הוי' י' טפ' בתוך ד' אמות, כגון שהתל עולה בב"א ה' טפ' ואז המרחק ד' טפ' מהקצה בנה מחיצה שעולה עוד ה' טפ' - הרי שיש לנו סה"כ י' טפ' בפחות מ-ד' אמות. **ואכן מן הגר"א נראה לקולא** - שמצטרף, ואילו מ**תה"ד נראה שאינו מצטרף**.

¹³⁸ גמ' מפורשת בעירובין דף צג, ב'.

¹³⁹ **מחיצה הנעשית מאליה**: דין מחיצה זו מוזכר בגמ' אגבשאלה אחרת - על לחי שצריכה להיתר מבו. לעניין לחי נחלק בגמ' בעירובין טו' אביי ורבא אם לחי משום מחיצה או משום היכר. מ"מ לכ"ע ברור שם שאם לחי הוא משום מחיצה אז אפילו שהוא עומד שם מאליו הוא כשר - כי מחיצה הנעשית מאליה כשרה. ומהי מחיצה הנעשית מאליה? זוהי מחיצה שאף אחד לא בנה אותו וגם לא התייחסו אליה מלפני שבת כמחיצה, אלא פתאום ראו שיש מחיצה - וזה בסדר לשמוך עליה ולהשתמש בה.

¹⁴⁰ **ביקש מאחר שיעשה לו בשוגג**: דהיינו - אדם שהיה צריך למחיצה כדי שיוכל לטלטל ולכן ביקש מאדם שלא יודע שאסור - שישים לו את המחיצה - **כתב על כך הרמב"ם** - דאע"ג שמי שעשה בפועל זה בשוגג - הרי שכיוון שאדם אחר ציווה עליו לעשות כן הוי' כמזיד ולכן **אסור לאותו אדם שביקש להשתמש במחיצה זו כדין מי שעשה בשוגג**.

¹⁴¹ **מחיצה שנעשתה בשבת: למדנו במסכת שבת דף קא, ב'**: "תניא - ספינות קשורות זל"ז - מערבין ומטלטלין מזו לזו. נגללו - נאסרו, חזרו ונפרשו - בין שוגגין בין מזידין בין אנוסים... חזרו להיתר הראשון. שכל מחיצה שנעשית בשבת בין בדוגג בין במזיד - שמה מחיצה. איני? והא אמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק (= לחומרא שהזורק לשם יהיה חייב כי זו רה"י, אבל לא נוכל לסמוך על כך לעניין שכול לטלטל בתוכה? [וא"כ קשה איך אמרת שכל מחיצה שהייתה וחזרה אפילו במזיד הוי' מחיצה ויכול לטלטל בתוכה?]) **עונה הגמ'** - "כי איתמר דרב נחמן אדמזיד איתמר" **דהיינו** - שמה שרב נחמן אמר שאין להקל ולהשתמש במחיצה - מדובר שהיא נעשתה בשוגג.

אלא שנחלקו הראשונים בהבנת דבריו:

- **רש"י, רבינו ירוחם** - כל שעשו במזיד את המחיצה, **אפילו הייתה כאן מחיצה בעבר** - גזרו חכמים שלא ישתמש בה בע"ש. **ובב"י כתב שכן משמע מהרמב"ם והרי"ף** שכתבו בסתם - מחיצה שנעשתה במזיד - אין לטלטל לתוכה.
- **תוס', ר"ן, טור** - רב נחמן אמר דבריו על מחיצה שנעשתה לכתח' בשבת - רק היא אם נעשתה במזיד או אומרים שאין להשתמש בה, אבל מחיצה שהייתה לפני שבת - אפילו חזר ועשאה במזיד - יכול להשתמש בה בשבת שגם עליה נאמר "חזרה להיתר הראשון". **פסיקת ההלכה - פסק השו"ע** - שמחיצה בשוגג הוי' מחיצה ובמזיד לא הוי' מחיצה אלא "כי הייתה שם מחיצה מע"ש. דהיינו - **פסק כתוס' וסיעתו**.

ולכא' תמוהה פסיקה זו של השו"ע - שהרי חרג דרך פסיקותו שהולך בד"כאחר שלושת עמודי ההוראה, ועוד דהוי' רבים מול מעטים? **ואכן במשנ"ב(כו') כתב להחמיר כדעת רה"פ וכן הזכיר בשער הציון(טז') שהסכימו כן הב"ח, נחלת צבי, לבושי יו"ט, א"ר, חמד משה ועוד, דלא כמג"א שניסה לומר שגם הרא"ש מסכים לר"ן.**

ביניהם במחצלות ועירבו יחד, מותרים לטלטל מזה לזה. נגללו המחצלות, נאסרו. חזרו ונתפרסו, אפי' במזיד, חזרו להיתרן הראשון.

סעיף ד' - טלטול בספינה:

שו"ע - "ספינה, מותר לטלטל בכולה, אפילו היא יותר מבית סאתים, דחשיב' מוקפת לדירה (וע"ל סי' שס"ו וסוף סימן שפ"ב). כפאה לדור תחתיה, הוי רה"י אף עליה. כפאה לזופתה, אין מטלטלין בה אלא בדי' אמות אם הוא יותר מסאתים".

סעיף ה' - ממה עושים מחיצה:

שו"ע - "בכל עושים מחיצה¹⁴², בכלים ובאוכפות, בין של ערב לבד כגון של חבלים, או של שתי לבד כגון קנים נעוצים בארץ, ומותרים עד סאתים אפי' ליחיד בישוב, ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו ג"ט¹⁴³; ואפי' בבעלי חיים, ובלבד שיהו כפותים, ואפי' באנשים¹⁴⁴ שעומדים זה אצל זה בפחות מג', ואפי' כשהם מהלכים¹⁴⁵ חשובים מחיצה וביניהם רה"י; והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה¹⁴⁶; ואפילו אחת מהם יודע,

סיכום הלכה למעשה: מחיצה שנעשית בשבת-אם בשוגג מותר להשתמש בה ובלבד שלא ביקש מאדם שיעשה לו בשוגג, ואם במזיד-אין להשתמש בה אפילו אם מקודם לכן היה המקום מוקף במחיצות, ואולי בשה"ד-יש על מי לסמוך שכן מסתימת לשונו של השו"ע משמע שאפילו במזיד מהני אם הייתה מחיצה מלפני.

¹⁴² **בכל עושים מחיצה:** כך למדנו במשנה בעירובין דף טו, א' - "בכל עושין לחיין, אפילו בדבר שיש בו רוח חיים". וכ' למדנו שם, דף טז, ב' - "מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים. שיעור חבלים ועוביין - יתר על טפח, כדי שיהא הכל עשרה טפחים. מקיפין בקנים, ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים".

¹⁴³ **לבד כסתום דמיא -** החידוש בדין לבד הוא שאע"פ שיש יותר פרוץ מעומד והוי לכאורה פרוץ המרובה על העומד, מ"מ בלבד יש לנו כלל שהוא נחשב כסתום לגמרי.

¹⁴⁴ מחיצת אנשים מועילה גם לחצוץ לעניין לדבר ד"ת במקום שאינו נקי (משנ"ב, לח').

¹⁴⁵ **מחיצה מבני אדם (אפילו הם מהלכים):** כך מספרת הגמ' בעירובין דף מד', ב': הנהו בני גננא [=גננים] דאעילו מייא במחיצה של בני אדם [שהעלו מים מרהר לרה"י ע"י מחיצה של בני אדם], נגדינהו שמואל [שמואל כנס והקפיד על מעשיהם מכיוון שזה היה בידיעתם של האנשים ואסור לעשות מחיצה בשל בני אדם בידיעתם]. אמר: אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת?"

ומיד לאחר מכן לומדת הגמ' שגם אנשים שהולכים יכולים להיות מחיצה: "הנהו זיקי דהוה שדיין בריסתקא דמחוזא, בהדי דאתא רבא מפירקיה אעלינהו ניהליה [אותם כלים של רבא-היה השמש שלו מכניס בשבת מרה"ר לרה"י ע"י מחיצת האנשים שהיו הולכים אחרי רבא לאחר השיעור שהוא העביר- והרי ודאי מדובר באנשים שהם הולכים והוי מחיצה]".

השו"ע פסק כן להלכה - שמותר לעשות מחיצה ע"י בנ"א רק בתנאי שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה (וכפי שמובר בהערה הבאה שאם הם יודעים הוי כעוש מחיצה במזיד בשבת). **אולם הרמ"א בסעיף ז' כותב** שמחיצת בנ"א מותרת רק בשה"ד, **ובשה"צ (כ') הסתפק** שמא באנשים מועטים אין להקל אפילו בשה"ד.

❖ הלכה למעשה- האם מותר לרקוד עם ס"ת בשמחת תורה ברחוב:

אם אין עירוב סביב אותו מקום- דאי שיהיה אסור להוציא את ס"ת ואפילו שאנשים סובבים אותו והוי מחיצת בנ"א וזאת משום שהרקודים מסביב יודעים שהם משמשים למחיצה. בנוסף לכך- אין איזה חיוב לרקוד ברחוב עם ס"ת וע"כ נחששו לישטת הרמ"א שאמר שאין לסמוך על מחיצת בנ"א אלא בשה"ד וכד'.

אולם- אם הרחוב רק חסר עירוב חצרות, כגון שבני החצר עירבו ביניהם אך יש שם גוי שגר איתם ולא מוכן להשכיר רשותו- **כתב המשנ"ב, בסימן שסו"ב (ב') ע"פ המתבאר בסימן שלנו -** שמותר לטלטל בחצר, אך להוציא מן הבית לחצר יהיה אסור. אולם לביהכ"ס יש דין חצר ולכן מותר להוציא ממנו לחצר.

¹⁴⁶ **מדוע במחיצת אנשים בעיניו שלא ידעו שעושים לשם מחיצה?**

אסור. ואפ"י אם לא הודיעם שעושה מחיצה עתה, אם קרוב הדבר שידעו, כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת לא יעשה מהם מחיצה עוד"¹⁴⁷.

סעיף ו' - אנשים שהגיעו להיות מחיצה בלא ידיעה:

שו"ע - "אם באו מתחלה שלא לדעת, אף על פי שאחר כך הרגישו, אין לחוש".

סעיף ז' - ישתמש במחיצת בני"א רק בשה"ד:

שו"ע - "יש מי שאומר¹⁴⁸ שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו, אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו".

רמ"א - "ואין לעשות מחיצה של בני אדם רק בשעת הצורך ובשעת הדחק. ואם שכח דבר אחד ברשות הרבים, יותר עדיף להוליך שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחיצה מלעשות מחיצה של בני אדם ושיביאנו גדול¹⁴⁹ (ב"י בשם שבולי הלקט סמ"ג וס"ה)".

כתב רבינו יהונתן (הובא בב"י) שאסור שהאדם שמשמשים בו למחיצה יידע שהוא נחשב למחיצה כי אם הוא יודע הוי מחיצה שנעשית במזיד ולמדנו לעיל שמחיצה שנעשית במזיד אינה מועילה לקולא=להתיר השימוש בה אלא רק להחמיר- שהזורק לתוכה חייב על שהכניס לרה"י. על כן, רק כשלא יודע האדם שמשמשים בו למחיצה- אז הוי מחיצה שנעשתה בשוגג ומהני לקולא שיהיה מותר לטלטל על ידה. ובמשנ"ב (לט') כתב בשם האחרונים - "אף דבמחיצה כזו (של בני"א) אין בה משום בנין בשבת, מ"מ אסור כשידעו כד"י שלא יבואו לידי זלזול בהלכות באסור שבת, ואפילו בד"עבד אסור, ודינו כמחיצה הנעשית במזיד".

¹⁴⁷ האם מותר לתקן עירוב שנתקלקל בשבת?

בסימן שז' פסק השו"ע כשיטת הרמב"ם- שכל היתר האמירה לגוי הוא דווקא בשבות, דאז הוי שבות דשבות שהתירו במקום מצווה/צורך/חולי. אולם תיקון עירוב בד"כ הוא באיסור תורה ולכא"י יש לאסור. אלא **שכתב הרמ"א בסימן רע"ב**, שרבים נהגו להקל כשיטת בעל העיטור המתיר אמירה לגוי אפילו באיסורי תורה.

המשנ"ב שם (ס"ק כה') הביא **שהח"א מתיר** לומר לגוי לקן עירוב שנתקלקל בשבת כדי שלא יבואו לידי מכשול. אולם **הנוב"י** אסר בזה. ותיקון ע"י ישאל יהיה אסור **א"כ** מתקן ע"י קשר עניבה **שהרמ"א בסימן שיז'**, ה' התיר אפילו אם עושה קשר אחד למטה. ¹⁴⁸ **שיטת הרמב"ם- בעיני שגם האנשים שהם המחיצה וגם מי שמתשמש בה לא יידעו שהם מחיצה**- ולכן כתב הרמב"ם שכל הדרך לעשות

מחיצה ע"י אנשים היא שמלבד שהם לא יידעו שהם משמשים כמחיצה- גם מי שמשמש בה לא יכול "לייצר אותה" כי גם לו אסור לדעת. אבל **הרשב"א ורה"פ לא סוברים** כן אלא סוברים שרק אלו שמשמשים בהם למחיצה- הם שאסור שיידעו אבל מי שמשמש בה- יכול לדעת. **ובמשנ"ב סיכום שכן הלכה**- שאפילו מי שצריך להשתמש בה יכול לסדר את המחיצה ובלבד שאלו שהם המחיצה לא יידעו על כך.

¹⁴⁹ **עדיף שתינוק יביאו דרך רה"י**- היינו דווקא שהקטן עושה את זה לצורך עצמו, **וכמבואר בבה"ל על סימן שמג"י**- שאז יש מקום להקל כיוון שהתינוק עושה לעצמו, אחרת חייב להפרישו כל שעושה את זה בשיל אביו וכד'.

סעיף ח' - פרוץ מרובה על העומד אסור:

שו"ע - "פרוץ מרובה¹⁵⁰ על העומד, אסור אלא אם כן כל פרצה מהם פחותה מגי' טפחים¹⁵¹."

¹⁵⁰ ע"פ מה אנחנו קובעים מה מרובה? האם מצרפים את כל הדפנות ביחד או שמא כל דופן בפני עצמה (משנ"ב, מה'):

למדנו במשנה בעירובין דף טו-ש"י שחנתה בבקעה והקיפיה כלי בהמה - מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים ולא יהו פרוצות יתירות על הבניין. כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, יתר מכאן אסור". הראשונים נחלקו בשאלה זו - האם כשיש 2 מחיצות שלמות והשלישית פרוצה ברובה - אנו מודדים את כל הדפנות ביחד ובסה"כ עדיין העומד מרובה וכשר או שמא דנים כל דופן בפ"ע ולכן הדופן השלישית נחשבת כמאן דליתה בכלל וא"כ יש לנו רק 2 דפנות טובות והשלישית כמאן דליתא דמיא ולכן לא כשר הערוב:

• רשב"א, ריא"ז, או"ז - מסתכלים על כל מחיצה בפ"ע - וכל שבאחת מהן יש פרוץ מרובה על העומד - כמאן דליתא דמיא.

• תוס', ריטב"א - מסתכלים על כל ההיקף כאחד ואם בסה"כ עומד מרובה על הפרוץ - הוי מחיצה ושרי בטלטול.

הכרעה: המשנ"ב (מה') מביא את שיטת הרשב"א בסתם ואחרי כן את שיטת התוס' כיש אומרים. ובשה"צ (ל) הוא מכריע כ: "מ"מ להלכה אין להקל".

עומד מרובה על הפרוץ - הרחבה: למדנו לעיל את הכלל שעומד המרובה על הפרוץ מכשיר את הדופן. למדנו עוד שלפי המשנ"ב - אין אנו דנים את כל הדפנות ביחד אלא כל אחת בפני עצמה ולכן גם אם יש 2 דפנות מלאות והשלישית הפרוץ מרובה בה - נחשבה כמאן דליתה (גם אם בסה"כ יש עומד מרובה על הפרוץ בכל הדפנות).

קעת באים אנו לדון - האם אפשר לו באוה דופן שעומד מרובה על הפרוץ גם אם הפרוץ הוא משנ הצדדים, כפי שיתבאר:

☒ הגמ' בעירובין דף י: אומרת - "אמר רבי יהודה - מביי שהו רחב חמש עשרה אמה - מרחיק 2 אמות [מן הכותל] ועושה פס שלש אמות]

לסתום הפתח, ונמצאו חמש אמות אלו סתומות, שפרצת שתי האמות ניתרת ב-ד' האמות של העומד שמרובה עליהן. דהיינו - אנו

מחשיבים כאילו יש כאן 5 אמות של עומד (2+3 של לבוד) ואז יש לנו פרצה של פחות מעשר וחשיב כדופן נוספת". ממשיכה הגמ'

ושואלת: "ואמאי אתה מצריך אותו לעשות דופן של ג' אמות? יעשה פס אמה ומחצה [מצד אחד של הכותל] וירחיק 2 אמות, ויעשה

פס אמה ומחצה [לצד פתח הגדול]? "עונה הגמ' - "שמע מינה [משלא אמרת לעשות אמה ומחצה ועוד אמה ומחצה] עומד מרובה על

הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד דהיינו - שמה שאנו אומרים שעומד מרובה על הפרוץ זה לא בסה"כ של כל אותו דופן אלא צריך

שהעומד עצמו יהיה מרובה יותר מהפרוץ לפחות מצד אחד שלו. ז"א שלא יתכן שיש לך עומד שהוא למשל אמה וחצי ושני הצדדים שלו

יש פרוץ יותר מאמה וחצי - שנתייחס לזה עומד מרובה על הפרוץ - גם אם יש לי עוד הרבה עומדים כאלה. כי פחות מצד אחד שלו הוא

חייב להיות מרובה מהפרוץ שמאחד מצדיו". הגמ' מנסה לומר שאין פה כלל קבוע - "לעולם אימא לך הוי עומד [שגם עומד משמני

הצדדים שלו יש פרוץ יותר ממנו - הוי עומד אם בסה"כ יש יותר עומד באותה דופן, והסיבה שכאן זה לא מועיל היא כי זה מקרה מיוחד

שבו - "ושאני הכא דאתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה".

הראשונים נחלקו בהבנת מסקנת סוגיה זו:

• רשב"א - באמת עומד מרובה על הפרוץ משני צדדים לא הוי עומד ומסקנת הגמ' (שזה מקרה חריג) היא רק לדיחויא בעלמא ואינה למעשה.

• תוס' - באמת עומד מרובה על הפרוץ משני צדדים הוי עומד, ורק במקרה חריג כמו זה שבגמ' - ששני הצדדים הם גדולים מהעומד אז אומרים שעומד בטל ולא מועיל.

פסיקת ההלכה בדיון עומד מרובה על הפרוץ משני צדדים: המשנ"ב (מה') פסק שהוי עומד, ובשה"צ כתב שדווקא בעומד גמור ולא ע"י לבוד.

עפ"ז כתב המשנ"ב כדוגמא - מקרה בו יש צד שרוחבו 15 אמות, שניתן להכשירו כדופן כך (מקרא: עומד - פרוץ):

אמה - אמה - 2 אמות - 7 אמות - 2 אמות - אמה = סה"כ יש לנו כאן 6 אמות שהם עומדות אבל כיוון שלעולם ליד כל עומד יש לפחות דופן

אחת שהוא יותר מן הפרוץ שבה - אזי הפרוץ בטל אל העומד ונמצא שיש כאן למעשה - 5 אמות של עומד מכל צד עם פירצה גדולה של

7 אמות באמצע לכן זה מועיל וטוב.

❖ היוצא למעשה - שיש לנו 2 מקרים בהם מחיצה שבמציאות הפרוץ שבה מרובה על העומד אבל בכל זאת היא נחשבת למחיצה: 1. ע"י

לבוד (פחות מ-ג' טפ' בין מחיצה למחיצה). 2. כשמשיני צידי העומד אין פרוץ שגדול ממנו כפי שהתבאר לעיל.

¹⁵¹ אין דין פרוץ מרובה על העומד ב"לבוד": תלמוד בבלי מסכת עירובין דף טז עמוד ב' למדנו:

"מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים. שיעור חבלים ועוביין - יתר על טפח, כדי

שיהא הכל עשרה טפחים. מקיפין בקנים, ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים". דהיינו - שאע"פ שבסך הכל יש יותר פרוץ מעומד - כיוון

שהמרחק בין החבלים/קנים הוא פחות מ-ג' טפ' הרי זה לבוד ונחשב כאילו זה מלא לגמרי.

סעיף ט' - פרוץ כעומד ודין פירצה הגדולה מ-י' אמה:

שו"ע - "פרוץ כעומד¹⁵², מותר בין בשתי בין בערב¹⁵³; ובלבד שלא יהא במקום א' פרוץ יותר מעשר¹⁵⁴. אבל עד עשר אמות מותר, מפני שהיא כפתח¹⁵⁵".

סעיף י' - צורת הפתח:

שו"ע - "אם עשה צורת פתח¹⁵⁶, אפי' לפרצה יתירה מעשר, מותר. ואפי' לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן, מותר. והני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דיורין, אבל בבקעה לא מהני בשכל הרוחות על

¹⁵² "כעומד" - שכל שהם שווים הכל שרי. רק במקום בו הפרוץ מרובה על העומד אז הוי ביטול של העומד.

¹⁵³ גם בשתי וגם בערב יש את הכלל "פרוץ כעומד- שרי": בשתי בוודאי ק"ל פרוץ כעומד שרי. לגבי ערב- רב המונא בעירובין טז': הסתפק בכך ולא הגיעו להכרעה, ונחלקו בכך הראשונים- כאשר רובם- ראב"ד, רא"ש, רמב"ם סברי דאין לחלק ובשניהם- בין בשתי בין בערב- הדין הוא שווה שפרוץ כעומד שרי.

¹⁵⁴ עד י' אמה הוי פתח- למעלה מכן- אוסר את הכל: כך למדנו בגמ' בעירובין דף טו עמוד ב':

"שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה כלי בהמה - מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים, ולא יהו פירצות יתרות על הבנין. כל פירצה שהיא כעשר אמות - מותרת, מפני שהיא כפתח. יתר מכאן - אוסר".

¹⁵⁵ כללים נוספים במחיצות (משנ"ב, ב, נ):

- כל מחיצה שהיא חייבת להיות בתוך ג' מהארץ: ואפילו היא מחיצה גבוה ומלאה- אם יש בחתיתה חלל של ג' טפ' ויותר מן הארץ- לא שחיבה מחיצה לענין העירוב- דסו"ס הגיים יכולים לילך מתחתם ולא הוי מחיצה.
- מחיצה שהיא בגובה פחות מ-י' והשלים גובהה ע"י מחיצה מעליה שרחוקה ממנה ואינה ממש מעליה: כל שהרחיק ג' טפ' בין המחיצה התחתונה לעליונה- לא ניתן לצרפם יחד את-2 המחיצות ולכן לא חשיב מחיצה של י'.

¹⁵⁶ דין צורת הפתח- מקורות ופסיקת הלכה:

בדין זה של צורת הפתח מצאנו מס' סוגיות מרכזיות:

- המשנה הראשונה במסכת עירובין- מבוי- אם יש לו צורת הפתח- אע"פ שהוא רחב מ-י' אמות- אין צריך למעטו.
- עירובין יא'- רב חולק על תנא דמתניתין ואומר שיש לשנות את המשנהגבי מבוי- שכל שהוא רחב מ-י' צריך למעטו, אפילו אם יש לו צורת הפתח, דלא מועילה צורת הפתח ביותר מ-י'.
- מתוך דברי רב מסיק רב יוסף- כמו שצורת הפתח לא מועילה לפתח יותר מ-י' במבוי כך היא לא מועילה לפרוץ מרובה על העומד. [אך מנגד נאמר על אותה הדרך- שאם נלך כת"ק של המנשה שאומר צורת הפתח מועיל במבוי שפתחו גדול מ-י'- נאמר שה"ה שהיא מועילה לפרוץ המרובה על העומד אפילו יותר מ-י'].
- עירובין יא' עמ"א- נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן לגבי אדם שהקיף עצמו מ-ד' צדדים ע"י צורת הפתח: "מעש באדם אח מבקעת בית חורתן שנעץ ד' קונדיסין בארבע פינות השדה ומתחזמה עליהם, ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים. ואמר ריש לקיש- כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת לטלטל בתוכו]. ורבי יוחנן אמר- "לכלאים התירו לו, לענין שבת לא התירו לו. ומכאן משמע בינתיים שרבי יוחנן לא מתיר בצורת הפתח בשבת, אולם אחרי ז' הגמ' מבררת ומסבירה שכל מחוקתם היא דווקא בעשה צורת הפתח מהצד, אבל אם עשה אותה בצורה רגילה- גם רבי יוחנן יודה ששריץ
- מכאן מוכח- שגם רבי יוחנן מודה שאם הקנה העליון הוא מעל לשני הקנים האחרים- דהוי צורת הפתח הכשרה ואפילו אם היא מכלד' הרוחות(אלא שלת"ק דמתניתין אפילו בצורת פתח שהיא גדולה מ-י' טפ' ואילו לרב דווקא בצורת פתח שהיא פחות מ-י' טפ'. [החידוש מהסוגיה הוא שצורת הפתח יכולה להיות גם מ-ד' צדדים].

שיטות הראשונים בסוגיה:

- תוס', רשב"א- הלכה כת"ק בריש עירובין- שצורת הפתח מהני במבוי אפילו פתוח יותר מ-י' אמות. וא"כ נמשך עם האנלוגיה של רב יוסף בעירובין יא'- כשם שצורת הפתח מהני במבוי אפילו יותר מ-י' שנחשב כסגור- ה"ה שהיא מועילה בפרוץ המרובה על העומד- להחשיבו כסגור. וזה נכון אפילו ב-ד' מחיצות וכמו שלמדנו בעירובין יא', א' שגם רבי יוחנן מודה שכל שהוא צורת הפתח כתיקנה- שני קנים ואחד מעליהם- מועיל אפילו מ-ד' רוחות.

ידי צורת פתח¹⁵⁷. ולהרמב"ם אין צורת הפתח מועיל לפרצה יותר מעשר, אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ (ואז מהני אפי' בבקעה בכל הרוחות) (בי"י בשם סמ"ג וסמ"ק).

- **רמב"ם, סמ"ג, סמ"ק - צורת הפתח מועילה ב-2 דרכים:** הלכה כרב מול ת"ק ולכן עקרונית כל שיש פתח גדול מ-י' לא מועילה לו צורת הפתח, אא"כ מדובר בעומד מרובה על הפרוץ. **דהיינו:** או שמדובר שהעומד מרובה על הפרוץ - ואז צורת הפתח מועילה אפילו בפירצה גדולה מ-י', או שמדובר בפרוץ מרובה על העומד - ואז אינה מועילה אלא בפירצה עד גדל י'. ולשיטתו - כל שצורת הפתח היא לפחות מ-י' - זה מועיל כאמור אפילו בפרוץ מרובה על העומד ואפילו להקיף כולו ובבקעה.
- **רא"ש - הרא"ש לא התייחס במפורש למחלק' ת"ק ורב אי צורת הפתח מהני ביותר מ-י', אלא דן בסוגיה האם אותה צורת הפתח (דמועילה לת"ק ביותר מ-י' ולרב עד י') תועיל גם כשהיא מכל ד' הרוחות:**
הרא"ש פותח בשאלה - אם צורת הפתח מועילה מכל ד' הצדדים אז מדוע יש לחכמים קולא מיוחדת של "פסי ביראות", הרי קל הרבה יותר לבנות את אותה צורת הפתח מסביב לבאר ויועיל לענין שמותר לטלטל שם? **ועוד הוא שאל -** מדוע בשיירא החונה במדבר הצריכו להקיף בג' חבלים זה למעלה מזה ולא בצורת הפתח שהיא קלה בהרבה?
לשאלות אלו הוא נותן 2 תשובות: א. מבחינה טכנית עדיף פסי ביראות כי בצורת הפתח עלולים להיתקל הגמלים הטעונים שהם מאוד גבוהים והם יפילו אותה. ב. שלא מועילה צורת הפתח מ-ד' צדדים כי אם בחצר ובמבוי אבל בבקעה שאין בה דירין לא מהני] ובסברא מודע שבבקעה לא תועיל צורת הפתח לעומת חצר או מבוי - **כתב הלבוש (מובא במשנ"ב, נו')** - שבמקום בו יש הרבה דירין הדרך היא שיש שם פתחים הרבה, אבל במקום בו לא דרים כמו בקעה - אין דרך להיות שם הרבה פתחים ולכן צורת הפתח לא מהני).
- **השאלה הגדולה היא כאיזה מתירוציו של הרא"ש עלינו לנקוט:** הטור פסק כתירוצו השני ולכן כתב שלא מועילה צורת הפתח מ-ד' רוחות כשזה בבקעה, אבל הב"י חלק וכתב שהטור מחמיר ולכן פסק כתירוצו השני של הרא"ש, משמע ממנו שצורת הפתח מועילה מ-ד' רוחות אפילו בבקעה ובכל מקום שאין בו דירין.
- **סיכום:** בבואנו לדון בדין "צורת הפתח" יש להתייחס לשני עניינים: א. האם צורת הפתח מועילה דווקא בפתח הקטן מ-י' (כשיטת רב) או שמא גם בפתח הגדול מ-י' (כשיטת ת"ק) דמתניתין. ב. בצורה שבה מועילה צורת הפתח - האם זה גם כשהיא כל ד' הרוחות.
פסיקת השו"ע: לגבי השאלה האם צורת הפתח מועילה ביותר מ-י': **פסק כתוס' וסיעתו -** "אם עשה צורת הפתח, אפילו לפירצה יתרה מעשר - מותר". ובסוף דבריו הביא את שיטת הרמב"ם כדעת יחיד - "ולהרמב"ם אין צורת הפתח מועיל לפירצה יותר מעשר, אא"כ עמד מרובה על הפרוץ".
- ולגבי השאלה האם צורת הפתח מועילה אם היא מ-ד' רוחות: כתב (כרא"ש בתירוצו השני): "הני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דירין, אבל בבקעה לא מהני בשכל הרוחות על ידי צורת הפתח" (ובמשנ"ב (נד') הסביר שמה שלא מועיל זה דווקא כשממש כל ההיקף הוא ע"י צורת הפתח, אבל אם יש היקף מסויים באותה בקעה תועיל צורת הפתח לסגור כל פירצה הגדולה מ-י' (לשיטת סתמא דשו"ע שפסק שצורת הפתח מועילה בלמעלה מ-י') ואפילו היה הפרוץ מרובה על העומד.
- **ובבה"ל (ד"ה אבל בבקעה) כתב שמסתימת השו"ע והטור ומתוס' משמע -** שבבקעה לא מועילה צורת הפתח אפילו בפתח פחות מעשר, אולם המשיך שם וכתב - **שבזוודאי יש לסמוך לדינא על הסמ"ג, סמ"ק ורמב"ם החולקים וסוברים שכל שהוא פחות מ-י' - מהני צורת הפתח אפילו בבקעה. וכ"פ הח"א.**
- **המשנ"ב (נט') כתב להלכה:** "ונכון לחוש לדברי הרמב"ם שגם דעת הסמ"ג והסמ"ק הוא כן".
- **הלכה למעשה - עירוב לחיילים הישנים בשטח:** דינם כדין שירא שחנתה בבקעה - שלא מועילה צורת הפתח של יותר מ-י' אמות כשהיא מכל ד' הצדדים. אלא יכולים לסמוך על הבה"ל שאמר שניתן לסמוך על הרמב"ם (וסמ"ג וסמ"ק) שצורת הפתח בפחות מ-י' אמות מהני אפילו בבקעה, ובמצב כזה יצטרכו כל חמישה מטר לעשות צורת פתח חדשה. אום, אם מדובר במשטח שיש בו דפנות אלא שביניהן יש פתחים גדולים למעלה מעשרה - בזה מהני צורת הפתח אפילו ליותר מ-י' אמות.
- **האם צורת הפתח ב-ד' רוחות מחשיבה את המקום לרשות היחיד לחייב את הזורק לשם מרשות הרבים (בה"ל ד"ה "כשכל"):**
הפמ"ג הסתפק בשאלה זו, והבה"ל כתב שהדבר תלוי לכא' במחלוקת הפוסקים - שלכא' ניתן ללמוד מדברי תוס', רא"ש ורשב"א ששאלו מדוע לא עושים צורת הפתח ליד באר במקום לעשות פסי ביראות - הא לנו שהם חושבים שצורת הפתח תועיל גם ברה"ר (שהרי באר היא ברה"ר) כמו פסי ביראות? אבל הרבה ראשונים הסבירו שהכוונה שם דווקא שיש 2 דפנות וכד' מלבד פסי הביראות ולכן תועיל צורת הפתח, אבל אם מכל הצדדים הוי צורת הפתח - לא מועיל ברה"ר לעשותו לרשות היחיד וממילא גם לא חשיב לרשות היחיד את הזורק לתוכה.
ובבה"ל מסיים - שאם מדובר באמת במקום שיש מחיצות משני צדדים וצורת הפתח בין הצדדים האחרים בזוודאי לכל"ע חשיב רה"י לחייב את הזורק לתוכם.

סעיף יא' - מהי צורת הפתח:

שו"ע - "מהו צורת פתח¹⁵⁸, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אפי' אינו נוגע בהן אלא שיש ביניהם כמה אמות, ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן י"ט ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון¹⁵⁹. ואם חיבר הקנה העליון לשני

¹⁵⁸ כיצד עושים "צורת הפתח": בגמ' בעירובין יא', ב' למדנו כיצד עושין צורת הפתח: "תנא: צורת הפתח שאמרו - קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן".

- **האם הקנה מלעלה צריך לגעת באלו שמן הצדדים:** הגמ' מביאה מחלק' אמוראים לגבי דין זה: "צריכין ליגע או אין צריכין ליגע? רב נחמן אמר: אין צריכין ליגע. ורב ששת אמר: צריכין ליגע. אזל רב נחמן ועבד עובדא בי ריש גלותא כשמעתיה, אמר ליה רב ששת לשמעיה רב גדא: זיל, שלוף שדינהו. אזל שלף שדינהו. אשכחיהו דבי ריש גלותא חבשוהו. אזל רב ששת קם אבבא, אמר ליה: גדא, פוק תא! נפק ואתא".
רוב הראשונים וביניהם הר"ף, רא"ש ורמב"ם פסקו כרב נחמן דאמר שאין צריכין ליגע, משום שיש ברייתא שמסייעת לו, וכ"פ בשו"ע, והטעם - דאמרינן "גוד אסיק מחיצתא".
- **צורת הפתח שעשאה מן הצד אינה מועילה:** כך למדנו בגמ' שם: "גופא, אמר רב חסדא: צורת הפתח שעשאה מן הצד - לא עשה ולא כלום, אלא על גבן".
ונחלקו הראשונים בהבנת המושג "עשאה מן הצד":
 - רש"י ורא"ש - שלא נתן הקנה העליון על שני הקנים העומדים אלא חיברו להם מן הצד. והטעם שלא מהני - דלא דמי לפתח רגיל בו המשקוף הוא מעל על 2 המזוזות.
 - רמב"ם ורי"ף - הכוונה היא שהפתח הוא בצד הכותל - בסמוך לקרן זווית - ובזה לא מהני צורת הפתח כי אין דרך בני"א לעשות את הפתח בקרן זווית.

למעשה כתב הבי"ש שאע"פ שהרמב"ם ורי"ף לא פירשו כרש"י - "לענין דינא משמע דאף לדידהו אם חיבר הקנה העליון לשני הקנים מצדיהו לא מהני". דהיינו - שכולם מסכימים לדינא שקנה שחיבר אוו מהצד ל-2 הקורות לא מועיל אלא צריך שיהיה במדויק מעל ל-2 הקורות. וראה בהמשך על כך שכתבנו שהקנה מלמעלה צריך להיות באופן מדויק לחלוטין ולא מהני סטיה אפילו כל שהיא מן המזוזות.

לט"ז יש שיטה יחידנית שאינה מתקבלת להלכה והוא סובר שאם עשאו מן הצד וחיבר את הקנה העליון מן הצד בגובה של שתי המזוזות - בזה מהני אפילו שהוא מצד, אך כאמור - כל האחרונים חולקים עליו שקנה מהצד לא מהני בכל גוונא.

☒ קנה שיש עליו כמין צורת V ונתן החוט בתוכו: כתב המשנ"ב (סד) שאם הקנה דלמעלה תחוב בקנה שקצת נחקק ויוצא שצורת ה V בולט על הקנה מלמעלה - מסתפק בכך הפרי מגדים. ובשער הציון (נב) מביא שהמקור חיים מיקל בכך.

☒ נועץ מסמר בראש הקנה ומלפף עליו את החוט - כתב המשנ"ב (סד) שזה כשר כי ס"ס החוט מעל ל-2 המזוזות.

☒ שיטה מחמירה בהנחת חביות תחת עמודי חשמל וכד' - מצוי הוא, שכדי לעשות עירוב סביב מקום משתמשים בחוטי החשמל כאשר מציבים מתחתיו חביות דהוי כ-2 קורות. אולם, בספרו של הרב לנגה הוא מביא שיש סוברים שאין לעשות כן ואין להכשיר צורת הפתח שעשאה מן הצד ע"י חביות וכד' - מכיון שהרואים חושבים שצורת הפתח כשרה גם אם עשאה מן הצד ואינם מבינים שהזה כשר מכיון שהניחו שם חביות שהם מתחת לחוט שמלמעלה. אולם למעשה הרבה לא חוששים לחומרא זו.
- **האם צורת הפתח צריכה היכר נוסף כגון ציר:** הגמ' את דעת רב חסדא המצריך לצורת הפתח היכר נוסף כציר של דלת: "ואמר רב חסדא: צורת הפתח שאמרו - צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת, ואפילו דלת של קשין. אמר ריש לקיש משום רבי ינאי: צורת הפתח צריכה היכר ציר".
להלכה נחלקו הראשונים בדין זה אך רובם (וביניהם - הרי"ף, רמב"ם, הגהות אשרי ועוד) לא הזכירו ולא הצריכו היכר של ציר, ובב"י כתב - "וכן עמא דבר" שלא בעינן היכר של ציר, ואכן בשו"ע לא הזכיר שצריך.
¹⁵⁹ שיהיו המזוזות מכוונות כנגד הקנה העליון: כך למדנו בעירובין י, ב' - "אמר רב חסדא - צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום", והטעם - כי פתח רגיל המשקוף שלו הוא בדיוק מעל ל-2 המזוזות. ועפ"ז כתב הבי"י שצריך להיות במדויק ואפילו הם רחוקים מעט ולא בדיוק מתחת לקנה - לא מהני, ובוודא שבכה"ג לא אמרינן לבד - "וה"ה פחות מטפח עד שיהיו מכוונין ממש".

הקנים, או לאי מהן מן הצד, לא מהני. וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא¹⁶⁰, אפילו של קש או של קנים; אבל קנה שעל גבן סגי בכל שהוא, ואפילו גמי מהני¹⁶¹.

סעיף יב' - צורת הפתח בפתח של "כיפה":

שו"ע - "כיפה¹⁶¹ פני שער העשוי ככיפה, רש"י, אם יש ברגליה, דהיינו קודם שהתחיל להתעגל, י' טפחים, מותרת משום צורת פתח¹⁶²."

סימן שסו' - דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו:

סעיף א' - מהו עירוב חצירות:

שו"ע - "חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו, דהיינו שגובים פת מכל בית ובית ונותנים אותו בא' מבתי החצרות, שע"י כך אנו רואים כאילו כולם דרים באותו הבית וכאילו כל החצר מיוחד לאותו בית¹⁶³."

לפי זה - גם במקום בו 2 המזוזות אינן מקבילות או יושבות זו מול זו - מ"מ צריך לדאוג שהקנה מלמעלה יהיה בדיוק מעל שניהם - דומיא דפתח. אולם, כתב המג"א, שאין שום בעיה שיהיה אחד מהקנים גבוה מחברו הרבה ויהיה הקנה ההעיון בשיפוע עליהם - כל עוד שהוא בדיוק מעל לשני הקנים (שהם מהצד).

גם במקרה בו רק אחת מן המזוזות איננה מכוונת כנגד הקנה שלמעלה - ג"כ לא מהני (משנ"ב, סג').

¹⁶⁰ רמת החוזק של הקנים שבצדדים ושל הקנה העליון. עירובין יא' - "אמר רב חסדא - צורת הפתח שאמר - צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת ואפילו דלת של קשין."

זה לשון תשובת הריב"ש (סי' תה'): "והלחיים שהם מזוזות הפתח - די להם כשתהיינה בריאות לקבל דלת של קשין... אמנם הקנה למעלה סגי בכל שהוא כמו שאמר בירושלמי אפילו קנה מכאן וקנה מכאן וגמי על גביהן". ועפ"ז כתב המשנ"ב (ב"סא) - "והוא הדין (שהקנה מלמעלה יכול להיות) ע"י חבלים".

דהיינו - אותן 2 מזוזות = הקנים שבצד צריכים להיות חזקים כך שלא יזוזו ברוח מצויה, אבל הקנה שעל גביהן מותר שיזוז ע"י הרוח וצריך רק להיזהר שלא ינטל לגמרי ע"י הרוח. אולם, יש מן האחרונים המחמירים בכך - ולשיטתם הקנה העליון צריך להיות מתוח וחזק כך שלא תנידנו הרוח.

¹⁶¹ צורת הפתח בכיפה: למדנו במסכת עירובין דף יא עמוד ב' -

"תנינא; כיפה, רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטריין. ושנין שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת", ועפ"ז כתב הרשב"א דה"ה לעניין צורת הפתח - דבל שיש לה מזוזות ישירות בגובה י' וקשת מעליהן - הוי צורת הפתח.

¹⁶² הרחבה: נראה כי ישנה כאן מחלק' ראשונים באיזו דרך אנו אומרים שהכיפה נחשבת לצורת הפתח:

- רש"י - דווקאם אם בהיקף החיצוני היא בנויה באופן ישר, בצורה כזו שיש לנו קשת שמחוץ לה יש מסגרת ישרה כמו בשערים של העיר העתיקה. אבל אם זו רק קשת בפני עצמה - אנחנו לא מחשיבים את קשת כקנה מלמעלה.
- רמב"ם - גם בקשת רגילה, כל שיש לה 2 רגלים של י' אמה - הקשת שמעליה נחשבת לקנה מלמעלה והוי צורת הפתח.

¹⁶³ עירוב חצירות: דין זה מוזכר בגמ' בשבת דף ו', א': "חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין, עירבו - מותרין, לא עירבו - אסורים".

וברמב"ם, הלכות עירובין פרק א' מאריך לבאר:

"חצר שיש בה שכנים הרבה כל אחד מהם בבית לעצמו דין תורה הוא שיהיו כולן מותרין לטלטל בכל החצר ומבתיה לחצר ומהחצר לבתים מפני שכל החצר רשות היחיד אחת ומותר לטלטל בכולה... אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירון עד שיערבו כל השכנים כולן מערב שבת, אחד חצר ואחד מבוי ואחד המדינה, ודבר זה תקנת שלמה ובית דינו הוא... ומפני מה תיקן שלמה דבר זה, כדי שלא

סעיף ב' - דין מחנה, שיירא וכד' בעירובי חצירות:

שו"ע - "יושבי אוהלים או סוכות, או מחנה שהקיפוהו מחיצה, אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם; אבל שיירא שהקיפוהו מחיצה, אין צריכים לערב לפי שכולם מעורבים ואין אותם אוהלים קבועים להם¹⁶⁴".

יטעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות כך מותר להוציא מן המדינה לשדה ולהכניס מן השדה למדינה, ויחשבו שהשוקים והרחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכמדברות ויאמרו שהחצרות בלבד הן רשות היחיד וידמו שאין ההוצאה מלאכה ומותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

... לפיכך תיקן שכל רשות היחיד שתחלק בדירון ויאחז כל אחד ואחד בה רשות לעצמו וישאר ממנה מקום ברשות כולן ויד כולן שוה בו כגון חצר לבתים, שנחשוב אותו המקום שיד כולן שוה בו כאילו הוא רשות לרבים, ונחשוב כל מקום ומקום שאחז כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו שהוא בלבד רשות היחיד, ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כולם שוה בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד עד שיערבו כולן אף על פי שהכל רשות היחיד".

☒ עירוב בין בתים שאין ביניהם חצר - חשוב לציין את שיטת המג"א ועוד אחרונים שהביאם המשנ"ב (ב') שעירוב חצירות נדרש גם

כדי לטלטל בין בית לבית אפילו אין ביניהם חצר וכגון שיש ביניהם פתח משותף או חלון.

לפי זה - כתב בשש"כ (פי"ז, סע' יד') שאסור (ללא עירוב חצירות) להוציא חפץ מדירה שבבית משותף ולהניחו בחדר המדרגות או להיפך. כמו"כ אסור להעביר חפץ מדירה אחת לחברתה דרך חדר מדרגות - הגם שהכל מוקף ב-ד' רוחות - "ואם שתי רשויות היחיד אינן מיוחדות לאותו בנ"א, כגון שתי דירות בבנין אחד, או שני חדרים בדירה אחת שפתוחים זה לזה, וכל אחת שייכת לאדם אחר - אין היתר לטלטל מאחת לשניה בלא שיעבו עירובי חצירות, וזאת אפילו הן סמוכות זו לזו ואין צריך לעבור דרך רשת אחרת כדי להגיע מאחת לחברתה... לכן - עגלת ילדים הנמצאת בחדר מדרגות - אסור אפוא להביאה לדירה הפרטית".

אבל בשו"ת "אור לציון" (לא') העלה להתיר להוציא מדירה בבני מגורים משותף לחדר המדרגות - משום דחדר מדרגות מקורה ואינו בכלל הגזירה על חצר משותפת שאמנן היא רשות היחיד אבל אינה מקורה. במנחת אהבה חלק על האור לציון.

☒ עוד חשוב לציין - שעירוב חצירות נוגע להוצאה מן הבית לחצר או למעבר מבית לבית, אבל החצר עצמו שהיא מוקפת והיא רשות היחיד - בוודאי מותר לטלטל בה כמה שרוצה, אפילו אם שכחו ולא עשו עירוב חצירות.

¹⁶⁴ האם יושבי אוהלים/ אנשי מחנה/ ההולכים בשיירה וכד' חייבים בעירובי חצרות:

- במסכת עירובין דף יז, א' למדנו במשנה: "ארבעה דברים פטרו במחנה: מביאין עצים מכל מקום ופטורין מרחיצת ידים, ומדמאי, ומלערב". דהיינו - שאנשי מלחמה הגרים במחנה - אינם חייבים בעירובי חצירות כדי להתיר טלטל מאוהל לאוהל.
- שיטת הרמב"ם - חילוק בין שיירא למחנה: מהרמב"ם נראה לחלק בין מגורי אוהלים עראיים לבין מחנה אוהלים קבוע - כל שהוא מחנה קבוע או שיירא שדרכה לעבור ממקום למקום בקביעות ולגור באוהלים - האוהלים נחשבים כבתים של ממש ולכן חייבים הם בעירובי חצירות. אולם, שיירא הולכת לדרכה ונחה במקום מסוים מפני השבת וכד' - כיוון שהוא עראי, אפילו אם הוא לכמה ימים - פטורים מעירובי חצירות - וזה נלמד מהמשנה שדיברה על אנשי המחנה שפטורים מן העירוב והיינו אנשי המלחמה שכל השהייה שלהם באוהלים היא עראית וה"ה לכל אוהלים עראיים (ולאו דווקא קולא לאנשי המלחמה).
- וכך כתב הרמב"ם (פ"א, ה"ג מהלכות עירובין): "וכן יושבי אהלים או סוכות או מחנה שהקיפוהו מחיצה אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולן, אבל שיירה שהקיפוהו מחיצה אין צריכין לערב אלא מוציאין מאהל לאהל בלא עירוב לפי שהן כולן מעורבין ואין אותן אוהלים קבועין להן".
- בבה"ל הביא את שיטת המגיד המחלק בן השוהים יום אחד (שפטורים) לבין השוהים מספר ימים באוהלים שחייבים, אבל הבה"ל דחאו וכתב שהעיקרון הוא - שהשאלה היא מה המטרה שלהם - האם לשהות שם באופן קבוע או רק מעבר עראי במדבר שאז גם אם הוא לכמה ימים - לא בוי קבע ופטור מלערב.
- אבל רוב הראשונים חולקים על הרמב"ם: בבה"ל מביא שרוב הפוסקים הראשונים חולקים על דין זה של שיירא וסוברים שאינה פטורה מעירובי חצרות. לפי שיטה זו המשנה בעירובין יז' שאמרה שפטור עירוב במחנה היינו דווקא יוצאי המלחמה דהקלו עליהם, אבל כשאין מלחמה - כל שיירה חייבת לערב.
- להלכה פסק השו"ע כרמב"ם וחילק בין שיירא למחנה - שיושבי אוהלים, סוכות ומחנה חייבים בעירוב, אבל שיירא אינה צריכה עירוב. ובביאור הגר"א כתב לחלק בין שיירא למחנה: כל שהוא שיירא והיינו פחות מעשרה אוהלים - בעיני לערב, אבל מחנה שהוא יותר מעשרה אוהלים - אינו חייב בעירוב שכן הם נחשבים כיחידה אחת.

רמ"א- "בתים"¹⁶⁵ שבספינה צריכים עירוב אף על פי שיש לספינה מחיצות, ואם אין לספינה מחיצות אסור לטלטל בספינה רק בארבע אמות (ב"י בשם שבולי לקט). ועיין לקמן סוף סי' שפ"ב וסי' ת"ה סעיף ז"י.

סעיף ג'- עירוב משום דירה:

שו"ע- "הבית שמניחים בו העירוב א"צ ליתן פת"¹⁶⁶. ואין צריך שיהיה בעירוב שוה פרוטה. ואין מניחים אותו בחצר, אלא בבית שראוי לדירה, לאפוקי בית שער, אכסדרה ומרפסת. וצריך שיהא בו¹⁶⁷ ד' אמות על ד' אמות¹⁶⁸.

סתירה בשיטת השו"ע: מפסיקת השו"ע כאן משמע כרמב"ם- ששיירה אינה צריכה לערב. **אולם בסימן שס, ג'** כתב כלשון שאר ראשונים- "שיירא שעירבו..." והיינו דאנשי שיירה כן צריכים לערב?!

ותירץ הבה"ל(ד"ה "אבל שיירא"): במקום בו אנשי השיירה הקיפו כולם את עצמן במחיצה כגון גדר ואז כל אחד גר באוהל שלו- בזה דיבר הרמב"ם שלא בעי' לערב משום שהמחיצה מסביב מכלילה אותם כאחד, וכך פסק כאן השו"ע. **אולם בסימן שס', ג' איירי** בלא הקיפו את עצמם מסביב בגדר ואז כל אחד הוא ממש באוהל בפני עצמו ואין כלל מחיצה מסביב המחברת ביניהם ובכה"ג לא איירי הרמב"ם ולכן כתב שם השו"ע שצריכים לערב.

¹⁶⁵ **אם יש בספינה רק בית אחד והשאר ישנים בספינה עצמה:** המג"א כתב שדווקא אם יש כמה בתים/חדרים בספינה, אבל אם יש רק בית אחד והשאר ישנים בספינה עצמה- אין צורך לערב ומותר להוציא מן הבית הזה לספינה- דלא שנא מחצר שישנים בה אנשים ופתוח אליה בית אחד בלבד דלא בעי' עירוב.

¹⁶⁶ **מדוע הבית שמנחין בו העירוב אינו צריך לתת פת:** למדנו בגמ' בעירובין מט'- "אמר שמואל – בית שמניחין בו עירוב- אינו צריך ליתן את הפת". **הטעם** לכך, כפי שיוסבר בהערות הבאות, משום דעניינו של העירוב הוא בכדי שייחשבו כולם כשייכים לאותה דירה והפת שנותן כל אחד משתפת ביניהם. אולם בעל הדירה עצמה שנותנים בו וודאי לא צריך ליתן שהרי עצם זה שזו דירתו הוא מה שמשותף אותו איתם יחד.

¹⁶⁷ **חדר קטן בתוך חדר גדול:** אם יש חדר קטן שיש בו פחות מד' אמות והוא בתוך חדר גדול יותר, ומניח העירוב בחדר הקטן- **כתב התוספת שבת** שזה מועיל כי אנו אומרים שהמחיצות של החדר הקטן בטלות והוי כאילו הוא מונח בחדר הגדול. **אבל הבה"ל(ד"ה ארבע אמות)** כותב שדין זה אינו מוכרח ומדוע אמרין שבטלות המחיצות של החדר הקטן? **ובאמת מסים הבה"ל- "וצ"ע למעשה"**.

¹⁶⁸ **ד' על ד' אמות:** אם יש בו שטח של ד' על ד' אמות מרובע אבל יש בו יותר מרוחב ד' ופחת מאורך ד'- **נחלקו הפוסקים אם יכול להניח שם** כי מצד אחד כן יש בו שטח של ד' על ד' אבל אין דרך לגור בדירה כזו צרה ואולי לא חשיב בית דירה.

ובהלכות מזוזה נקט הרא"ש שכדי שבית יהיה חייב במזוזה בעינין שיהיה דווקא ד' לרוחב וד' לאורך, ועפ"ז כתב המג"א שגם כן בעיני הכי ואין להסתפק בשטח של ד' אמות מרובעות. **וכן משמע מהט"ז והגר"ז שהולכים כדעת המג"א. אבל הא"ר חולק** שהרי בעירובין יש כלל שהולכין אחר המיקל.

ובשער הציון(יג') הקשה על הא"ר דנכון הוא שבערובין הולכים לקולא, אך למה לעשות כן במקום בו יש בתים נוספים שיכול לתת בהם בקלות ולצאת מידי הספק?

ואפילו הוא של קטן¹⁶⁹. ואם רגילים ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר, מפני דרכי שלום¹⁷⁰.
ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו¹⁷¹.

רמ"א - "והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת¹⁷². וכן נהגו הקדמונים. ונראה לי הטעם, דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף ואין צריך להניח בבית דירה. ועי' לקמן סי' שפ"ו ושפ"ז".

¹⁶⁹ **עירוב משום קניין או משום דירה:** בגמ' בעירובין דף מט', א' נחלקו רב ושמואל בגדרו של העירוב:

"אמר שמואל: עירוב משום קניין = שמקנה להם בעל הבית חלק בביתו ונמצאו כולם בעלים בבית הזה שמונח בו העירוב]. ... רבה אמר: עירוב משום דירה = כאלו כולם דרים בבית הזה]. מאי ביניהו? איכא ביניהו כלי, ופחות משוה פרוטה, וקטן".

פירוש - נחלקו האמוראים האם מטרת עירובי חצירות היא ליצור קניין משותף בין כל בני החצר (שמואל) או כדי ליצור דירה שלכל אחד יש בה שייכות אך לא מבחינה קניינית. הנפק"מ ביניהם היא מאוד משמעותית שכן לשמואל שהכל הוא מדיני קניין אזי חלים כאן כל דיני קניין וזה חייב להיות ביותר משווה פרוטה והקניין יכול להעשות גם ע"י כלי כגון סודר וכד' ולא דווקא ע"י השארת פת וכן זה לא יכול להעשות ע"י קטן דאין קניין לקטן. אבל לרבה דהוא משום דירה ולא משום קניין- גם קטן יכול לעשות אותו וזה יכול להעשות גם בפחות משווה פרוטה, ומנגד- ע"י כלי לא מהני דבעינן דבר שיחבר ביניהם לענין דירה והוא ע"י מאכל ולא ע"י כלי דעיקר דירת האדם הוא במקום פתו (משנ"ב, יט').
ולהלכה פסקו הרמב"ם והרא"ש כרבה, וכ"פ השו"ע שכתב שהעירוב לא חייב להיות שוה פרוטה, ושקטן ג"כ יכול לגבות העירוב ולקבצו.

¹⁷⁰ **אין לשנות את מקום נתינת העירוב מפני דרכי השלום:** דין זה נלמד במשנה שבמסכת גיטין דף נט' העוסקת בדברים שלא עושים מפני השלום: "אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום; מערבין בבית ישן, מפני דרכי שלום". ובאחרונים הביאו שגם אם מת בעל הבית בו מניחים העירוב או שאחד אחר מציע להם מעות כדי שיתנו אצלו או אפילו אם זה שמניחים אצלו הוא ע"ה ורוצים לתת בבית ת"ח- אין לשנות בכל הני מפני דרכי השלום אלא רק במקום שיש "טעמא רבא" (משנ"ב, כה').
"מפני השלום" - הרחבה: המשנה בגיטין נט', א' מביאה שאין לשנות את מקום נתינת העירוב מפני השלום. ובגמ' שם דף ס' מתבאר שמפני השלום הוא "מפני החשד". נחלקו הראשונים- מהו "מפני החשד":

- **רש"י -** החשד הוא שיחשדו בבני החצר שלא עירבו עירובי חצרות. דהיינו- מכיוון שידוע שהם נותנים בבית מסויים הרי שאם יעבירו לבית אחר- יבוא אדם לבית הרגיל ולא ימצא שם עירוב ויבוא לחשוד בבני החצר שלא עירבו.
 - **תוס' -** החשד הוא לגבי בעל הבית שבו מערבים בד"כ- שיחשדו שהוא גונה מן הפת של העירוב ולכן העבירו ממנו את העירוב.
 - **רמב"ם -** כותב בפירוש המשנה עם אחר-דהוא משום הנאה. דהיינו, שביט זה שמניחים בו העירוב בקביעות נהנה מכך שהוא לא צריך להניח מהעירוב, ואסור בסתמא לקחת ממנו כי יפסידו אותו בכך מן ההנאה שהוא רגיל בה.
- הנפק"מ -** אם מת בעה"ב או נמכרה הדירה- שאז יש מקם לחשוש שיחשדו בבני החצר שאינם מערבים כי סו"ס לא ימצאו עירוב בבית הרגיל, אבל אין לחשוש שיחשו בבעל הבית שגונב שהרי הוא הוחלף או שנפטר.
- ☒ **מצבים בהם הקלו שיהיה מותר לשנות את מקום העירוב:** אם לא הורגלו עדיין בבית מסויים; אם יש להם טעמא רבה; אם התנו בהתחלה שיוכלו לשנות; אם נהגו לשלם לבעה"ב בעל העירוב.

¹⁷¹ **איסוף העירוב ע"י גוי:** כתב המשנ"ב (כח') בשם המג"א שע"י גוי אסור לאסוף לכתח' את העירוב דחשוד הוא לגנוב ולהחליף טוב ברע.

¹⁷² **נהגו להניח העירוב בבית הכנסת:** כתב הרמ"א שבזמן הזה המנהג הוא להניח העירוב בבית הכנסת ואע"פ שביט הכנסת אינו ראוי לדור בו וגם אסור לאכול בו (כמבואר בסימן קנ"א), מסביר הרמ"א דעירובי חצירות שלנו הם דומים לשיטופי מבואות דלא בעינן במקום דירה אלא בכל מקום המשתמר שהוא משותף לרבים. דהיינו- היום אנו כוללים בעירוב שלנו גם את עירוב החצירות וגם את שיטופי המבואות. לכן, כיוון שסגי לעניין שיטופי המבואות במקום המשתמר- ה"ה נמי שזה גם מועיל לעניין שיטופי החצרות.

סעיף ד' - נתינת העירוב בכלי אחד:

שו"ע - "צריך ליתן כל העירוב בכלי¹⁷³ א', ואם חלקו ונתנו בשני כלים אינו עירוב אלא אם נתמלא הא', ואז מותר¹⁷⁴; והוא שיהיו שני הכלים בבית א'¹⁷⁵."

סעיף ה' - שלא יקפידו זה על זה:

שו"ע - "צריך שלא יקפיד שום א' מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו, ואם מקפיד אינו עירוב¹⁷⁶; לכך צריך לזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת¹⁷⁷."

סעיף ו' - אין מערבין בפרוסה אלא בשלמה:

שו"ע - "אין מערבין בפרוסה, אפ"י היא גדולה הרבה, אבל בשלימה, אפ"י קטנה מאד מערבין, ובלבד שיהא בהם כל כך שיהא בהם כשיעור¹⁷⁸. ומיהו אם נוטל ממנו כדי חלת נחתום, שהוא א' ממ"ח, מערבין בה אפ"י לא היתה טבולה לחלה¹⁷⁹. ואם נפרסה וחיברה בקיסם, שהכניס הקצה הא' בתוך הפת והקצה השני בתוך הפרוסה, אם אינו ניכר שנפרסה, מערבין בה".

¹⁷³ **האם צריך דווקא לתת בכלי או שסגי שנותן הכל במקום אחד:** בבה"ל מביא בשם פמ"ג דלכאורה סגי במה שנותן הכל במקום אחד ולא בעין בכלי דווקא. דכל מה שהקפידו הו דווקא שלא יחלקו לשני כלים דנראה כמחלוקת ולא עירוב אבל אם זה במקום אחד - ג"כ סגי. ולכא' גם מהירושלמי משמע כן וצ"ע.

¹⁷⁴ **אם יודע שהכלי שלפניו לא יספיק:** יש מן האחרונים שהחמירו שבמקום בו יודע האדם מראש שהכלי שלפניו לא יספיק לכל העירוב - דדמי למי שבכוונה מחלק את העירוב לשני כלים דלא מהני

¹⁷⁵ **שיהיה העירוב בכלי אחד:** כך למדנו במסכת עירובין דף מט' - "אמר רב יהודה אמר שמואל - החולק את עירובו אינו עירוב" והסקנו שם דזה דווקא בחלקו מדעתו אבל אם נגמר המקום בכלי אחד - בוודאי שזה בסדר שהרי מה יכול לעשות? **ורש"י במקום הסביר הטעם -** דעירוב כשמו כן הוא - שעניינו לערב ולאחד את כל בעלי הבתים שסביב החצר, ואם בכוונה הוא מפריד ביניהם הרי שאינו משמש כעירוב ולכן הוא לא מועיל.

¹⁷⁶ גם הוא מטעם דסעיף קודם - שאם אחד מהם מקפיד - לא חשיב שמעורבים הם זה בזה. **ודבר זה למדנו מהגמ' בעירובין מט' -** "אמר שמואל - המקפיד על עירובו - אין עירובו עירוב, מה שמו? עירוב שמו!"

ובגמ' בעירובין דף סח' - "אחד מבני המבוי שביקש יין ושמן ולא נתנו לו - בטל השיתוף".

ולכן - אם בא אחד לאכול מהעירוב וחברו אינו מניחו: בכה"ג בטל העירוב שהרי זה מלמד שהם מקפידים זה על זה. **אולם בבה"ל דקדק ע"פ הב"י** דהוא דווקא אם הגיע קודם שבת או בבין השמשות שהוא זמן שחלה קניית העירוב, אבל אם בא וביקש לאכול בשבת ואז סירבו לתת לו - כבר חל העירוב וא"א לבטלו.

¹⁷⁷ כי דבר שהוא תיקן לעצמו לצורך השבת בוודאי מקפיד הוא שלא ליתן אותו לחברו וא"כ לא הוי עירוב. אבל אם אומר וקובע שבכל דבר שהוא יהיה מותר לתת לכל אדם מחברי העירוב בוודאי שאין בעיה שהכל יתערב.

¹⁷⁸ **אין מערבין בפרוסה:** כך למדנו במשנה בעירובין דף פ, עמ' ב: "בכל מערבין ומשתתפין, חוץ מן המים ומן המלח, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: ככר הוא עירוב, אפילו מאפה סאה והוא פרוסה - אין מערבין בה. ככר כאיסר והוא שלם - מערבין בו".

ובגמ' שם מוסבר הטעם מדוע דווקא בככר שלם - "משום איבה", והסביר שם רש"י - דבאים לידי מחלוקת שאחד אומר אני נתתי שלם ומדו אתה מביא פרוסה וכד'. ולכן, אפילו כולם מביאים פרוסה - לא מהני דגזרינן מכאן ולהבא שלא יבואו לידי איבה.

¹⁷⁹ **אם נוטל ממנה שיעור חלה - מהני:** אע"ג דבעינן שתהיה הפת שלמה - יש מקרה חריג שאם נוטל ממנה חלק בשיעור של אחד מ-מח' - מהני. והסביר הרא"ש שזה לא משנה אם בפועל הוא נוטל את השיעור הזה באמת לשם חלה או שלא - שהרי השכנים לא יודעים, אלא כל העניין הוא שכיוון שזה ברור הוא נוטל רק שיעור כזה - חושבים שזה בשביל חלה, שהפת לא תהיה טבל, ולכן לא תיווצר איבה.

דמ"א- "ויש שפירשו הא דאין מערבין רק בפת שלם היינו שכל העירוב ביחד יהיה פת שלם¹⁸⁰; ולכן נהגו לקבץ מכל בית ובית מעט קמח, ועושין חלה אחת שלימה ומערבין בה¹⁸¹ (המגיד והגהות הראב"ד פ"א מהל' עירובין). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. וצריך לזוהר שיהא בחלה השיעור המפורש לקמן סיי' שס"ח סעיף ג'. ואף על פי שנשתייר מן הקמח ולא נעשה מכולו חלה, אפ"ה הוי עירוב דלא גרע מאילו אחד מזכה לכולם ואדעתא דהכי נתנו קמחם מתחלה¹⁸², כן נראה ליי".

סעיף ז'- אחד יכול לזכות ע"י פרוסה:

שו"ע- "אם אחד מזכה לכולם יכול לערב בפרוסה¹⁸³".

סעיף ח'- סוגי הפת שמערבין בה:

שו"ע- "מערבין בפת אורז ועדשים, אבל לא בפת דוחן"¹⁸⁴.

¹⁸⁰ **שכל בעירוב ביחד יהיה פת שלם:** דהיינו שלפי שיטה זו גם ע"י פת אחת השייכת לכולם ג"כ מתקיימת תקנת חכמים לעשות עירוב

בפת(ובודאי שגם מהני ע"י שכל אחד נותן פת, כפי שלמדנו עד עכשיו).

¹⁸¹ וכן מהני לאסוף מכל בית מעט כסף וממנו יקחו קמח לאפיית החלה.

¹⁸² **אפילו נשאר מן הקמח שקנו או שיש בעלי בתים שלא נתנו כסף:** המטרה בעירוב היא שכל בעלי הבתים יהיו מעורבים ע"י שיתנו מחלקם.

והרי קיי"ל שגם אחד יכול לעבר עבור כולם אם הוא נותן ומזכה להם ממה שהוא נותן. לפיכך- גם אם נתן כל אחד קמח ולא נאפה מכל הקמח חלה- הרי קיי"ל שכל אחד נותן קמחו על דעת לתת ממנו לחברו ודמי לאחד שמזכה לכולם דמהני.

האם במקרה כזה שנותן כל אחד לשמש כסף/ קמח- צריך הוא לזכות להם ע"י אחר: דהיינו, קיי"ל שכאשר אחד נותן עירוב עבור חברו- צריך אדם אחר לזכות בעירוב בשביל חברו. נחלקו האחרונים האם בכה"ג שכל אחד מוסר לשמש קמח/כסף צריך ג"כ שהשמש יזכה בור כולם ע"י אחר או ע"י עצמו או דלא בעינן? וכיוון שיש שמחמירים בכך- נכון לחוש לכך לכתח' שיזכה לכולם ע"י אדם אחר.

¹⁸³ **מדוע באחד המערב על כולם אפשר בפרוסה ואילו בכל אחד נותן קמח בעיני חלה שלמה:** בבה"ל הסביר שבאחד שנותן על כולם כלל אין הגזירה של איבה ולכן סגי בפרוסה, אבל בכל אחד ותן קמח סוף סוף דמי לכל אחד מביא חלק ואם כן בכה"ג גזרנו בכל מקרה שלא תהיה פרוסה גזירה משום איבה דחיישינן שמא בפעם אחרת אחד יביא שלם והשני פרוסה. דהיינו- במקום שאחד מביא אין התבנית של גזירת פרוסה משום איבה ולכן שרי.

¹⁸⁴ **דינים נוספים בעירוב חצירות ובדבר שמערבין בו(ע"פ סימן שפ"ו, ח' העוסק בשיתופי מבואות והמשנ"ב שם כתב ש"ה לעירובי חצירות**

ועירוב תחומין:]

- מערבין באוכל אפילו שאינו ראוי לכולם, כל עוד שהוא ראוי לשום אדם. לכן למשל יכולים לערב בייין הגם שיש שם נזיר, או לישראל הגם שיש שם תרומה. לגבי עירוב חצירות שצריך בפת- הנפק"מ היא שיכולים לערב פת שהיא ככר תרומה. אולם, בזה"ז שכולנו טמאי מתים ואין אדם אחד שיכול לאכול מן התרומה- הרי שהכיכר לא ראוייה לאף אדם ולכן אין לערב בה.
- עירוב בפת שנעשתה מחיטי "חדש"- הנוהג כדעת האוסרים שחדש אסור מן התורה גם בחו"ל- אסור לו לערב ולהשתתף בו, אך הנוהג לאסור רק מצד חומרא- יכול לערב בו.
- הנודר שלא יאכל מן הככר- כיוון שאחר יכול לאכול ממנו שרי, אלא אם כונדר **שלא ינהה ממנו** ואז מעצם השימוש בו כעירוב הוא נהנה ולכן יש שאסור בכה"ג. אבל יש שהקלו בכך ואמרו שההנאה שאסר על עצמו היא הנאת אכילה רגילה לא עקיפה כזו שנהה מכך שזה משמש כעירוב תבשילין.

סעיף ט' - אחד המזכה בפת את כל בני החצר:

שו"ע- אם אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם שפיר דמי¹⁸⁵, ובלבד שיזכנו להם על ידי אחר, וכשזוכה בו צריך להגביהו¹⁸⁶ מן הקרקע טפח,¹⁸⁷ וצריך לזכות לכל בני החצר או המבוי ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך¹⁸⁸; וי"א שאע"פ שלא יזכה בפירוש למתוספים עליהם, לב ב"ד מתנה עליהם. ואם נתוספו דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור, צריך להוסיף מחמתן".

סעיף י' - על ידי מי יכול לזכות:

שו"ע- "כשמזכה להם ע"י אחר לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים, אפילו אם אינם סמוכים על שלחנו, ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים; אבל מזכה הוא ע"י בנו ובתו הגדולים, אפי' סמוכים על שלחנו, וע"י עבדו ושפחתו העברים, אפי' הם קטנים, וע"י אשתו¹⁸⁹ אף על פי שהוא מעלה לה מזונות ואפילו אין לה בית בחצר. ויש אומרים שאינו מזכה ע"י בנו ובתו הסמוכים על שלחנו, אפילו הם גדולים, ולא ע"י בתו, אפילו אינה סמוכה על שלחנו, כל זמן שלא בגרה, ולא ע"י אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואפילו יש לה בית בחצר; אבל

¹⁸⁵ אחד המזכה עירוב לכל בני המבוי: למדנו במשנה במסכת עירובין דף עט: שיכול אדם אחת לערב עבור כל בני החצר ע"י שמזכה להם ע"י

אחר חלק בעירוב: "כיצד משתתפין במבוי? מניח את החבית, ואומר: הרי זו לכל בני מבוי. ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, ועל ידי אשתו. אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו".

¹⁸⁶ האם צריך להגביה את העירוב כשמזכה אותו לאחרים(ב"י):

הראשונים נחלקו האם ההגבהה היא משום הקנאה או משום היכרא:

- **ריטב"א, מגיד, סמ"ג** - משום הקנאה, ולכן דווקא שמקנה אדם אחד לשאר בני המבוי אזי בעיני הגבחה, אבל אם מדובר בחבית של כל בני המבוי או שותפים וכד' - לא צריך להגביה בזמן נתינת העירוב שהרי זה כבשייך לכולם.
- **רמב"ם, גאונים** - ההגבהה היא בשביל ה**היכר** ולא בשביל הקנאה, ולכן בכל מקרה בעיני הגבחה כדי שיהיה ניכר מהי החבית(למשל) שהיא ניתנה לשם עירוב. לכן, גם בשותפין למשל בעיני הגבחה כדי שיהיה ניכר איזה מן החביות שלהן היא זו שהם נותנים לשם עירוב.

¹⁸⁷ כיצד מזכין בפועל לכל בני החצר: אומר לאדם - "קבל פת זה וזכה בה לכל בני החצר" ואותו בנ"א מקבל את הפת ומגביה לכה"פ טפח וחושב בהגבהתו שקונה את זה בשביל כל בני החצר. ואע"ד שהם לא עשו אותו שליח מהני משום דזכין לאדם שלא בפניו.

ובסימן שסח' מובא שסגי בשיעור שתי סעודות אפילו אלף איש.

¹⁸⁸ האם כשמזכה לאחרים צריך לזכות גם לבני החצר והמבוי שיצטרפו בעתיד:

בשאלה זו נחלקו הראשונים:

- **רשב"א** - צריך לכוון לזכות גם את בני המבוי/חצר שיצטרפו בעתיד, אחרת הם יצטרפו והם כלל לא נכללים בעירוב ויהיה אסור להם לטלטל.
- **ריטב"א בשם רבו** - אין צריך במפורש לכוון לכל מי שיתווסף במהלך השנה מכון ש"לב הציבור מתנה עליהן". אולם גם לשיטה זו - אם נתמעט העירוב משיעורו ואז נצטרפו דיורין - בוודאי שיש להתנות עליהם מחדש כי הוי כאילו הושם עירוב חדש והם לא נכללו בקודם. **למעשה בשו"ע הביא את 2 הדעות - בתחילה הביא בסתם** כרשב"א, שצריך להתנות בפירוש, **ואחרי כן הביא את שיטת הריטב"א כי ש אומרים** - שלב ב"ד מתנה עליהם וסגי גם אם לא התנה בפירוש. **ובמשנ"ב(נג') כתב** - "דבזמננו יש לסמוך על זה(שיטת הריטב"א), מאחר דאנו נוהגין להניח העירוב על כל השנה, מסתמא אנו מכוונן על כל האנשים שמתוספים במשך השנה.

¹⁸⁹ זכיו ע"י אשתו: גם דין זה של מזכה ע"י אשתו תלוי במחלוקת הראשונים המתבארת בהערות הבאות. אכן לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם וסיעתם - אין זה משנה אם יש לאשה חצר וכד' אלא כל שהיא גדולה יכול לזכות על ידה. לעומת זאת לסייעת החולקים - כדי שיזכה לזכות ע"י אשתו בעיני שלא יעלה לה מזונות, דהיינו שלא תהיה סמוכה על שולחנו ואז היא עומדת בפ"ע ויכול לזכות על ידה.

מזכה ע"י בנו שאינו סמוך על שלחנו, אפילו הוא קטן, וע"י בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו, וע"י אשתו שאינו מעלה לה מזונות, אפילו אין לה בית בחצר. ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר¹⁹⁰.

רמ"א- "ובדיעבד סומכין על דברי המיקל בערוב. וכן גדול שיש לו אשה, אף על פי שסמוך על שלחן אביו, מזכין על ידו (הגהות אשירי והגהות סמ"ג וכל בו). ואפילו לכתחילה. ואינו צריך להודיע לאותם שזיכה להם קודם השבת¹⁹¹, אלא אם מודיעים בשבת מותר לטלטל (כל בו)".

סעיף יא' - הפת שלפני בני חבורה המסובין יחד הוי עירוב:

שו"ע- "בני חבורה שהיו מסובין לאכול וקדש עליהם היום, הפת¹⁹² שעל השלחן סומכין עליה משום עירוב¹⁹³; והוא שמסובין בבית שהוא מקום הראוי להניח שם עירוב, אבל בחצר, לא. (וה"ה אם יש להם פת בשותפות באי מן הבתים סומכין עליו משום עירוב)".

190 על ידי מי יכול לזכות:

הקדמה: במסכת בב"מ דף יב: ישנה משנה בה נחלקו רבי יוחנן ושמאל גבי אדם שמצא מציאה האם המציאה שלו או של אבא שלו- שם נפסקה הלכה כרבי יוחנן- שגדול שסמוך על שולחן אביו- אבא שלו זכאי במציאתו, ואילו מי שאינו סמוך על שולחן אביו- סכאי בעצמו למציאה אפילו הוא קטן. **השאלה הגדולה בה נחלקו הפוסקים** היא מה הדין לעיינו- האם אזלינן ע"פ אותו כלל דיני מציאה או שכן הדין הוא אחר:

- **ר"ח, ר"ת, רא"ש ועוד-** הדין כאן דומה להלכות מציאת אבדה במסכת בב"מ דף יב: מי שמציאתו שלו- יכול בעל הבית לזכות לאחרים את העירוב על ידו, ומי שמציאתו של בעל הבית- אין בעל הבית יכול לזכות לאחרים את העירוב על ידו. למשל- גדול או קטן אינו תלוי בגיל אלא בשאלה האם הוא סמוך ואוכל משלחן אביו- או שיש לו אביו- אין אביו יכול לזכות על ידו לאחרים, אפילו הוא גדול. מצד שני- כל שאינו אוכל על שולחן אביו- יכול אביו לזכות על ידו אפילו הוא קטן. **לכן-** נכרי שאמנם אוכל על שולחן בעל הבית אבל אין מציאתו שייכת לבעל הבית וכן בנו שאינו אוכל על שולחן וכד'- יכול לזכות על ידו. אבל בתו אפילו היא נערה ואינה אוכלת על שולחן- כיוון שמציאתה שייכת לאביה- אינו יכול לזכות על ידה עד שתהיה בוגרת ואז כבר מציאתה לעצמה (דווקא כשאינה סמוכה על שולחן אביה) ויכול לזכות על ידה.
 - **רמב"ם, רי"ף, רשב"א, בה"ג ועוד-** בהלכות עירובין קטן הוא קטן ממש וגדול הוא גדול ממש ובלי קשר לשאלה אם סמוך על שולחן אביו או לא. דהיינו- אכן בהלכות מציאה (השבת אבידה) הלכה כרבי יוחנן שהכל תלוי בשאלה אם סמוך על שולחן אביו או לא, אבל שם יש טעם מיוחד לכך **משום איבה** דהיינו שאם הבן שסמוך על שולחן אביו יזכה במציאה זה יוצר איבה שהאבא אומר- א די שאני מאיכל אותך אתה גם לוקח לעצמך את המציאה. מה שאין כן בהלכות עירובין שם אין ענין של איבה ובזה חזרנו לדין הרגיל- שגדול הוא גדול כפשוטו. ולפי זה יכול בעל הבית לזכות על ידי בנו הגדול.
- להלכה סיים הבית יוסף בזה הלשון-** "וכיון דהרי"ף והרמב"ם והני רבוותא מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן".
והשו"ע הביא את שתי השיטות- את שיטת הרמב"ם וסיעתו ואת שיטתם הרא"ש וסיעתו כיש אומרים וסיים- "ולכתחילה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר".

אבל הרמ"א כתב- "ובדיעבד סומכין על דברי המיקל בערוב", דהיינו- שאפשר לזכו לאחרים בין ע"י קטן שאינו סוּך על שולחן אביו או ע"י גדול שסמוך, וכן בעל על ידי אשתו וכד'.

¹⁹¹ כיוון שמזכה להם מדין "זכין"- זה מהני אפילו לא יודעים על כך קודם השבת.

¹⁹² **האם צריך שבזמן בין השמשות (זמן קניית העירוב) תהיה שם פת שלמה?**

לעיל בסע' ו' למדנו שאין מעבין בפרוסה ואפילו כולם, משום איבה. אולם בסע' ז' מדנו שאם אחד מזכה לכולם כן יכול ע"י פרוסה כי בכה"ג לא גזרו משום איבה. השאלה היא מה קורה במקרה שלנו בו כולם יחד סביבי השלחן ואחד מזכה להם מהפת- האם זה דומה לדין של סע' ו' דבעינן שלמה דווקא או לסע' ז' דלא בעינן?

ובתוספת שבת כתב דדמי לסע' ז' **אבל המשנ"ב (עג') כתב שנראה לו לחלק בין הדינים ונשאר בצ"ע.**

¹⁹³ **עירוב לבני חבורה המסובין יחד:** למדנו בגמ' בעירובין דף פה, ב': "אמר רב יהודה אמר רב- בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום-

הפת שעל השולחן סומכין עליה משום עירוב". **והראשונים נחלקו בעניינה של פת זו:**

- **רמב"ם-** מדובר שבני החבורה קנו את הפת בשיתוף ואז ישבו יחד לאכול ממנה.

סעיף יב' - אפטרופוס של קטן:

שו"ע - "אפטרופוס של קטן יכול לערב בעדו".

סעיף יג' - מצווה לחזר אחר עירובי חצירות:

מצווה לחזור אחר עירובי חצרות.

סעיף יד - הברכה על עירובי החצרות:

שו"ע - "מברך על מצות עירוב¹⁹⁴".

• **רשב"א** - אפילו לא קנו ביחד אלא שאחד זימן אותם לאכול משלו - ג"כ מהני, ואע"ג דבמזכה ע"י אחר בעינן שיזכו - כאן עצם זה שהם ישבו יחד לאכול הוא כזיכה את כולם.

להלכה נראה מלשון השו"ע לקולא - שכל שיושבים יחד הוא כאילו זיכה את כולם לאכול ולא כתבשזה דווקא בקנו כולם יחד את הפת.

¹⁹⁴**הברכה על עירובי חצרות:** המקור לדברים אלו מתבאר **בטור על סימן שצה'.**

הברכה ע"י מי שאינו בן העיר: שם גם מבואר שגם אדם שלא דר בחצר אלא רק מגיע לשבת אחת - גם הוא יכול לברך ברכה זו מכיוון שללא הערוב שהונח שם - גם הוא עצמו לא היה יכול לטלטל באותה חצר. **בבה"ל מסביר** שאם הוא לא ישאר באותה העיר בשבת אזי לא יכול לברך עבורם, אבל אם הוא מקבץ כדי לזכות לכולם ע"י אדם אחד - בזה יכול לברך כי הרי עושה שם מעשה.

כתב המשנ"ב (עט') שאם מניח עירוב תבשילין יחד עם עירוב חצירות - מברך **יחד על שניהם** "על מצות עירוב תבשילין". **ובח"א כתב שהנוסח הוא** "על מצות ערובי תבשילין וערובי חצרות".

סעיף טו' - אימתי מברך:

שו"ע - "אימתי מברך, בשעה שמקבץ אותו מבני החצר, או בשעה שמזכה להם¹⁹⁵, ואומר¹⁹⁶: בהדין עירובא יהא שרא לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר, ומן החצר לבתים, ומבית לבית לכל הבתים שבחצר. ואם גבו העירוב ולא ברכו עליו, אין הברכה מעכבת ומותרים לטלטל¹⁹⁷ 198.

¹⁹⁵ הזמן הראוי לברך על העירוב: הברכה על המצות צריכה להיות עובר לעשייתן, לפי זה כתב הרמב"ם - שיברך "כשמקבץ את העירוב", מכיוון שלאחר מכן כבר נעשית המצווה. אבל הטור הוסיף - שאם אחד מזכה לכולם - מברך בשעה שמזכה להם, ואם אוספים כסף או קמח - לא יברך לפני כן כי הוי עובר דעובר.

ובב"י וב"ח בסימן קצה' כתבו שלכתח' יברך בשעה שמתחיל לקבץ העירוב ולא בסופה, אבל האחרונים הסכימו שיכול לכתח' לברך גם כשמסיים לקבץ דהא בעינן כעת (לכתחילה) שיזכה לכולם וכל שהוא קודם שזיכה הוי עובר לעשייתן. ובדיעבד מהני אפילו אחר שזיכה כל שלא הגיע זמן ביה"ש דהא העירוב נקנה בבין השמשות ועדיין לא הגיע ולכן סו"ס הוי עובר לעשייתן (מג"א). ובבה"ל (בשעה שמזכה) כתב שאולי אפי' לכתח' בעינן שיברך אחר הזיכוי כי לפני כן הוי קודם דמקודם כי חסר עדיין המעשה השלם של הזיכוי לאחרים. מסימן תקקז' העוסק בעירובי תבשילין משמע להדיא שיכול לברך אחר שמזכה לאחרים.

¹⁹⁶ נוסח העירוב: נוסח העירוב שכתב השו"ע מקורו בשבלי הלקט (סי' צט') והובא בטור. ובמשנ"ב (פג') הוסיף לנוסח - "ומחצר לחצר, ומגג לגג ומבתים וחצרות למבוי וממבוי לכל הבתים והחצרות שבעיר הזו, לנו ולכל הדירים בעיר הזאת ולכל מי שיתוסף בה". דהיינו - שכיוון שהיו נוהגים לעשות את עירוב החצרות יחד עם שיתופי המבואות, לכן מוסיפים בנוסח העירוב - שזה גם מתיר לנו ממבוי לבתים וכו'.

שמעריבים פעם אחת לכל השנה: האחרונים כתבו שנוהגים לערב פעם אחת לכל השנה ולכן הוסיפו בלשון נוסח העירוב - "לכל שבתות השנה".

¹⁹⁷ ברכות ודאי לא מעכבות את המעשה. וגם הנוסח לא מעכב שהרי סו"ס הם מעורבים זה בזה, ולכן אפילו לא אמרו הנוסח - יצאו ידי חובת עירוב (שלא כדון עירוב תבשילין שם סובר השו"ע שאם שינה מן הנוסח - זה מעכב).

¹⁹⁸ האם צריך עירוב תבשילין ביו"ט: רוב ראשונים סברי שביו"ט לא תיקנו עירוב חצרות כיוון דקי"ל - "מתוך שהותרה הוצאה לצורך, הותרה נמי שלא לצורך". וכ"פ בשו"ע בסוף הל' יו"ט - סימן תקקט'.

אולם מן הרמ"א עולה לחשוש לאותם הסוברים דבעינן עירובי חצירות גם ביו"ט, ולולא עירוב א"א להוציא מה שאינו לצורך יו"ט.

סימן שפב' - אם דירת אינו יהודי מעכבת בערובו:

סעיף א' - הדר עם עכו"ם צריך לשכור ממנו דירתו:

שו"ע - "הדר עם העכו"ם בחצר אינו אוסר עליו עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים¹⁹⁹ ואוסרים זה על זה אז העכו"ם אוסר עליהם²⁰⁰, ואינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו²⁰¹ אלא צריך שישכירו²⁰² ממנו²⁰³ ו204.

¹⁹⁹ **דווקא בשני בתים:** כחה הב"י לדקדק שהגזירה היא דווקא כששני הישראלים גרים בשני בתים שונים, אבל יש בית אחד שבו גרים מספר ישראלים (ואפילו כל אחד אוכל בפני עצמו) - בכה"ג לא חלה הגזירה. **אולם, בשער הציון (ב') מביא בשם הגר"א והמג"א -** שכל שהם גרים בחדרים נפרדים, אפילו זה בית אחד (כגון: דירת שותפים) נחשב הוא כשני בתים וחלה הגזירה.

²⁰⁰ **גזירת חכמים - ישראל הגר עם עכו"ם שצריך לשכור מן הגוי את דירתו - מבוא:**

- **למדנו במשנה במסכת עירובין דף סא, ב' -** "הדר עם העכו"ם בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב [ולכן גם ביהודי המחלל שבת בפהרסיא נכון דין זה] **וע' סימן שפה, ג' -** "ישראל מומר לעבודת אלילים או לחלל שבתות בפהרסא, אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן - **הרי הוא עכו"ם** - [א.ה] הרי זה אוסר עליו, דברי ר"מ. **ר' אליעזר בן יעקב אומר** לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה".
- **דהיינו -** חז"ל תיקנו תקנה מיוחדת לגבי ישראלים שגרים עם גוי סביב אותה חצר - שכדי שיוכלו הישראלים לטלטל שם - מלבד עירובי חצרות שמערבין ביניהם - הם צריכים להשכיר מהגוי את הרשות שיש לו בחצר למשך השבת. **הגמ' מסבירה את טעמה לדבר והטור מביא:** "ודבר זה מדרבנן שחששו שמא ילמד הישראל הדר עם הנכרי ממעשיו וביקשו עילה כדי למנוע דירת ישראל עם הגוי. הלכך אמרו שאוסר עליו (דהיינו - שאסור לישראל לטלטל בשבת בחצר שיש בה גם גוי-א.ה) כדי שיקשה בעיניו דירתו ויצא משם".
- **בגמ' למדנו שהלכה כרבי אלעזר בן עזריה -** שדווקא בגרים שם לפחות שני ישראלים חלה התקנה - "אמר רב יהודה אמר שמואל - הלכה כר"ב", ורב הונא אמר - מנהג כר"ב", ורבי יוחנן אמר נהגו העם כר"ב". **והטעם -** כי אם זה רק ישראל אחד - מצב כזה אינו מצוי ולא גזרו אל במצב מצוי. דהיינו - שאין זה מצוי שידור ישראל אחד בלבד עם גוי אחד סביב אותה חצר, משום שישראל לבד יחשוש מהגוי שמא יהרגנו וכד', ולכן חכמים אסרו רק על מקרה מצוי יותר והוא שיש שם בחצר לכה"פ שני ישראלים שיש להם דירה שם ואז הם פחות חוששים לדור שם ולכן זה מצוי.
- **מה אוסר הגוי במקום שלא שכרו ממנו את דירתו:** **בבה"ל (ד"ה אז הנכרי)** כתב שכל מה שנאסר הוא רק טלטול מן הבית אל החצר וכד', כמו במקום שלא עשו בו עירובי חצירות. **אבל טלטול חופשי בתוך החצר עצמה בוודאי שמוותר. וזאת לאפוקי משיטתו של המהרי"ל שכתב בתשובה שמקום שיש בו עכו"ם עשו חכמים את החצר ככרמלית שאסור לטלטל בתוכה יותר מ-ד' אמות. ולסיכום כתב בבה"ל** שדעת הרב המוחלט של הפוזקים היא כדבריו וזאת משום שלא יתכן שדין עכו"ם הגר במבוי יהיה חמור מישראל שגר שם.

²⁰¹ וה"ה דלא מהני שיבטלו הישראל רשותם לעכו"ם (בה"ל בשם הרמב"ם).

²⁰² **האם השכרת דירת העכו"ם צריכה להיות קודם עירובי החצרות או לאחריה (בה"ל, ד"ה "צריך שישכירו"):**

- **מהגמרא עצמה אפשר** לשמוע כי צריך שיהיה הערוב קודם להשכרת הדירה מן הגוי, דהיינו שקודם כל הם יהיו מעורבים כולם וקשורים זה בזה ואז ביחד הם שוכרים הדירה מן הגוי.
- **אולם מרוב הפוסקים משמע להיפך -** דמתחילה צריך לעשות השכירות ורק אח"כ העירוב (וכן עולה מהרמב"ם, סמ"ג, רשב"א, בה"ג ועוד).
- **אך הבה"ל מסכם בעצמו ואומר -** שכל מה שאמרו שיקדים השכירות - הוא רק לעניין לכתחילה, דלכתחילה אין לעשות העירוב קודם השכירות שמא הגוי לא ירצה להשכיר ונמצא שברכו סתם על העירוב, **אבל בדיעבד** כן יועיל מה ששוכרים מן הגוי גם לאחר שעברו.
- **אלא שמסימן זה בסע' ז' שם** למדנו שמי שהשכיר מן הגוי לזמן מסוים ואז רוצה להשכיר שוב פעם לתקופה נוספת - דצריך לעשות את הערוב עוד פעם - הא ראייה לכאורה שצריך להיות הערוב קודם לשכירה מהגוי, כי הנה במקום שבו צריך לחדש את השכירות - צריך לחדש שוב פעם את העירוב אחרי כן ולא מהני מה שהיה עירוב כבר מקודם - מכאן משמע שזה מעכב גם בדיעבד. **אלא שיש לחלק** דשם צריך לעשות עירוב פעם נוספת כי זה ששכרו מן הגוי לזמן מסוים מלמד שגם העירוב היה לזמן מסוים זה ולכן צריך לחדש אותו ולא מטעם דחייב הוא להיות לאחר ששוכרים מן הגוי.
- **ובאמת כתב הבה"ל שמצא במספר אחרונים - ח"א, נהר שלום ועוד** שאף שעשו העירוב מתחילה זה מועיל. **ובכלל - מצד הסברא גם נראה לומר שיועיל אם עשו את העירוב לפני השכירות** וזאת משום שסו"ס עירוב החצירות קונה את תוקפן רק בבין השמשות.

רמ"א- "ישראל שהשכיר או השאיל ביתו לעכו"ם אינו אוסר עליו דלא השכיר או השאיל לו ביתו כדי שיאסור עליו²⁰⁵ (המגיד פרק ב'). אבל אם הבית של עכו"ם ושכרו ישראל ממנו ועכו"ם דר בבית עמו אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב²⁰⁶ (אור זרוע). ישראל שהשאיל או השכיר בית לחבירו (במקום שדריס עכו"ם) אף על פי שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מעכו"ם²⁰⁷ (בית יוסף בשם מצאתי כתוב)".

סעיף ב'- ביטול הישראלים לאחד מהם:

שו"ע- "אם ביטלו הישראלים רשותם לאחד מהם כדי שיחשב כיחיד אצל העכו"ם אינו מועיל²⁰⁸".

לפי זה יוצא שגם אם עשו את עירוב החצירות לפני ששכרו מן הגוי את הדירה שלו הרי שהעירוב יחול רק אחרי כן ונמצא למעשה ששכירת הדירה מן הגוי קדמה לעירוב החצירות.

וכן מסכם הבה"ל את הדברים הלכה למעשה: "היוצא מכל זה, דלכתחילה לכ"ע צריך לעשות השכירות מתחילה ואח"כ העירוב, ואם ירצה

לעשות העירוב מתחילה אסור לברך עליו (שמה לא ימצא גוי לעשות השכירות ונמצאת ברכתו לבטלה- א.ה) אכן בדיעבד מסתברא דהוי

עירוב אף שעשה השכירות אח"כ, כיון שבזמן בין השמשות זמן חלות הערוב כבר נעשה השכירות".

²⁰³ ואחרי שמשכירים מן הגוי- בוודאי שהגוי יכול להמשיך לגור בביתו ויעשה עצמו כאילו הוא אורח עמהן.

²⁰⁴ **האם יועיל גם אם הגוי יתן את הדירה במתנה במקום להשכיר? כתב בבה"ל(ד"ה "ממנו")** שמתנה רגילה לא מהני אלא שכירות, אבל אם

זו מתנה גמורה כמו בכתיבה בערכאות ודאי מהני.

²⁰⁵ **האם הגזירה חלה גם על בית של ישראל שגר בו גוי:**

- **הרמ"א כתב בשם המגיד** שבמצב כזה אין הגוי אוסר, והטעם לכך הוא משום שהישראל לא התכוון כשהשכיר לו הבית שזה יאסור את הטלטול באותה חצר בשבת. **והרשב"א כתב טעם נוסף** והוא שמקרה כזה, שישראל משכיר בית לגוי, הוא כלל לא מצוי ולכן לא נכלל בכלל הגזירה.

- **שיטת המחמירים: יש שכתבו שמהרמב"ם לא נשמע כרשב"א שהוזכר לעיל והוא אסר גם במקום שהישראל השכיר לגוי**

- **ובמשנ"ב פסק שאין להקל אלא אם כן המשכיר בעצמו גר באותה החצר** (וכפי שמבואר בהמשך בשם הבה"ל שהביא מחלק' אחרונים בענין זה).

- **בביאור הגר"א כתב וחילק-** שכל מה שאמרנו שבית של ישראל המושכר לגוי אינו אוסר- הוא דווקא ביכול הישראל לסלקו בכל שעה שירצה, אבל היכא שלא יכול לסלקו- בוודאי שהוא אוסר ככל בית של גוי.

האם דין זה נכון גם אם הישראל שהשכיר לגוי לא גר באותה חצר(בה"ל, ד"ה "אינו אוסר"): במקום בו הישראל שמשכיר לגוי גר באותה חצר

למדנו שאין הגוי אוסר עליהם כי ודאי הוא שהישראל השכיר לו שלא עמ"נ שיאסור עליו, השאלה היא מה הדין במקרה בו הישראל שהשכיר לא דר באותה חצר- האם גם במקרה זה אמרין שהשכיר שלא עמ"נ שיאסור עליהם?

- **חמד משה, ברכ"י-** בכה"ג הגוי כן אוסר, כי לא שייך הטעם שהישראל לא השכיר כדי שלא יאסור עליו כי הרי הישראל שהשכיר כלל לא דר שם.

- **ח"א-** גם בכה"ג אמרין שהישראל השכיר על דעת זה שהגוי לא יאסור לישראלים אחרים(הגם שהוא עצמו לא יגור שם).

ובבה"ל כתב שהוא נוטה לדעת הברכ"י

²⁰⁶ **ישראל ששכר בית מעכו"ם והגוי גר איתו בבית:** במצב כזה היינו חושבים שמהני אותה שכירות ששוכר מן הגוי גם לגבי טלטול בשבת,

קמ"ל שעל אף שהוא שוכר מהגוי- שכירות זו לא מועילה לענין היתר טלטול אלא צריכים בני החצר לשכור פעם נוספת מן הגוי- לשם היתר

הטלטול. וכל זה הוא דווקא בגר איתו הגוי ולגוי יש חדר משלו, אם לא הגוי אין חדר משלו- בזה נחשב היהודי כשוכר את כל הבית ולא גרע

"משכירו וליקטו" דלא בעינן לשכור פעם נוספת.

²⁰⁷ **ישראל שהשכיר בית לחברו ויש לו תפיסה בו- הסבר:** ישראל שיש לו שני בתים באותה חצר ואת אחד מהם הוא משכיר לישראל אחר אבל

השאייר לעצמו את היכולת להכנס לשם ויש לו עדיין תפיסת יד שם. היינו חושבים שבגלל שהוא בעל הבית ועוד שיש לו תפיסת יד בבית השני- אזי

הם נחשבים לאדם אחד וממילא אין חלה הגזירה ואינם צריכים להשכיר בית מהגוי, קמ"ל דלא כן וחשיב כשני ישראלים הגרים עם הגוי שגם

בכה"ג חלה הגזירה.

²⁰⁸ **דין ביטול הרשות- בגמ' בעירובין סג: הובאה מחלק' אמוראים-** האם מועיל שישכירו כל הישראלים בני המבוי את בתיהם לישראל אחד ואז

זה נחשב כאילו ישראל אחד בלבד גר עם בגוי וא"כ אין צורך לשכור רשות מן הגוי:

סעיף ג' - כשחצר העכו"ם צמודה לחצר ישראל:

שו"ע - "אם אין לעכו"ם דריסת רגל על הישראלים, אינו אוסר; כגון, שתי חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה, ובחצר א' דר עכו"ם ובחצר א' דרים ב' ישראלים או יותר, מכניסין ומוציאין מחצר זו לחצר זו בשבת דרך חלון שביניהם ואין צריך לשכור מהא"י"²⁰⁹.

סעיף ד' - איזו שכירות מן העכו"ם מועילה:

שו"ע - "השוכר מן העכו"ם סתם, מועיל וא"צ לפרש לו שהוא להתיר הטלטול, וא"צ לכתוב שום כתיבה על השכירות"²¹⁰.

סעיף ה' - פרטים נוספים באופן השכירות:

שו"ע - "שוכרין מעכו"ם אפילו בפחות משה פרוטה"²¹¹.

רמ"א - "ומותר לשכור ממנו בשבת"²¹² (מרדכי ריש פרק הדר). (וע"ל סימן שפ"ג).

"ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק. אמרו ליה- אוגר לן רשותך, לא אוגר הו. אתו אמרי ליה לאב"י, אמר להו- זילו בטילו רשותי כולגבי חד, הוה ליה חד במקום נכרי...דלא אסר". **אבל רבא** לא מקבל זאת משום דאם כן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי.

ופסקו הראשונים והשו"ע שביטול הרשות אל ישראל אחד- לא מהני.

²⁰⁹**תיאור המקרה:** יש חצר משותפת לשני ישראלים ולה צמודה חצר אחרת ששייכת גוי. בין 2 החצרות הללו יש פתח אך למעשה אין צורך לעבור מחצר אחת לשניה כדי לצאת לרשות הרבים כי לכל אחת יש גם פתח לרשות הרבים.

הראשונים נחלקו באיזה מצב התיירו במצב זה מבלי שישכיר את חלקו של הגוי:

- **השו"ע פסק ע"פ שו"ת הרא"ש- דבכה"ג** לא צריך לשכור מן הגוי משום שאין לו דריסת הרגל דרכם. **וביאר הט"ז דבכה"ג** אין צורך לשכור מן הגוי דליכא חשש שילמד ממעשיו, כי סו"ס הם לא בני אותה חצר.
- **אבל הביא הב"י בסוף הסימן בשם המרדכי-** שמה שמוטר לטלטל בין החצירות מבלי ששוכר מן הגוי זה דווקא כשיש ביניהם חלון גבוה מ'- שלא נוח להשתמש בכה"ג, ולכן לא גזרו בו, וגם זה דווקא כשכל חצר פתוחה למבוי אחר.

דינים נוספים:

- **המשנ"ב(ביח') כתב** שלדעת הרא"ש שהזכרנו(שכמוה פסק השו"ע) – מותר אפילו להוציא מחצר הישראלים אל חצר הגוי אפילו דרך מבוי המשותף.
- **בפמ"ג כתב** שאם נפרץ הכותל בין החצירות- הם נחשבות לחצר אחת ואסורים הישראלים להוציא כלים ששבתו בבית אל החצר כי לא שכרו מן בגוי וא"כ לא מועיל עירוב החצירות שלהם ואז אסורים להוציא מן הבית אל החצר] אמנם, כמובן, אם נפרץ הכותל בשבת עצמה-ודאי שמוותרים לטלטל כרגיל שכן הולכים אחר שעת ביה"ש שאז לא היו צריכים לערב כי הכותל היה].
²¹⁰**דרך השכירות מן העכו"ם:** **בגמ' במסכת עירובין דף סב, א' נחלקו האמוראים לגבי שכירות זו:** "רב חסדא אמר שכירות בריאה, **ורב ששת** אמר שכירות רעועה". ובגמ' מוסבר שהנפק"מ ביניהם היא "במוהרקי ואברוגני" דהיינו- שלפי רב ששת שמספיקה שכירות רעועה- אין צורך בכתיבה וחותימה של השכירות, אלא הסכמה בע"פ מספיקה, אבל לרב חסדא המצריך שכירות בריאה- בעינן שיהיה על כך חזקה בכתב. **להלכה כתב הרא"ש-** "הלכה כדברי המיקל בעירוב", דהיינו שלא בעינן כתיבה וחותימה, **וכן פסק הרמב"ם, והביא להלכה השו"ע.**
²¹¹**אפילו בפחות משה פרוטה:** כי לגבי עכו"ם חשיב ממון, שהרי **אמר ר' יוחנן בגמ' שם-** "הווי יודעין ששוכרין מן העכו"ם אפילו בפחות משה פרוטה"(לפי שבן נח נהרג על גזל של פחות משה פרוטה).
- ²¹²**מותר לשכור בשבת:** משום שזו אינה שכירות של ממש אלא שכירות רעועה של היכר בעלמא. ולכן יכול בשבת למשל לתת לו איזה דבר מאכל ולומר לו שזה בעבור שכר חצרו וסגי בהכי. **ובא"ר הביא במ הראב"ן** שמועילה גם הבטחה שישלם לגוי אחר השבת ולא בעינן שדווקא יתן לו תמורה בשבת. אבל **שער הציון(כ')** הסתפק בכך שהרי אם לא נתן לו שום דבר- במה קנה?

סעיף ו' - השכירות מן העכו"ם מועילה לזמן מרובה:

שו"ע - "כל זמן שאין העכו"ם חוזר בו, מועיל השכירות ואפילו לזמן מרובה²¹³. ואינו יכול לחזור משכירתו עד שיחזור הדמים²¹⁴ (ב"י בשם רש"י פרק הדר).".

סעיף ז' - כשנגמר זמן השכירות מן הגוי צריך לחזור ולערב:

שו"ע - "אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע, לכשיכלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית²¹⁵ וצריך לחזור ולערב, דאין עירוב ראשון חוזר וניעור^{216, 217}."

213 כל עוד לא חזר בו העכו"ם - מועילה השכירות:

- שכרו לזמן שאינו קצוב: כתב המהר"ם מרוטנבורג שכל זמן שהגוי לא חזר בו מהשכירות היא מועילה אפילו לשבתות הרבה, והסיכמו לשיטתו הרא"ש, המרדכי ועוד רבים מן הראשונים (שלא כאור זרוע שחלק וסבר שכל שבת צריך לעשות לשכור מן הגוי מחדש כדי להטריח את היהודי וכך לא ירצה לגור עם הגוי), וכיון שכל הני רבנותא סברי הכי-כן פסק להלכה השו"ע.
- שכרו לזמן קצוב וידוע (בה"ל ד"ה "כל זמן" + משנ"ב, ס"ק כו'): נחלקו האחרונים - האם ומתי יכול הגוי לחזור בו משכירות כזו שסיכמו אותה לזמן קצוב:

- דעת רוב האחרונים (ב"ח, א"ר ועוד): כיוון ששכרו לזמן קצוב - אין הגוי יכול לחזור בו בתוך זמן זה אפילו אם ישיב את המעות של השכירות.
- ט"ז - הגוי יכול לחזור בו בתוך הזמן ע"י השבת מעות, אפילו אם זה בתוך הזמן שסיכמו עליו. הנפק"מ הנוספת היוצת ממחלוקת זו - היא לגבי גוי ששכר ישראל שכר ממנו לזמן מסוים הווא מת בתוך הזמן הז - אם צריך שכירות מחדש - שפי הט"ז כן נצטרך, שהרי מכיון שיכול לחזור לשיטתו גם בתוך המועד שקבעו לשכירות - אזי מה שעבר עכשיו לירוש הוי כחזר בו - וצריך לשכור ממנו מחדש, וע' באריכות בסעיף ז'.

²¹⁴ עד שיחזיר הדמים: פירושו של דבר הוא שאם סיכמו היהודי וגוי על שכירות אבל לא סיכמו על תקופה מסוימת - יכול הגוי לחזור בו כבר אחרי השבת הראשונה, אבל זאת בתנאי שיחזיר את הכסף שניתן לו בעבור השכירות, אך אם לא נותן את הכסף חזרה - לא יכול לחזור בו מכיון יכול היהודי לומר לו - אני נתתי לך הכסף על דעת שאשכור ממך לכמה וכמה שבתות. אולם, יש מן האחרונים שחולקים וסוברים - שהגוי יכול לחזור בו אפילו אחרי שבת הראשונה ואפילו בלא שמחזיר הדמים והטעם משום שהגוי יכול לטעון שהוא עצמו כיוון רק לשבת אחת שהרי לא סיכמו ביניהם אחרת.

²¹⁵ כשתמה תקופת השכירות צריך לשכור מחדש: ולא מהני אפילו אם הגוי אומר לו שהוא מתרצה גם להמשיך את השכירות אלא צריך לשכור ממנו מחדש.

²¹⁶ האם צריך לחזור ולערב מחדש כשנגמרה תקופת השכירות מן הגוי: כתב הרמב"ן שבסיום תקופת השכירות מן הגוי יש צורך לחזור ולערב עירובי חצירות מחדש ד"אין עירוב חוזר ונעור". וכ"כ רש"י ורשב"א (ויש חולקים). וטעם הדבר שצריך לחזור ולערב הוא משום שהעירוב לא מועיל בלי השכירות מן הגוי, ונעה כלא היה, ואם כן רק אחרי שיחדשו השכירו שי לחדש גם את העירוב.

²¹⁷ שכר מעכו"ם ומת העכו"ם (משנ"ב, כו'): מה הדין במקום בו שכרו בית מן הגוי ובתוך תקופת השכירות הוא מת והוריש את ביתו לאדם אחר - האמצריך לשוב ולשכור מחדש מהירוש:

- ט"ז - נתבטל כוח השכירות וצריך לחזור ולשכור מן הירוש. (וזו לשיטתו (בסע' ו') שאמר שהגוי יכול לחזור בו אפילו בתוך תקופת השכירות).
- א"ר, ח"א והרבה אחרונים - לא נתבטל כוח השכירות הראשון, ולכן לא צריכים לזכור מחדש מן הירוש. (וזו לשיטתם שהגוי לא יכול לחזור בו בתוך תקופת השכירות, ולכן כל עוד שזה בוך תקופת השכירות, אפילו שזה עב רלאחר - מהני).
- אבל לכ"ע אם שכר ממנו סתם (לא לתקופה מסוימת) - מתבטלת השכירות וצריך לחזור ולשכור מן הירוש מחדש (כדברי הט"ז) ואל מהני אפילו אם הירוש עצמו אומר שמרצה הוא בשכירות שעשה אביו.

סעיף ח'- גוי שהשכיר את הבית לגוי אחר:

שו"ע- "אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע, ובתוך הזמן השכיר העכו"ם דירתו לאחר, די בשכירות הראשון²¹⁸.

סעיף ט'- אחד שוכר מהגוי לכולם:

שו"ע- "חמשה הדרים בחצר, אחד שוכר מהעכו"ם בשביל כולם²¹⁹.

סעיף י'- שכירות בע"כ של העכו"ם לא מהני:

שו"ע- "אם שכרו ממנו בעל כרחו, אינו מועיל²²⁰, אף ע"פ שהיה רגיל להשכיר מקודם".

סעיף יא'- מבני ביתו שוכר אפילו נגד רצון האדם:

שו"ע- "אבל מאשתו או משכירו²²¹ ולקיטו²²², שוכרים אף על פי שהוא מוחה²²³. (ושכירו של שכירו ולקיטו של בעל הבית, הוא כשכיר בעל הבית עצמו), (ריב"ש סי' תכ"ז)".

²¹⁸ כתב הרמב"ן שאם שכרו מן הגוי לזמן מסויים ובתוך זמן זה הזכיר הגוי את דירתו לגוי אחר- זה בסדר ואין צריך לשכור מחדש מן הגוי השני. הטעם דמהני מה שהשכיר מן הראשון- כי כבר נתן הראשון זכות לישראל בנכס וא"א למכור את הזכות של האחר שקדמה למי שקנה ממנו, לכן גם השני מחוייב לה. אולם רעק"א אומר בשם החכ"צ שבמקום שמכר לגוי אחר- בזה כבר לא מחוייב לישראל ששכר ממנו כי הוחלפה הרשות, וכתב בשה"צ(ל) שבכה"ג נכון לשכור מן הלוקח.

²¹⁹ כשם שאחד מערב על כולם כך אחד שוכר מן הגוי עבור כולם: כך למדנו בגמרא בעירובין דף סו עמוד א': "חמשה ששרוין בחצר אחת - אחד מערב על ידי כולן, שוכר נמי, חמשה ששרוין בחצר אחת - אחד שוכר על ידי כולן".

²²⁰ כפיה אצל גוי לא מועילה: בעוד שאצל ישראל יש מי שאומר (בסימן שסז) שמי שהיה רגיל לערב עירובי חצירות- אפשר לקחת ממנו למרות שעכשיו הוא לא רוצה, מ"מ אצל גוי לא מועילה כפיה. שאין את הרציונל כופין על דבר מצוה אצל גוים.

ובשער הציון(לד) מביא טעם נוסף בשם ה"עצי אלמוגים" דלא מהני כפיה בגוי דאם כן נעקרה כל תקנת חכמים שיכור מן הגוי, שהרי תקנתם הייתה כדי להקשות על הישראל וכך הוא לא יגור בין גוים. אבל אם נאפשר לו לשכור מן הגוי בע"כ דגוי- כלל לא קשה האו ונמצא שכביכול בטלה התקנה.

²²¹ שכירו= משרת או עובד הנמצא אצלו לכל השנה.

²²² לקיטו= מי ששכר אצל בעל הבית רק לתקופת הקציר= הלקיטה.

²²³ מדוע מועילה השכירות מבני ביתו אפילו שזה נגד רצון בעל הבית: דין זה הובא במרדכי וברשב"א וטעמו הוא- מכיוון שכל דין השכירות הוא גזרת חכמים שלא ילמדו ממעשיו, לכן הקלו בה יותר, דהרי מעיקר הדין אין כל איסור. לכן אמרו שאפילו שכירו נחשב לעניין זה כבעל הבית.

סעיף יב' - כיצד יעשה כשהגוי לא רוצה להשכירו:

שו"ע - "אם אינו רוצה להשכיר, יתקרב לו א' מבני החצר עד שישאלו לו רשותו שיחא לו רשות להניח בו שום דבר²²⁴, דהוה ליה כשכירו ולקיטו, ומשכיר²²⁵ שלא מדעת העכו"ם. ויש אומרים שאינו צריך להשכיר, אלא נותן עירובו ודיו".

סעיף יג' - ייחד לו הגוי מקום מסויים:

שו"ע - "אם ייחד לו מקום²²⁶ בבית שמשאל לו, כיון שאינו כשלוחו בכל הבית²²⁷, לא מהני".

²²⁴ ע"י שמקבל מקום להניח בו נחש לקונה חלק מן העכו"ם: דין זה מבואר בגמרא בעירובין דף סג- סד, א':

"ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק, אמרו ליה: אוגר לן רשותך. לא אוגר להו. אתו אמרו ליה לאביי; אמר להו: זילו בטילו רשותיכו לגבי חד, הוה ליה יחיד במקום נכרי, ויחיד במקום נכרי לא אסר. אמרו ליה: מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי - והכא הא קדיירי! - אמר להו: כל בטולי רשותייהו גבי חד - מילתא דלא שכיחא היא, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. אזל רב הונא בריה דרב יהושע אמרה לשמעתיא קמיה דרבא, אמר ליה: אם כן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי! - דמערבי. - יאמרו עירוב מועיל במקום נכרי! - דמכרזינן. - אכרזתא לדרדקי? - אלא אמר רבא: ליזיל חד מיניהו - ליקרב ליה ולשאול מיניה דוכתא, ולינח ביה מידי, דהוה ליה כשכירו ולקיטו. ואמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו שכירו ואפילו לקיטו - נותן עירובו ודיו".

והעניין הוא שעל ידי שהגוי נותן לו מקום בביתו להניח בו חפץ - נחשב שהמקום קנוי לו ולכן הוא יכול להשכיר את זה לשאר הישראלים בני החצר. ובב"י כתב שמה שזה מועיל הוא דווקא כשלא השאל לו מקום מסויים בבית שלו, דאז חשיב כאילו יש ליהודי חלק בכל הבית ויכול להשכירו לשאר בני החצר. אבל אם יש לו קרן זווית מסויימת זה לא נחשב ששיי לו חלק בבית אלא רק באותו מקום ולא מהני.

האם בעינן שיניח משהו באותו מקום או לא: הרבה מן הפוסקים (רש"י, רמב"ם) סוברים שגם אם סילק את החפץ משם (ואפילו אם לא הניח שם דבר מעולם) - עדיין יכול להקנות את אותו מקום, שעצם זה שהוא קיבל אישור להניח שם חפץ והניח שם בעבור - נחשב שהמקום קנוי לו לעניין זה. אולם, רבינו ירוחם כתב דבעינן שישים שם כלי או כל דבר אחר. אבל הב"י כתב עליו - "לישנא דתלמודא נקט...ולאו דווקא".

²²⁵ הישראל שיש לו חלק בשל העכו"ם חייב להשכירו לשאר בני החצר הישראלים:

- רמב"ם, רשב"א, סמ"ג-ג לא סגי במה שיש לישראל חלק בבית של עכו"ם, אלא בעינן שהישראל ילך וישכיר חלק זה לשאר בני החצר הישראלים - כי תקנת חכמים היא דווקא ע"י שמשכיר (ולא במי שהשאל מהגוי).
- טור, רבנו ירוחם - לא בעינן דווקא שכירות אלא כל דרך שיש לו חלק בשל הגוי, ולכן אפילו מה שהגוי השאל לו סגי בהכי, ודמי לסע' ט' שם למדנו שמספיק שאחד שוכר מן הגוי לכל בני החצר וה"ה הכי סגי במה שיש לישראל אחד חלק שהגוי השאל לו.
- להלכה הביא השו"ע את שתי הדעות: "ומשכיר שלא מדעת האיני יהודי...ויש אומרים שאינו צריך להשכיר אלא נותן עירובו ודיו", דהיינו - בסתם כרמב"ם וסיעתו ואחרי כן הביא את הטור וסיעתו כיש אומרים.
- וכתב המשנ"ב (מא') - שלכתחילה נכון לחוש לסברא ראשונה. דהיינו - שצריך דווקא להשכיר מהגוי ולא סגי במה שיש לו חלק שהשאלו לו הגוי.

²²⁶ ייחד לו מקום (בה"ל) - מה הדין בנתן לו מקום להניח כלים בקרן זווית מסויימת אך לא אמר במפורש שלא ישתמש בשאר חלקי הבית:

- בית יוסף - דווקא אם מנע ממנו בפירוש להניח בשאר חלקי הבית, אבל אם לא אסר עליו במפורש מהני, אפילו שאמר לו להניח במקום מסויים, דאמרינן שדעתו היא שיכול הוא להניח גם במקום אחר, ולא אמר לו בדווקא להניח במקום ההוא.
 - ב"ח, א"ר, ט"ז - כל שיחד לו מקום לא חשיב שכל הבית של היהודי ולכן לא יכול היהודי להשכירו לשאר יראל.
- ²²⁷ כפי שכתבנו בסעיף הקודם - כל שייחד לו הגוי מקום מסויים - לא נחשב שיש לישראל חלק בבית כולו וממילא הוא לא יכול להשכירו לשאר בני החצר. אבל האחרונים כתבו לדינא קצת אחרת - שגם אם יחד הגוי לישראל מקום יכול להועיל כל שיש לישראל רשות להשתמש באותו מקום או שיכול הגוי לסלק את הישראל.

סעיף יד' - אם סילק הגוי את שכירו ולקיטו מתפקידם:

שו"ע- "שכרו משכירו ולקיטו לזמן, אף על פי שסילקו תוך הזמן מהיות שכירו ולקיטו, מותרים עד תום הזמן²²⁸. אבל אם שכרו ממנו סתם, כיון שסילקו נתבטל השכירות".

רמ"א- "וה"ה אם שכרו מגזבר המלך ונסתלק לגמרי מן המלך²²⁹; אבל אם לא סלקו רק מן הגזברות, ועדיין אוכל פרס המלך, עדיין מקרי שכירו ולקיטו ויוכל לשכור ממנו ולכן גם שכירות הראשון עדיין קיים. (ב"י בשם תשובת רשב"א)²³⁰."

סעיף טו' - ישראל וגוי הדריס בבית אחד:

שו"ע- "אם ישראל ועכו"ם דריס בבית א', צריך לשכור מהעכו"ם ולערב עם הישראלי".

רמ"א- "אם יש לכלל אי דירה בפני עצמו²³¹. וה"ה שני (עכו"ם) הדריס בכה"ג בבית אחד צריך לשכור (משניהם). (ב"י בשם הג"א)."

²²⁸ **הסבר המקרה והדין:** לגוי היה שכיר או מלקט שהם השכירו לישראל, למשל, לשנתיים. במהלך תקופה זו הם פוטרו ע"י הגוי ועכשיו יש לדון

האם השכירות ששכר הישראל מהם עדיין עומדת בעינה ומועילה?

הרשב"א בתשובותיו כתב- שכל השלה היא האם השכירות של היהודי מאותו שכיר/מלקט הייתה לזמן קצוב או שכירות סתם ללא זמן. אם היה לה זמן קצוב- הרי שאותו שכיר או מלקט הוא רק שליח של בעל הבית (הגוי) ולכן אפילו אם הגוי פיטר אותם [או שהם מתו-ח"א, ועוד] - עדיין ההתחייבות בעינה קיימת. אולם, אם השכירות של אותו שכיר/מלקט הייתה לזמן לא קבוע- אז ברגע שהם פוטרו- גם אותה התחייבות פוקעת עם עזיבתם.

דהיינו- כל שהייתה שכירות בסתם- יכול הגוי לחזור בו מתי שרוצה- כפי שלמדנו בסע' ו'. אבל אם הייתה לזמן קצוב, אפילו פוטרו השכיר/המלקט, עדיין ההתחייבות יימת ובעל הבית חייב לעמוד בה.

²²⁹ דוגמה זו **מקורה ברשב"א**. וההסבר הוא- שגזבר המלך נחשב כשכיר וליקטו של כל הבית- שכל ששכר ממנו לזמן קצוב- השכירות בעינה אפילו אם המלך פיטר את אותו גזבר, ומנגד אינה קיימת אם הוא פוטר הויא הייתה בסתמא לזמן שאינו קצוב. **אבל** אם הגזבר רק הועבר תפקיד אחר בארמון- לא נחשב שהוא פוטר והשכירות ששכרו ממנו בעינה עומדת לא רק אם הייתה לזמן קצוב (שאז אפילו אם פוטר היא עדיין מועילה) אלא אפיו שאינה לזמן קצוב- כיוון שהוא ממשיך לעבוד בארמון המלך כלל לא נחש שפוטר ומה ששכרו ממנו עדיין מועיל.

²³⁰ **עצה- תמיד נכון לשכור לזמן קצוב:** **כתב המשנ"ב (מח")-** שבגלל החשש שישתלק אותו שכיר או גזבר שממנו שכרו ואז יכולה מיד השכירות להתבטל- נכון הוא לשכור שלא בסתם אלא לזמן קצוב (ואז השכירות לא יכולה לחזור בה). ולזמן קצוב מהני אפילו לזמן ארוך כמו עשרים שנה.

שכרו עד עולם: כתב הפרי מגדים (שה"צ, מח")- שאפילו אם שכרו עד עולם- מהני דתמיד חשיב בתוך הזמן.

²³¹ **גוי וישראל השותפים בדירה:** השו"ע כתב ע"פ מה שלמדנו עד כה- שאם הגוי והישראל הם שותפים- צריך לעשות כאן גם שכירות מן הגוי הזה, מלבד עירוב חצרות, וזאת משום שלכל אחד יש את החלק שלו ואין מעורבים זה בזה ודמי לייחוד לו קרן זווית. דהיינו- זה נחשב כאילו יש לגוי דירה בפ"ע באותה חצר ולכן צריכים הישראלים לשכור ממנו.

והרמ"א דקדק שזה דווקא "אם יש לכל אחד דירה בפני עצמו", אבל אם הם שותפים כך שכל אחד יכול להשתמש בכל הבית- אזי לישראל יש חלק משל הגוי ומהני כאילו שכר מן הגוי או שהשאל לו מקומו (סע' יב').

אבל במשנ"ב (נא') כתב שהרבה פוסקים חולקים על הרמ"א ואומרים- שאפילו משתמשים השותפים זה בחלקו של זה- עדיין לא מהני וצריך לשכור מכולם כי לשותפים דין אחר משכירו וליקטו, שרק בשכירו וליקטו אמרין שיד הנכרי כיד הבעלים שיכול להשכיר עבורו, אבל בשותפים אין הדבר כן- כי כח כל אחד מהם שווה בבית ואין כאן אחד שטפל לחברו ולכן לא מהני לשכור מאחד מהם.

סעיף טז' - שכירים או לקיטים אינם אוסרים זה על זה:

שו"ע - "אם יש לעכו"ם ה' שכירים או לקיטים ישראלים דרים בביתו, אין דירתם חשובה דירה שיאסרו זה על זה²³² (דשכירות של עכו"ם אינו אוסר אם שכרו מבעל הבית) (בית יוסף).

סעיף יז' - שתי חצרות זו לפניו מזו:

שו"ע - "שתי חצרות זו לפניו מזו, ישראל ועכו"ם בפנימית, וישראל בחיצונה, או שישראל ואינו יהודי בחיצונה וישראל בפנימית, ואפילו אינו יהודי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה, אוסר²³³. ויש מי שאומר שאפילו אינו בפנימית וישראל א' בחיצונה, אוסר²³⁴."

²³² אע"ג שאנו אומרים ששכירו של בעל הבית נחשב כבעל הבית לעניין זה שהוא יכול להשכיר לישראל (אפילו בלא רשות בעה"ב), מ"מ אין אומרים את זה גם לצד השני להחשיב את השכירים של בעל הבית כאילו לכל אחד דירה בפני עצמו לחייב אותם לערב כדי שלא יאסרו זה על זה. דהיינו שאם השכירים גרים בבית של גוי ולכל אחד יש חדר משלו- לא אמרין שהם אוסרים זה על זה וחייבים לערב אחד עם השני, מכיון דלא נחשב שיש לכל אחד רשות ממש כי סו"ס הם שכירו של בעל הבית, ולכן אינם מחייבים זה את זה בעירוב. דין זה נכון גם לעניין זה שהם אינם מחייבים את בני החצר- דהיינו שהם אינם צריכים להשתתף בעירוב עם בני החצר.

²³³ דין זה נלמד בגמ' בעירובין דף סה', ע"ב "אמר רב יהודה אמר רב ישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה- בא מעשה לפני רבי ואסר". **הסבר:** בכל המקרים שהובאו בשלחן ערוך מדובר על חצר חיצונית וחצר פנימית שדרך לעבור מן הפנימית לחיצונית. לכן, לא משנה איפה הגוי גר- זה נחשב שכולם גרים סביב אותה חצר חיצונית כי תמיד עוברים דרכה, וכל שלא השכירו מן הגוי- לא מועיל העירוב, ככל דין שכירות מגוי. מכל מקום, אם מדובר שבחצר הפנימית גר ישראל (ובחיצונית גרים הישראל והגוי)- יכול הוא לטלטל בחצרו בלי שכירות מן הגוי כי הגוי אינו נכנס לחצר הפנימית ולכן שייך אליה.

❖ שיטת הרמב"ם- אפילו בישראל אחד וגוי אחד הגר בחצר פנימי- בעיני שישכור ממנו: אולם לרמב"ם שיטה מחמירה שאפילו אם

מדובר שיש רק ישראל וגוי שגרים שם והגוי גר בפנימית והישראל בחיצונית ודרך הגוי לעבור בחצר החיצונית- שגם בכה"ג בעיני שכירות מן הגוי ואע"פ שיש לנו כלל שישראל אחד וגוי אחד אין הגוי אוסר על הישראל (אלא רק אם יש יותר מישראל אחד- וכפי שנפסק כאן בשו"ע, סעיף א')- במקרה זה סבור הרמב"ם שיש גרעויות כי העולם לא יודע מי וכמה גרים בחצר הפנימית והם חושבים שגר שם גם ישראל נוסף- ויראו שמטלטלין בין החצרות בלי שעשו שכירות.

❖ ובאמת תמוהה שיטה זו דהוי גזירה לגזירה שהרי כל הדין הזה של שכירות מן הגוי הוא גזירה של חכמים ועל זה הוסיפו גזירה שמא יחשבו שיש בחצר הפנימית גם ישראל?

❖ ואולי ניתן לתרץ ע"פ טעם אחר שמובא בשער הציון(סב')- שכל מה שלא חלה זירת חכמים בישראל אחד שגר עם גוי הוא משום שהוא דבר שלא שכיח ובדברים שלא שכיחים לא גזרו רבנן, אבל במקרה זה שהגוי גר בחצר פנימית ולישראל חצר חיצונית משלו והגוי רק יוצא דרך הישראל- זהו דבר מצוי ושכיח, כי הישראל לא כל כך חושש כי סו"ס הוא גר לבד- ולכן בכה"ג"כ חלה גזירת חכמים שצרך שכירות מן הגוי אפילו אם גר שם רק ישראל אחד.

❖ הלכה למעשה- השו"ע הביא בסתם את הדין הרגיל- שכל שיש שני ישראלים לפחות וגוי אחד- אם כולם עוברים דרך החיצונית- הם אוסרים זה על זה. אחרי כן הביא את הרמב"ם כ"ש מי שאומר"- דעת יחיד.

ובמשנ"ב(נט') כתב למעשה שאין הלכה כחומרנו של הרמב"ם- "להלכה לא נקטינן כן(כרמב"ם), כי הבה אחרונים דחו זה מהלכה".

²³⁴ זוהי שיטת הרמב"ם שהוסברה בהערה הקודמת.

סעיף יח' - שכירת הבית מגוי שהשכיר את ביתו לאדם אחר:

שו"ע - "עכו"ם שהשכיר ביתו לחבירו עכו"ם, אם נשאר לו שום תפיסה בבית, שיש לו רשות להניח שם שום כלים, יכולים לשכור ממנו; ואם לא נשאר לו שום תפיסה, אם יכול המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו, יכולים לשכור ממנו; ואם לאו אינו מועיל אלא אם כן ישכרו מהשוכר²³⁵.

רמ"א - "וה"ה איש א' שיש לו תפיסה בבית, יכולין לשכור ממנו, דלא גרע משכירו ולקיטו (ב"י בשם ריב"ש סי' תכ"ז)".

²³⁵ שיכולים לשכור מן המשכיר ביתו לאחר. הסבר המקרה - סעיף זה דן בגוי שהשכיר ביתו לגוי אחר ובכך שיכולים הישראלים שבאותה חצר לשכור מן הגוי שהשכיר ולא רק מן הגוי שששוכר וגר בדירה הזו עכשיו בפועל.

לעניין זה ישנן 2 אפשרויות בהן יכולים לשכור מן הגוי שמשכיר: 1. או שיש לו עדיין תפיסה כלשהיא בבית, כגון שהשכיר לעצמו מחסן או שמשכיר שם כליו וכד', ואפילו אם לא משכיר בפועל - כל שיש לו רשות לעשות כן חשיב שיש לו תפיסה. 2. גם אם אין לו שום תפיסה, דהיינו שאין לו אפשרות להשתמש בביתו אפילו במשהו, עדיין אפשר לשכור מן הגוי שמשכיר אם יש לו אפשרות לסלק את השוכר בתוך זמן השכירות. כגון: שהשכירות היא לשנתיים אך יש סעיף בחוזה ששהמשכיר רשאי להודיע לשוכר על הפסקת השכירות - בכה"ג ג"כ חשיב שיש משכיר חלק בבית ולכן יכולים הישראלים לשכור ממנו ולא רק מהשוכר שגר בפועל.

הרחבה - מקור הדין:

למדנו בגמ' במסכת עירובין דף סה עמוד ב':

"ריש לקיש ותלמידי דרבי חנינא איקלעו לההוא פונדק, ולא הוה שוכר והוה משכיר. אמרו: מהו למיגר מיניה? כל היכא דלא מצי מסליק ליה - לא תיבעי לך דלא אגרינא. כי תיבעי - היכא דמצי מסליק ליה, מאי? כיון דמצי מסליק - אגרינא, או דילמא: השתא מיהא הא לא סלקיה - אמר להן ריש לקיש: נשכור, ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להן. אתו שיילו לרבי אפס, אמר להן: יפה עשיתם ששכרתם".

דין זה הובא ברשב"א והסכימו לו הרבה מן הראשונים - והיינו כל שיש לגוי שמשכיר איזה שהיא תפיסה בבית שהוא משכיר והיינו רשות להניח שם כלים וכד', אפילו אם הוא לא מניח שם בפועל - דומה הוא לשכירו וליקטו שלמדנו **בסעיף יב'** שיכולים גם לשכור מהם ולא דווקא מבעל הבית עצמו שגר בדירה.

ובספר אורחות חיים, סימן תכט' כתב - "אניות גדולות שמחלקין אותם לחדרים וכל אחד מהשוכרים אותם אוכל בחדרו וכו' ומה תקנתם ישכרו

מבעל הספינה קודם שיחלוקו מקומות ידועים לשוכרים ואם לא שכרו ממנו קודם שיחלוקו מקומות צריך לשכור מן השוכרים אבל אם יש רשות

לבעל הספינה להניח כליו בכל מקום שירצה ואפילו במקומות המושכרים די להם לשכור מבעל הספינה".

ובבית יוסף כתב שיכולים לכתחילה הישראל לשכור מן המשכיר וגם במקום שהשוכר מצי שם, אין נפקות אם הם שוכרים מן הגוי שמשכיר או מן הגוי ששוכר ממנו.

סעיף יט' - ישראל ועכו"ם בחצר אחת וישראל אחר שכן בצד השני :

שו"ע- "חצר שישראל ועכו"ם דרים בה, ובית א' של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר וחלונות ביניהם²³⁶, אינו יכול לערב עמו דרך החלון שביניהם כדי להוציא כליו²³⁷ דרך בית שכנו הפתוח לחצר. אבל אם פתח פתוח ביניהם, מותר²³⁸. ויש מי שאומר דאף אם פתח פתוח ביניהם, אסור".

סעיף כ' -

שו"ע- "חצר שישראל וא"י שרוים בה, והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות, אף ע"פ שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הם אסורים להוציא מבית לבית דרך פתחים, מפני העכו"ם, עד שישכיר²³⁹".

²³⁶סעיף זה הוא פירושו של רש"י והטור לגמ' בעירובין ע"ד: "אמר רב יהודה אמר רב מבוי שצדו החאד גוי וצדו אחד ישראל- אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי".

תיאור המקרה: יש חצר ששני בתים פתוחים לתוכה- האחד של ישראל והשני של גוי(ולכן בחצר זו לא צריך לא עירובי חצרות וגם לא שכירות מן הגוי, כי בחצר שיש בה רק ישראל וגוי אין צורך באף אחד מהם). ולבית של אותו ישראל צמוד בית של ישראל אחר שאינו פתוח לאותה חצר ובין הבתים של שני הישראלים יש חלון שמחבר ביניהם. בסעיף זה מתחדש שהישראל השני(שאינו פתוח לחצר) לא יעיל לו לערב עם הישראל הראשון כדי שיוכל לצאת דרך בית השכן(הישראל הראשון) אל החצר המשותפת לישראל ולגוי. דהיינו- מצד אחד לא צריך כאן שכירות מן הגוי מכיוון שרק ישראל אחד גר עם הגוי ומצד שני- אם ניתן לישראל השני(השכן) להשתמש דרך חלון ולעבור לחצר היא אזי ייצא למעשה שזו חצר משותפת לגוי שאינה צריכה שכירות אבל בפועל משתמשים בה שני ישראלים. כך נגיע למצב בו יכול ישראל לגור עם גוי בחצר אחת בלי לפחד שהרי שכנו(הישראל השני) גם משתמש איתו בחצר, ומצד שני אינו צריך לשכור חלק מן הגוי כי בפועל הוא רק יהודי אחד שפתחו פתוח לחצר, ואם כן נעקרה בכך תקנת חכמים של שכירות מן הגוי.

²³⁷**מה נכלל בגזירה שלא יערב הישראל עם שכנו(בה"ל ד"ה "כדי להוציא כליו"):** דהיינו, האם בכלל אסורים לערב זה עם זה, בין להעביר מביתו לאותה חצר משותפת ובין לטלטל אפילו מבית הישראל האחד לבית הישראל השני ומבלי להוציא לחצר?

- **רש"י, רשב"א-** כל האיסור הוא דווקא שהישראל השני יוציא כליו על ידי העירוב לאוה חצר משותפת של הישראל הראשון והגוי, אבל לענין לטלטל מביתו לבית חברו(בין שני בתי הישראל)- יכולים לערב ומהני. שהרי כל הטעם הוא כדי שהישראל הראשון לא ירגיש בנוח לגור באותה חצר עם הגוי, אז אם העירוב לא מועיל לשכן שלו להוציא לאותה חצר עם הגוי- הישראל הראשון ימשיך לפחד.
 - **ריטב"א-** בכל גווני גזור וא מהני העירוב ביניהם אפילו לטלטל מביתו לביתו, וכ"כ במאמר מרדכי.
- בה"ל היא את שתי הדעות וסיים-** "וצ"ע לדינא".

²³⁸**אם פתח פתוח ביניהם:** כל מה שדברנו בחלק הראשון של הסעיף בי המקום בו בין שני הבתים של הישראלים הגרים בשכנות יש חלון בלבד שפתוח ביניהם. במצב כזה חידש הסעיף שלא יועיל עירוב ביניהם כדי להתיר מעבר של דברים בין החלונות של בתי הישראל וזאת בכדי שלא יוצר מצב שבו ישראל גר עם גוי אחד, ולא מפחד- כי בלאו הכי יש לו שכן ישראל שעירב איתו הוא מרגיש בטוח, ומצד שני הוא עם גוי אחד בחצר משותפת ואינו מפחד.

אולם, במצב בו בין בתי הישראל יש דלת/פתח ולא רק חלון- נחלקו הפוסקים האם גם בכה"ג חלה הגזירה שלא יועיל העירוב:

- **רש"י-** בין שיש ביניהם חלון ובין שיש ביניהם פתח- אין הישראלים מערבים ביניהם.
 - **רא"ש ותוס' בשם ר"י-** דווקא אם יש חלון- לא יערבו, אבל אם יש ביניהם פתח- בלאו הכי הישראל שגר עם גוי מרגיש בטוח ואינו חושש לגור, כי הפתח עם הישראל השני נותן לו תחושת בטחון כאילו הם גרים יחד, ואם כן- אין טעם לגזור שלא יערבו ביניהם כדי שהוא ימשיך להרגיש מאויים מהגוי ולא יגור איתו כי בלאו הכי גם בלי העירוב הוא לא מרגיש מאויים, כי יש ביניהם פתח, לכן אין טעם וסיבה לגזור גזירה זו שלא יערבו ביניהם כי בין אם יערב בין אם לא- הישראל ימשיך חגור עם אותו גוי לבדו בחצר.
- להלכה כתב השו"ע בסתם כרא"ש וסיעתו-** "אבל אם פתח פתוח ביניהם- מותר" ואחרי כן הביא את רש"י כ"ש מי שאומר דאף אם פתח פתוח היניהם אסור".

²³⁹**הסבר המקרה:** מדובר במקרה רגיל בו יש כמה ישראלים שגרים יחד סביב חצר שיש בה גם דייר גוי. במקרה הרגיל כמובן שהתקנה הנלמדת בסיומן זה היא שצריכים הם לשכור מן הגוי דירתו. במקרה דנן מדובר שהם עשו עירוב כזה שמאפשר להם לטלטל מבית לבית דרך פתחים

רמ"א- "ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים"²⁴⁰, צריכים לערב ולשכור רשות מן העכו"ם בעל הספינה או להבליעו²⁴¹ בשכר הספינה (ב"י בשם שבולי לקט)²⁴². וע"ל סי' שס"ו סי"ב²⁴³.

פנימים שיש בין הבתים. המתחדש כאן הוא שהיינו חושבים שמכיוון שערבו יחד דרך חלונות יחשבו הם כבעל הבית אחד הדר בחצר של עכו"ם וממילא אין הגוי אוסר עליהם להוציא לחצר כי הם נחשבים לישראל אחד, קמ"ל שהם נחשבים למספר ביתם ולכן חייבים הם לערב עם הגוי. הרחבה: למעשה מדובר בפרוש הרמב"ם לאותו גמרא שעליה התבסס הסעיף הקודם: "אמר רב יהודה אמר רב מבוי שצדו החאד גוי וצדו אחד ישראל- אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי". החידוש בסעיף, ע"פ לשונו הזהב של הרמב"ם, הלכות עירובין פ"ב, הט"ו: "שאינן רבים נעשים בעירוב כיחיד במקום גוי".

²⁴⁰איפה שיש חדרים קבועים- צריך לשכור מן הגוי אפילו נוסעים למספר ימים בודדים: נכון הוא שאורח אינו צריך לשכור מן הגוי, אבל אורח אינו נמדד לפי מספר הימים בהם הוא שוהה בספינה אלא בתנאים בהם הוא שוהה. לכן, כל שיש לו חדר קבוע שם- ג"כ צריך לערב ולשכור(בה"ל, ד"ה ויש להם").

²⁴¹הבלעה בתשלום עבור השיט מועילה: כתב המשנ"ב(עז' בשם שיבולי הלקט- שאין חובה לשכור מבעל האוניה בנפרד אלא סגי במה שאומרים לו כשמשלמים על החדר באוניה ששוכרים בכך גם את רשותו של כל האוניה(כי הוא בעליה) וזה מספיק. אולם זה כמובן שמשלמים לו ולא דרך מתווכים וכד'(א.ה).

²⁴²שכירות מן הגוי בישראלים הנמצאים על ספינה: כבר למדנו לעיל בסע' יח' בשם האורחות חיים, וכאן חוזר הרמ"א על הדברים ומביאם בשם תרומת הדשן- שגם בספינה שיש בה מספר חדרים ובחלק מהם גרים ישראלים ובשאר גויים- גם שם צריך לשכור מן הגוי- בעל האוניה חלק מבתי הגויים. ובמקום בו לא שכרו מן הגוי בעל האוניה- צריך לשכור מכל גוי וגוי בפני עצמו. אולם, כפי שנכתב בסע' יח'- אם יש לגוי בעל האוניה רשות להתמש בחלקו של כל אחד להניח שם כליו וכד'- ניתן להשכיר ממנו אפילו אחרי שהשכיר כבר לגויים אחרים. ודין זה הוא נפק"מ גדולה מאוד לכל אלו הנוסעים ל"שיט נופש" באוניות גדולות ושוהים שם מספק ימים כולל שבת, שמלבד דברים חשובים אחרים שחייבים לתת את הדעת עליה, הרי שגם נושא עירוב החצירות כמו גם שכירות מן הגוי הוא נושא רלוונטי שצריך להקפיד עליו.

❖ דין חדרים בבית מלון- האם צריך שם עירובי חצירות:

כמו באוניה, כך נראה שגם בבית מלון, שלכל אחד יש חדר בפני עצמו, ויש שם רשות משותפת לכולם- כמו המסדרונות, הלובי וכד'- בעינינו לעשות שם עירובי חצירות בכדי להתיר הטלטול מן החדר אל מחוצה לו. אולם בבתי מלון יש מס' דברים לצרף ולהתיר שלא נצטרך שם עירובי חצירות:

א. במקום בו כולם אוכלים ביחד- לא בעינינו עירובי חצירות, ובבתי מלון בד"א אוכלים כולם בחדר אחד.(סימן שע', סע' ד', וכ"פ בשש"כ, פרק יז').

ב. גם אם כל אחד אוכל בחדרו הפרטי- כתב בשש"כ(שם) שאם כולם אוכלים ממטבח משותף- ג"כ חשיב כעירוב לכולם. ויש עוד לדון- אם יש במלון גוי או יהודי המחלל שבת בפרסיא- אי בעינינו לשערו ממנו את חלקו כדין שכירות מן הגוי שבחצר- ואכן נראה שיש צורך בכך, אולם למעשה סומכים על כך שאם בעל המלון הוא יהודי- אין צורך לשכור מן הגויים וכד' כי יכול הוא בכל רגע לסלק אותם מחדרם וא"כ חשיב ששי לו שכירות בחלקם והוי כשכרו ן הגוי.

²⁴³סיכום המקרים בהם הקלו חכמים בדין "שכירות מן הגוי":

- סע' ד'- השוכר מהגוי סתם זה מועיל. ולא בעינינו כתביה או חתימה על השכירות.
- סע' ה'- שוכרין אפילו בפחות משווה פרוטה.
- סע' ו'- כל זמן שאין העכו"ם חוז בו- מועילה השכירות ואפילו לזמן מרובה.
- סע' י-א- אמנם אין שוכרין בע"כ אבל כן שוכר משכירו/ליקטו/ אשתו אפילו שהוא לא יודע.
- סע' יב'- מספיקה אילת מקום(שאינו מסויים) ולא צריך שכירות של ממש.

סימן תח' - דין הנחת העירוב וקניית השביתה:

סעיף א' - עירובי תחומין:

שו"ע - (מותר²⁴⁴ לערב עירובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום, ולכן) מי שיצא מהעיר בע"ש והניח²⁴⁵ מזון שתי סעודות²⁴⁶ רחוק מהעיר בתוך התחום²⁴⁷ וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו, נחשב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות, וזהו הנקרא עירובי תחומין²⁴⁸. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף

244 האם מותר לערב עירוב תחומין לכתחילה:

- בגמ' בעירובין פב' למדנו - "אמר רבי יוסף - אין מערבין אלא לדבר מצוה", וכן משמע כאן מלשון השו"ע שכתבה רק בלשון דיעבד.
- אולם, הרמ"א מוסיף כאן תוספת המלמדת שהוא סובר שעירוב תחומין עושין לכתח' הערתו של הרמ"א כאן באה להוציא מהמחשבה שדין עירובי תחומין הוא רק בדיעבד או בשעת הדחק.
- אולם במשנ"ב (א') סיים וכתב - "ולקמן בסימן תטו' נתבאר דלכתחילה דוקא לדבר מצוה, ובדיעבד אף אם ערב לדבר הרשות".

²⁴⁵ **אפילו ע"י שליח:** בסימן הבא מתבאר שאפילו שלוחו יכול להניח עבורו עירוב.

²⁴⁶ **כמות האוכל לצורך העירוב:** במשנה בעירובין פב' למדנו - "כמה הוא שיעורו? מזון 2 סעודות לכל אחד ואחד", ובסימן תט', ז' מפורט דין זה בארכיות.

²⁴⁷ **כדי שהעירוב תחומין יועיל עליו להיות בתחומה של העיר:** המקום בו נמצא האדם בבין השמשות הוא המקום בו הוא קונה את שביתתו בשבת וממנו יש לו 2000 אמה לכל כיוון. עניינו של עירוב התבשילין הוא שאע"פ שהאד פיזית אינו באותו מקום, מכיוון שהונח שם העירוב, דהיינו מזון 2 סעודות, נחשב הדבר כאילו הוא שם וקונה הוא 2000 אמה לכל כיוון ממקום העירוב. לשם כך, צריך האדם יכולת תיאורטית ללכת למקום העירוב בבין השמשות ולשם כך על חובה שהעירוב יהיה בתוך 2000 אמה מהעיר - דהיינו בתוך תחומה של העיר. אבל אם למשל העירוב הונח כ-2500 אמה מהעיר - הוא לא מועיל.

248 מקור הדין עירובי תחומין והסברו:

למדנו בתורה (שמות טז) - "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". מפסוק זה למדו חכמים שאסור לצאת חוץ לתחום אלפיים אמה (עירובין נא). איסור יציאה חוץ לתחום מתחלק ל-2: מחוץ ל-2000 אמה ומחוץ ליב' מיל כשיעור מחנה ישראל במדבר.

לגבי יציאה חוץ ליב' מיל נחלקו הראשונים האם היא אסורה מהתורה או מדרבנן:

- **רי"ף, רמב"ם -** איסור זה מן התורה, כמו מחנה ישראל במדבר שהיה יב' מיל.
 - **רא"ש, רמב"ן ורשב"א -** גם שיעור זה הוא מדרבנן, והלימוד מהפס' הוא אסמכתא בעלמא.
- אולם לכ"ע איסור יציאה מחוץ ל-2,000 אמה הוא רק מדרבנן**, ולכן התירו למי שצריך לילך ד' אלפים אמה שיוכל להניח עירוב תחומין.

עירוב תחומין - הרחבה: זוהי תקנת חכמים המאפשרת לשנות את מיקומו של תחום שבת, וכתוצאה מכך את מרחק ההליכה האפשרי לפי ההלכה מחוץ ליישוב בשבת, יום טוב, ויום הכיפורים, מ-2,000 אמות מחוץ ליישוב (כ-960 מטרים, מרחק ההליכה המותר הרגיל של תחום שבת), עד למרחק כפול של 4,000 אמות. העירוב נעשה בדרך כלל באמצעות הנחת לחם או מזון בכמות המספיקה לשתי סעודות (לכל משתתף בעירוב), בנקודה כל שהיא הנמצאת בתוך תחום השבת הרגיל של מניח העירוב.

ההיגיון מאחורי תקנה זו הוא שעל ידי הנחת העירוב האדם מצהיר שהוא קובע את מקום המגורים שלו במקום בו הונח העירוב, ושם נמצאת נקודת המרכז של תחום השבת החדש שלו, וכך מתאפשר לו ללכת אלפיים אמה ממקום הנחת העירוב לכל כיוון. בדרך כלל מונח העירוב בנקודה שנמצאת בקצה תחום השבת הרגיל של מניח העירוב, על מנת להתיר ההליכה למרחק מקסימלי באמצעות עירוב התחומין ממקום ישיבתו לאותו כיוון, אולם ניתן להניח את העירוב בכל נקודה אחרת בתוך תחום השבת הרגיל. כתוצאה נלווית מהנחת עירוב התחומין נאסר על מניח העירוב ללכת לכיוון ההפוך ממקום הנחת עירוב התחומין, מאחר שהוא מתרחק יותר מאלפיים אמה ממקום העירוב, שהוא נקודת המרכז של תחום השבת החדש.

מקור הדין הוא במשנה המובאת במסכת עירובין דף ס' עמוד א':

"מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב, במערב ואמר לבנו ערב לי במזרח, אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן - מותר לביתו ואסור לעירובו. לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן - אסור לביתו ומותר לעירובו. הנותן את עירובו בעיבורה של עיר - לא עשה ולא כלום. נתנו חוץ לתחום, אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד".

מדתו²⁴⁹; ואם היתה העיר מובלעת בתוך מדתו, תחשב העיר כולה כד"א וישלים מדתו חוצה לה²⁵⁰. כיצד, הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה

249 עירוב תחומין המסתיים באמצע העיר- האם יכולים ללכת בכל העיר או רק עד סוף מקום ה-2000 אמה של העירוב:

נחלקו הראשונים האם לאחר הנחת העירוב יכול מניח העירוב ללכת בכל הישוב בו הוא שובת בפועל לאחר הנחת העירוב, גם למרחק גדול מאלפיים אמה ממקום הנחת העירוב.

מחלוקתם מבוססת על הגמרא **במסכת עירובין דף ס' עמוד ב' המבארת את המשנה שהוזכרה לעיל:**

"מה שנשכר הוא מפסיד. מה שנשכר ותו לא? והתניא: הנותן את עירובו בתוך עיבורה של עיר - לא עשה ולא כלום. נתנו חוץ לעיבורה של עיר, אפילו אמה אחת - משתכר אותה אמה, ומפסיד את כל העיר כולה, מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום! - לא קשיא: כאן - שכלתה מדתו בחצי העיר, כאן - שכלתה מדתו בסוף העיר. וכדברי אידי, דאמר רבי אידי אמר רבי יהושע בן לוי: היה מודד ובא, וכלתה מדתו בחצי העיר - אין לו אלא חצי העיר. כלתה מדתו בסוף העיר - נעשית לו העיר כולה כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר".

נחלקו הראשונים בדין העולה מהגמ' - עד כמה יכול לליך בעירוב הנכנס ומגיע עד חצי העיר:

- **רש"י, סמ"ק, טור- גם אם 2000 האמה של מקום העירוב מסתיימות באמצע העיר עדיין יכול ללכת הוא בכל העיר שנחשבת היא עבורו כ-ד' אמות.** ומה שכתוב במפורש בגמרא "אין לו אלא חצי עיר"- היינו שלא יכול ללכת ממנה והלאה, אבל בתוך העיר- יכול ללכת כמה שרוצה אפילו אחר ה-200 אמה מן התחום. **הטור הוכיח דבריו מכך** שלא יתכן שאם אדם עירב מחוץ לעיר לא יוכל להלך בכולה דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתם? שהלאו כל תקנת חכמים באה לזייע לאדם ואם לא נתיר לו לערב בכל העיר לא הועילה התקנה בכלום. **נבב"א דחה טענה זו ואמר** שסו"ס כן מועילה התקנה, כי אם צריך האדם לליך למרחק לכיוון המקום בו הונח העירוב- אכן ועיל לו התקנה. **אולם בפרישה חיזק את טענתו של הטור וכתב-** "ואילו לברי הרמב"ם ז"ל מי שדר בעיר גדולה לא יוכל לחזור לביתו ואין סברא לומר דחכמים תקנו בעיר קטנה, ואם כן בית יוסף ז"ל לא ייש בלום דברי הרמב"ם".
- **סמ"ג, רמב"ם ועוד-** יש להבין את דברי רב אידי בגמרא כפשטם. דהיינו- אם העירוב שלו מסתיים באמצע העיר- יש לו בדיוק עד לשם, אבל מער לכך אסור לו.

פסיקת ההלכה: השו"ע פסק לחומרא כרמב"ם וסיעתו- "לפיכך כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר- אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו" וכ"פ הא"ר.

אולם הרמ"א פוסק לקולא כרש"י וסיעתו- "ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר- מהלך הכל העיר כולה", וכ"פ הב"ח ורוב האחרונים.

בשער הציון(ה') מעלה כאן תמיהה- לפי אותם ראשונים(הרמב"ם וסיעתו) הסוברים שיש לו בתוך העיר 2000 אמה בלבד מן התחום יש תרתי דסתרי- מצד אחד הוא נמצא עכשיו פיזית בביתו שיתכן ומרוחק מן העירוב 3000 אמה, אך בכל זאת אנו מתירים לו לכת עד העירוב שעירב כ-2000 מחוץ לתחומה של העיר- משמע שאנו מתייחסים לחלק העיר עד העירוב כ-ד' אמות. מצד שני אתה אומר שמהעירוב עצמו ועד לבית אתה כן מחשב 2000 אמה בדיוק וממילא גם לא יוכל לחזור לביתו שבמרחק 3000 אמה מהעירוב, **והוא נשאר בצ"ע.**

❖ **הלכה למעשה- אדם שהניח עירוב תחומין אלפיים אמה מחוץ לעיר, וביתו נמצא יותר מאלפיים אמה ממקום עירובו- האם מותר לו ללכת למקום העירוב ולשוב ממנו?**

לשיטת סיעת רש"י שכמוה פסק הרמ"א- פשיטא שיכול ללכת ולחזור לביתו, שהרי לשיטתם כל שהעירוב נכנס אל חלק מן העיר- חשיבא כל העיר כד' אמותיו ושרי.

כל השאלה היא לרמב"ם וסיעתו אשר כמוהם פסק השו"ע- האם בעירוב שרחוק מקצה העיר 2000 אמה אבל רחוק מביתו 4000 אמה- האם יוכל האדם ללכת לעירוב בשבת או לחזור לביתו?

האחרונים נחלקו בשאלה זו:

- **עולת שבת-** באמת לשיטה זו בעינין שהעירוב יהיה בתוך 2000 מביתו אחרת לא יוכל ללכת אליו ולא מהני.
- **מג"א-** גם עירוב הרחוק מביתו יותר מ-2000 אמה מהני משום דסו"ס בביה"ש יכול ללכת יותר מאלפיים אמה ולהגיע לעירובו. **אולם** אם ילך לעירובו בשבת- לא יוכל לחזור לביתו מכיוון שאין לו אלא 200 אמה בתוך העיר ממקום העירוב ותו לא(וביתו רחוק מעבר לכך). **להלכה פסק המשנ"ב(י) כדעה זו של המג"א.**

²⁵⁰**הייתה העיר כולה מובלעת בתוך מדתו:** אם 2000 האמה מעירוב התחומין מסתיימים אחרי העיר- אזי אין מודדים את העיר כפי גודלה גודל

אלא היא נחשבת כ-ד' בלבד וממשיכים למדוד ממנה והלאה. דהיינו- אם מהעירוב עד לעיר יש אלף ואז יש עיר של 800 אמה(היינו שהיא מובלעת בתוך ה-2000)- ממשיכים למדוד מאחורי העיר את ההשלמה ל-200 דהיינו 1000 אמה נוספים פחות ד' האמות נחשבת העיר.

למזרח, ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב, אלף שמן העירוב עד ביתו ואלף אמה מביתו בתוך העיר, ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האלף, ואם היה מביתו עד סוף העיר פחות מאלף אפילו אמה אחת²⁵¹, שנמצאת מדתו כלתה חוץ לעיר, תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תתקציו אמה תשלום האלפים. לפיכך, אם הניח עירובו בריחוק אלפים אמה מביתו שבעיר, הפסיד את כל העיר ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה, ואינו מהלך מביתו בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת".

רמ"א- "ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר, מהלך בכל העיר כולה אבל לא חוצה לה, ויש להקל²⁵². (טור הגהות מיימוני פי' כ"ז מה"ש בשם סמ"ק ורש"י). ואם כלתה מדתו בסוף העיר, ואף על גב דעדיין עיבור לפני

אכן רבינו יונתן שהובא בב"י רצה לומר שאפילו את אותן ד' אמות אין מקזזים וכל המשמעות שהעיר כ-ד' אמות היא לא בפועל אלא להמחיש את זה שלא מתחשבים בעיר למדידה, אולם הרמב"ם ועוד ראשונים לא פסקו כמוהו וכתבו שאכן מורידים מהתחום את ד' האמות של העיר שמובלעת בו, וכ"פ השו"ע: "ואם היתה העיר מובלעת בתוך מדתו- תחשב העיר כולה כ-ד' אמות וישלים מדתו מחוצה לה".²⁵¹ **אם העיר מובלעת בתחום- מה נחשב מובלעת? מלשון השו"ע משמע דווקא מובלעת בצורה כזו שיש לפחות אמה אחת יותר של התחום שמסתיימת אחרי העיר. אולם במשנ"ב(ט') הביא מחלוקת אחרונים בדבר:**

- א"ר(וכן משמע מהגמ' ופוסקים)-דה"ה אם כלתה מידת התחום בסוף העיר בשנה- ג"כ נחשיב את העיר כד"א.
 - מלבושי יום טוב-יש להחמיר שאם זה בשווה(סוף התחום וסוף העיר)- לא מהני, מכיוון שמידה זו של אלפים אמה מסורה לכל אדם וקשה לדייק ויש לחשוש שיטעו בחשוב, אז צריך "תחום בטיחות" וע"כ צריך להיות התחום להסתיים קצת אחרי העיר. למעשה כתב המשנ"ב(בשם הח"א) ש"בשעת הצורך יש להקל אף בכלתה מדתו בשוה עם העיר" (כ"ר).
- ²⁵² כאמור לעיל- הרמ"א מביא ופוסק כסיעת רש"י הסוברת שלעולם העיר בה האדם גר נחשבת כולה כ-ד' אמות, אפילו אם התחום כלה בתוכה. ❖ **דווקא אם לו בתוך העיר:**

- כל השיטה הזו שמובאת ברמ"א שהעיר נחשבת כד"א אפילו התחום נגמר בתוכה, היא דווקא במקום בו האדם שהניח את העירוב לן בעיר הזאת ואז נחשבת כולה כביתו וד' אמותיו, אבל אם הוא ישן במקום שביתת העירוב(אפילו יש לו בית בעיר) או למשל שהתחום מגיעה לתוך עיר אחרת שהוא אינו גר או ישן בה- בזה גם שיטה זו מודה שאין לו אלא עד סוף התחום בלבד.
 - **שיטת שער הציון- לענין זה הולכים אחר הלינה ולא אחר בין השמשות:** בשה"צ(יא') כתב שלא סגי במ שהיה בביתו בביה"ש ואז הלך למקום העירוב וישן שם. בכה"ג נחשב ששבת כל הזמן במקום העירוב ואין לו אלא 2000 אמה ולא נחשב העיר כד' אמות שלו אפילו לשיטת רש"י וסיעתו המקילים. **אלא** בעיני שיישן בביתו ואז נחשב הוא כשייך לבית וכל העיר כולה כ-ד' אמותיו.
 - **הוא מביא ראיה לדבריו בדרך הפוכה מהח"א- הח"א כתב שאדם שלא היה בביתו בבין השמשות אבל כן ישן בו- יכול למחרת לחזוק ממקום העירוב לביתו כי סו"ס הוא ישן שם- הא לנו דלענין האם העיר נחשבת כד' אמות(לשיטה המקילה) זה לפי מקום הלינה ולא לפי המקום בו הוא נמצא בבין השמשות.**
 - **ובשל ספק זה אי אזלין בטר מקום היותו בביה"ש או מקום לינתו- כתב למעשה בשה"צ- שאין לסמוך על שיטת המקיים** שהביא הרמ"א אלא במקום שאין ספק(דהיינו שהיה בביתו בביה"ש וגם ישן שם בלילה) אבל במקום בו יש ספק- בלאו הכי שיטה זו בפני עצמה חולקים עליה רבות אז עאכ"כ במקום ספק.
 - **הנפק"מ הרלוונטית אלינו מדין זה חשובה ביותר:** למשל אדם שגר ביישוב הסמוך לירושלים והניח עירוב שאלף אמה(למשל) מירושלים. האם יוכל הוא ללכת בכל ירושלים מכיוון שמידת עירובו נכנסת לעיר? **על זה נאמר** כי לעיל ראינו שנחלקו הראשונים בדיון זה- ורק לפי סיעת רש"י המקילה הגדרנו את העיר אליה נכנס העירוב כאילו כולה ד' אמותיו. **אולם, חשוב להדגיש ולזכור-** שגם לשיטה זו- זה רק כשזו העיר בה הבית שלו ובה הוא ישן, אבל אם זו עיר אחרת או כגון שהוא שבת במדבר וכד'- אינו יכול להכנס אלא עד לסוף התחום שלו ואת השאר יהיה אסור לו עוד- אפילו לשיטה המקילה(ואפילו שהעיר כולה מוקפת בעירוב)
 - **לפי זה-** הגר במוצא והניח עירוב שנכנס ב-2000 אמותיו לירושלים- לא יכול להכנס לירושלים מעבר לאותם 200 אמה, ולא יוכל לטייל בכל ירושלים, הגם שירושלים כולה מוקפת בחוט עירוב- דעירוב זה מועיל דווקא לאלו הדברים בתוכה וישנים בה(שש"כ, פרק יז').
- לכן, ג"כ אדם המגיע בספינה שהשיטו גויים בשבת אל עיר נמל- אין לו אלא 2000 אמות ממקום שבינתו ותו לא.

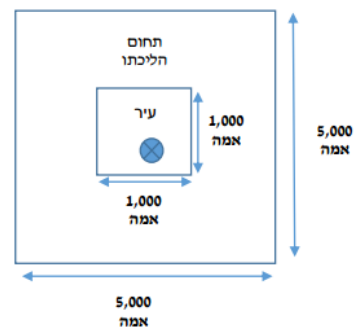
העיר, כל העיר כד"א, דלא אמרינן עיבור של העיר כעיר להחמיר²⁵³ (המגיד פכ"ז מה' שבת).²⁵⁴ כל מקום שהניח עירוב תחומין ויש לו אלפים לכל רוח, אסור לו לילך לצפון ולדרום רק נגד רוחב מקום שקנה בו שביתה²⁵⁵; ואם אינו רק ארבע אמות, כגון שאין העירוב ברשות היחיד, אסור לו לילך לכל רוח אלפים רק ברוחב ארבע אמותיו עם זוויתיהן, כדלעיל סימן שצ"ח סעיף ב'. ומ"מ אם כלתה המדה סוף העיר, וכולה כארבע אמותיו, מותר לילך כל רחבה ויש לו אלפים חוץ לעיר לצפון ולדרום אף על פי שאין לו רוחב כל כך נגד המקום שקנה בו עירוב²⁵⁶ (הרי"ר יהונתן).

²⁵³ **לא אמרינן עיבור להחמיר אלא להקל- הסבר המקרה:** עיבור העיר נחשב כעיר לקולא לענין שנכלל הוא במידת תחומין של העיר- שסופרים את אלפיים האמה לא מן העיר אלא מהעיבור. מה שאומר כאן הרמ"א הוא שעבור העיר הוא רק להקל ולא להחמיר דהיינו שאם הניח האדם עירוב מחוץ להעיר וסוף האלפיים אמה מסתיים אחרי העיר **אבל בתוך עיבורה של עיר**- אין אנו אומרים שזה נחשב שהעיבור נפסק בתוך העיר, אלא אנו אומרים שהעיר נמובלעת בעירוב אפילו שהוא מסתיים בתוך עיבורה. וזה לקולא מכיוון שעל ידי זה אנחנו מחשיבים את העיר כד' אמות בלבד.

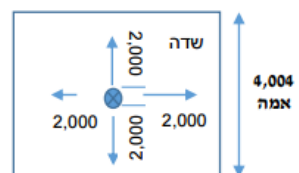
המשנ"ב (יג') הוסיף- שמ"מ אם העירוב נפסק בתוך עיבורה של עיר- הגם שאנו מחשיבים את העיר כד' אמות- מ"מ העירוב לא נחשב כד' אמות כי העירוב נפסק בתוכו, **אבל** אם העירוב נפסק גם לאחר עיבורה של עיר- בוודאי שהכל נחשב כד' אמות- גם העיר וגם עיבורה. **מצד שני-** יש מקום בו עיבורה של עיר דווקא מחמיר עם- **כפי שלמדנו בסימן זה, סע' ג'-** שמי שהניח עירוב בתוך העיר- לא עשה כלום והרי האו ככל בני הייר ששי לו 2000 אמה מכל צד של העיר. לענין זה **כתב השו"ע**- "וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפים לעיר שמוודין התחום חוץ מהם"- דהיינו עיבורה של עיר.

²⁵⁴ מחלק זה מסביר הרמ"א מה הרוחב של האלפיים אמה שמוודים. העקרון הוא שיש את הרוחב של מקום שביתתו לאורך 200 אמה ואז ממלאים את הזוויות ליצור מרובע. דהיינו אם הוא קנה שביתתו באמצע המדבר יש לו אלפיים אמה על רוחב ד' אמות לכל כיוון כשמשלימים את הזוויות, כפי שיוסבר להלן.

²⁵⁵ **הסבר דברי הרמ"א- מה רוחב העירוב (משנ"ב. יז')**: לוקחים את המקום בו קנה שביתה ונותנים לו 2000 אמה כנגדו כשמשלימים את הזוויות. למשל, אם הוא קנה שביתה בבית עם חצר בגודל 1000 אמה- אז יש לו אלפיים אמה על רוחב אלף אמה ועם השלמת הזוויות זה מגיע ל- 5000 אמה מרובעות כך:

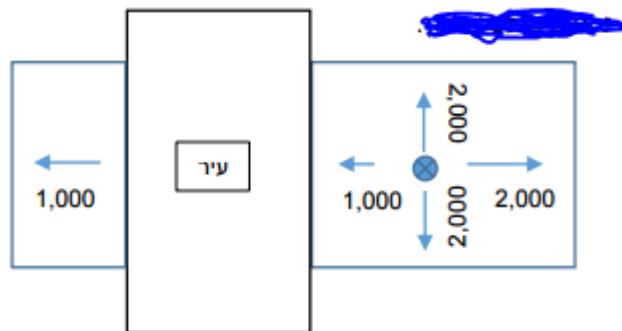
ואם מקום שביתתו היה ד' אמות הרי שיש לו בסופו של דבר 4004 אמה מרובעות בהם הוא יכול לילך, כך:

²⁵⁶ **כיצד מודדים את רוחב העירוב במקרים שונים:**

☒ **אם העיר נכנסת ("נבלעת") בתוך תחום העירוב- כיצד מודדים את רוחב 2000 האמה:** למדנו לעיל שאם העיר "נבלעת" בתוך 2000 האמה של העירוב- לכ"ע היא נחשבת כד' אמות וממשיך למדוד ממנה והלאה את שארית ה-2000 אמה ממקום שביתתו. מה שמתחדש (ע"פ המג"א, פרישה, ח"א) כאן שאפילו אם העיר **רחבה ממקום העירוב** כך שהיא חורגת למשל יותר מ-4004 אמה של

רוחב עירובו- עדיין יכול בתוך העיר להלך בכל רוחבה, כי היא כ-ד' אמות עבורה. [בבה"ל"ד"ה "ומ"מ"י) כתב שבאבן העזר ובגדיישע החמירו שאין אומרים שעיר הנבלעת בתחומה נחשבת לד' אמות א"כ גם רוחבה מובלע בתוך התחום, אולם הוא לא הזכיר שיטה זו במשנ"ב כי "רבו האחרונים המקילים בזה":]

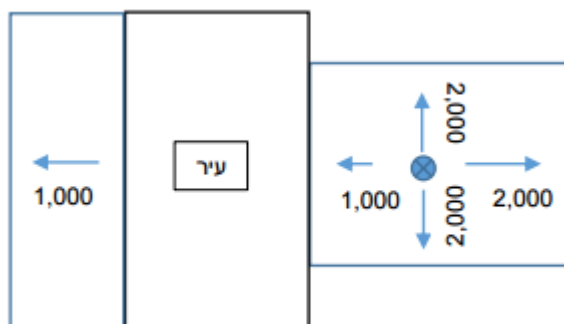

אם העיר נבלעת בתחום העירוב- האם לאחר העיר ממשיך כרוחב העיר או חוזר לרוחב הרגיל של העירוב:

השאלה הגדולה בה נחלקו האחרונים היא במצב הדומה לזה שתואר לעיל, בו העיר היא בכלל ה- 2000 האמה של העירוב-ונחשבת כד' אמות- האם יש לו מצדדיה של העיר עוד 2000 אמה? [כגון שרוחב העירוב הוא 4004 אמות מרובעות והעיר רחבה הרבה מעבר לכך- האם משום שהעיר נחשבת כ-ד' אמות הרי שיש לו מסופה עוד 200 אמה לכל צד? בשאלה זו נחלקו האחרונים:

- רמ"א- "ויש לו אלפים חוץ לעיר לצפון ולדרום אע"פ שאין לו רוחב כל כך נגד המקום שקנה העירוב"- דהיינו שמהעיר הוא יכול להמשיך לכל הכיוונים אלפיים אמה לכל כיוון כי היא נחבת כ-ד' אמות וכאילו ממנה מתחילים (כנגדה) לת לו 2000 אמה לכל כיוון. כך:

ועוד 2000 אמה לכאן

ועוד 2000 אמה לכאן

- מג"א, א"ר, ח"א- אמנם העיר נחשבת כ-ד' אמות מכיוון שהיא נבלעת בתחום העירוב, אבל לאחריה אין לו אלא כנגד רוחב תחום העירוב. ומכיוון שלצפון ודרום כבר היו לו 2000 אמה, והיא חורגת הרבה מעבר להם- ודאי שאין לו 2000 אמה נוספים

סעיף ב' - המניח עירובו במקום המוקף מחיצות:

שו"ע - "המניח עירובו ברשות היחיד, אפילו היתה מדינה גדולה כנינוה ואפי' עיר חריבה²⁵⁷ או מערה הראויה לדירורין, מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח²⁵⁸".

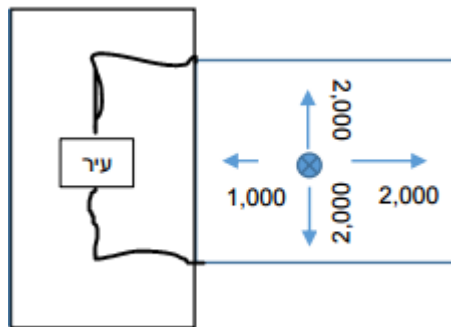
סעיף ג' - השובת בעיר יש לו את כל העיר:

שו"ע - "המניח עירובו בתוך העיר ששבת בה, לא עשה כלום אין מודדין ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני העיר כולם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר; וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפים לעיר שמודדין התחום חוץ מהם, הרי זה כנותנו בתוך העיר".

ממנה אלא רק להשלים לכיוון מערב את אותם 2000 אמה שעדיין לא השלים ותו לא. והקשו אחרונים אלו על הרמ"א שמקורו הוא ברבינו יונתן שכתב בדיוק להיפך ממנו.

למעשה בבה"ל ("יש לו") דן בשיטות ומביא שקשה מאוד לסמוך על שיטת הרמ"א ושרבים מהאחרונים חולקים עליו. אך מסיים: "אכן מאחר שיצא מפי הרמ"א להקל, ודעת האבן העוזר ובגדי ישע וחמד משה כן, המקל בשה"ד יש לו על מי לסמוך".

⊠ אם כלה מידתו של העירוב באמצע העיר (דהיינו שהעיר לא "נבלעת" בתוך העירוב): אפילו לדעת הפוסקים המקילים (רש"י וסיעתו) שהביא הרמ"א המתירים לו ללכת בכל העיר (שהרי היא כד' אמות עבורו) אפילו אם היא רחבה הרבה ממקום שביתתו, מ"מ מחוץ לעיר - ודאי שאין לו להלך אלא כנגד רוחב מקום שביתתו, דהיינו - שרק במצב בו העיר צרה מרוחב התחום שלו אז יכול להשלים ממנה והלאה, אך יותר מן הריבוע של התחום שלו - אין לו לצאת אחרי העיר. אולם לדעת השו"ע שפסק כרמב"ם וסיעתו שאין העיר נחשבת לד' אמותיו - הרי שאפילו בתוך שטח חצי העיר של העירוב שהוא בתוך תחום ה-2000 אמה מהערוב - גם שם אינו מהלך לכל רוחב העיר אלא רק עד רוחב מקום שביתתו עם קרנותיו (כפי שמסומן ידנית):

²⁵⁷אפילו עיר חרבה: דהיינו שאפילו במקום שלא דרים בו עוד אנשים, כיוון שיש לה עדיין מחיצות של החומה - מודדים ממקום המחיצות. ובדין זה נחלקו בגמרא ובראשונים, וכתב בבה"ל ("ד"ה 'ואפילו') שכיוון שהרמב"ם, רא"ש ורי"ף ועוד פסקו כן - בוודאי שיש לסמוך על פסיקת השו"ע לדינא.

²⁵⁸הסבר: מי שנמצא במקום שמוקף מחיצות - מתחיל למנות את עירובו מן המחיצות והלאה. לכן, אם למשל הוא בעיר גדולה המוקפת מחיצות - יכול הוא ללכת את כל העיר ומסופה הוא מונה 2000 אמה לכל כיוון. וכל זה דווקא במקפת לשם דירה, אבל אם אינה מוקפת לשם דירה - מונה 2000 אמה ממקום שביתתו ולא ממקום המחיצות (א"כ הוא פחות מבית סאתים).

סעיף ד' - הנותן עירובו חוץ לתחום:

שו"ע - "נתן עירובו חוץ לתחום, אינו כלום²⁵⁹ (ויש לו תחום מביתו) (מיימוני והמגיד פ"ו מהלכות עירובין)".

²⁵⁹דבעינן שיוכל להגיע לשם בבין השמשות, וכיוון שהוא מחוץ לתחום שבת שלו- לא יוכל להגיע לשם ולא מהני. ומ"מ הגם שהניח עירוב, כיוון שהוא טעה- חוזר להיות לו כאילו לא הניח- דהיינו 2000 אמה ממקום שביתתו.